

MAGYAR KÖNYV-SZEMLE

KÖZREBOCSÁTJA

A M. NEMZETI MŰZEUM
KÖNYVTÁRA.

BUDAPEST.

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ HIVATALA.

1879.

A MÁSODIK FÜZET TARTALMA:

Szilágyi Sándor: XVI. századbéli magyar zenészeti író.	Lap. 67—69.
Csontos János: Aranyasi Gellértfi Janos codex 1462— 1473-ból.	69—83.
Fraknoi Vilmos: Két magyarországi Pontificale a XV. századból.	83—88.
Rómer Flóris: Várad helye a magyar könyvészeti iro- dalomban.	89—93.
Dr. Ballagi Aladár: Felvidéki könyvtár-buvarlatok.	93—102.
Harmath Károly: Egy hazánkat érdeklő német ősnym- tatvány.	103—106.
Vegyes közlemények	106—112.
A magyar irodalom 1879-ben	XXXV—XXXV.
Hazai nem magyar irodalom	XLVI—XLVIII.
Hazánkat érdeklő külföldi munkák	XLVIII—XLIX.

MAGYAR KÖNYV-SZEMLE.

A Magyar Nemzeti Múzeum könyvtára ezen cím alatt folyo-
iratot indított meg, mely a magyarországi könyvészet és a hazai
könyvtárak közlönye óhaját leenni.

Közölni fog a régibb magyarországi bibliographia körébe tartozó
értekezéseket és az újabb felfedezésekről szóló értesítéseket, ismer-
tetni fogja a hazai könyvtáraknak történetét, szervezetét, nevezetesebb
tudományos kincseit és szerzeményeit. Továbbá összeállítja a magyar-
országi sajtó irodalmi érdekű termékeinek és a hazánkat érdeklő
külföldi munkáknak lehetőleg teljes és pontos jegyzékét.

Készséggel megnyitja hasábjait a könyvtárnokok és könyvgyűj-
tők felszólásainak, javaslatainak és kérdéseinek; számít mindazoknak
szives közreműködésére, kiket hivatalos állásuk és irodalmi foglalko-
zásuk ezen térre vezet.

A »Könyv-Szemle« megjelenik évenként 30 ívnyi terjedele-
ben, két-havi füzetekben, több műmelléklettel díszes kiállításban.

Előfizetési ára egész évre bérmentes szétküldéssel együtt
2 frt 40 kr.

Az első évfolyam elfogyott; a második és harmadik folyam
a rendes évi áron még kapható.

Az előfizetési pénzek Knoll Károly urhoz, a M. Tud. Aka-
adémia könyvkiadó hivatalába, vagy a legközelebbi könyvkereske-
désbe, egyéb küldemények és irodalmi közlemények a Magyar
Nemzeti Múzeum könyvtárába küldendők.

XVI. SZÁZADBELI MAGYAR ZENÉSZETI ÍRÓ.

Közli: Szilágyi Sándor.

A »Magyar Könyvszemle« 1876. évf. 292-ik lapján Bartalus István ismertet két XVI-ik századi magyar zeneírót. A szerkesztő ez ismertetés folytán azon óhajtását nyilvánítja, hogy ha a hazai könyvtárak közül valamelyikben az ismertetett ritka munkák megvolnának, hozzák ezt az illetők a Könyvszemle útján köz-tudomásra.

A két könyv — Münzer és Bakfark munkái — közül az első és pedig a régibb, a Münzeré, meg van az egyetemi könyvtár egyik colligatumában. Sőt miután Bartalus úr értesítése szerint a krakai példány 23 levélből, az egyetemi könyvtaré pedig 24 levélből áll, s az utolsón a colophon is olvasható, azt mondhatjuk, hogy teljesen meg van.

A könyv címe:

Epithoma vtriusque
Musices practice Ste

phani Monetari Cremniciani recenter in florentissima Cracouiae
ad emolumentum pleriq(ue) harmonice virtutis tyronibusq(ue) ex
actissime contextum.

Eddig a címlap veres betűvel van nyomva. Azután következik egy meglehetősen gyarló metszetű kép: egy bolt-iven belől álló hat zenész éneklő egy előttük álló cottáról: in Gottes Namen faren vir seiner. E képen a fekete nyomás felé még zöld nyomás is van alkalmazva. Az ének alatt következő vers olvasható (de ez már kevéssé rongált) fekete nyomással:

Aspera Poconides ceperunt struere rostra
Ridebant quando carmina Castalidum

Ergo nephande caue doctrinam Zoyle tantam
 Carpere ne fias tu quoque Pica loquax
 Hec etenim auctorūm preceptis eruta mille
 Dulcia Gorgonei munera fontis habet.

A három következő igen csinosan metszett s vastag oldalkeretekkel van összefoglalva. A címlap hátán kezdődik az ajánlat gróf Thurzó György kamaragrófnak, melyet, minthogy Bartalus tüzetesen ismertetett, mellőzöm. Csak azt emelem ki, hogy szerző e művét benne »*primarium nostrum munus*«-nak nevezi, s azzal fenyegeti, hogy ha megtetszik, több munkát is fog neki ajánlani. Thurzó a következő évben meghalván, nem lett alkalma ígérését beváltani. Az ajánlat elején levő kezdőbetű domború címerpaizsban a Thurzó család jelvényeit tünteti fel.

A harmadik lap közepén kezdődik a »*Prologus in musicen*« s átmegy a 4-ik lapra, melyet a bártfai Eck Bálint verse tölt be, 11 *dystichon*, következő címmel ellátva:

Exhortatio ad Lectorem Valentini Eckij Philyripolitani.

Az 5-ik számozatlan lapon kezdődnek a fejezetek. Az első rész 13, s a második könyv »*de figuratiue musices institutione*« 12 fejezetből áll. Az első könyv első fejezete azt határozza meg: *quid sit musica quid musicus et cantor*; a II-ik könyv utolsó fejezete szól: *de proportionibus*. Megjegyzendő, hogy a renaissance kezdő betűk igen díszesek, több helyen azonban goth kezdő betűk vannak alkalmazva. A hangjegyek a szöveg közé vannak nyomva — s ezek alakja többféle és különböző metszetet árul el, maga a szerző is be akarván mutatni a régi codexekben divatozott hangjegyeket. A B. ív első oldalát egy metszet teszi: a scalak bemutatása. A 13-ik fejezethez »*de tonis*« egy kép van ábrázolva, mely négy fát tüntet elő gyökereivel és lombjaival, hogy a hangokat felfoghatóbbá tegye. Ezen lapon is a fekete festék fölé barna van nyomva. A második részben már egészen más jegyek vannak alkalmazva: fekete lapba fehérén bemetszve.

Az utolsó lapot, mely felül és oldalon szegélylyel van ellátva, egy vers s a colophon foglalja el.

A vers címe:

Carmen Joannis Lupuli Bodmanēnsis in circum-foraneum blateronem musicesque artis osorem.

A colophon az oldalozslop aljában van, s mint az oldajegyzetek góth betűkkel:

Impressus | Cracouie per | Florianū Un- | glerium in do- |
mo Reveren- | dissimi inchri- | sto patris dni | Erasmi Epi |
Plocensis |

A nyomás éve sehol sincs kitéve; a lengyel bibliographia 1518 tájára teszi.

A könyv egy vignettel végződik, melyben két angyal Krakó város czímerét tartja.

ARANYASI GELLÉRTFI JÁNOS CODEXE.

1462—1473-ból.

Közli: **Csontos János.**

A »Magyar Könyv-Szemle« legutóbbi füzetében kilátásba helyeztem azt, hogy Aranyasi Gellértfi János könyvmásoló codexének érdekes történetét e lapok legközelebbi füzetében külön cikkben fogom elmondani.

Beváltom ezennel ígéretemet, s a t. olvasó a jelen közleményben veszi Aranyasi Gellértfi János codexének történetét, bibliographiai leírását, végre a codexre vonatkozó észrevételeimet.

A tárgy irodalomtörténeti fontossága indokolja a terjedelmet, melyet e codex ismertetésének szentelünk. Magyarországi provenienciáján kívül figyelemre méltó annál fogva is, mert Horvát István és Toldy Ferencz boldogemlékü tudósaink jóhiszemű tévedései fűződnek hozzá.

Említett jeleseink ugyanis e codexet magyar codexnek tartották. Utánok ilyenek sorolják ezt fel más íróink is, kik Toldy óta magyar irodalomtörténetet írtak. A tévedést egyik a másiktól vette át, s azt ekkorig senki sem igazította helyre.

Legyen szabad ezt, a codex tüzetes ismertetése által, ez alkalommal megkísérletünk.

I.

Aranyasi Gellértfi János codexére Horvát István hívta fel legelőször a magyar tudományos világ figyelmét, midőn azt a »Tudományos Gyűjtemény« 1835-i folyamában a »magyar nyelv

régi maradványai« közt felsorolta. Boldogemlékü tudósunk »Aranyasi Gellértfi János 1469-ik évi magyar kéziratáról« beszél itt, s ennek történetét oly érdekesen írja le, hogy érdemesnek tartjuk azt e helyütt egészen reproducálni.

Horváth István következőleg ír:

»Pray György Budáról 1778-ik jan. 22. Cornides Dánielhez küldötte levelében így irt:

Audistine aliquid de Johanne Gerardi de Aranyas qui anno 1469. multa scripsit, itaque sub Mathia Corvino. Sed hic magis descriptor est quam scriptor. Argumenta codicis Mss. sunt plerumque Ecclesiastica, monastica paucis ut de remedio Podagre demptis. Quo quidvis anno descripserit accurate notat ut e. c. (occupatus aliis plura nunc scribere nequeo) »anno 1840 Leutschouie Sabbato ante palmarum: **hamar Jambor Ember.**«

A vette érintésre Praynak Pestről 1778-ikban mindjárt másnap, azaz január 23-án Cornides így felelt:

»Cogor etiam quae de Gabriele Pétsvaradino, de Joanne Camers, de Joanne Gerardi de Aranyas prorsus singularia refers, sine responsione praeterire ob Tabellariae festinationem. Proxime tamen ad omnia respondebo.

Következő napon, tudnillik 1778-iki jan. 24-én bővebben kinyilatkozattatta magát Pray iránt Cornides ime szerény soraiban:

»Joannis Gerardi de Aranyas, item Achillis honorabilis doctoris in Pictavia in Francia Codices Mss. quam cupio videre meis oculis! De auctoribus his, fateor, non tantum nihil me compertum habere sed ne nomina quidem legisse vel audivisse nunquam. Psalterium quod memoras criteria insignis raritatis praeseferre videtur. Possessor libri Czemanka idem ipse fuerit, qui Mathiam Belium tot suppeditatis libris rarioribus iuvit. De famosa ut tibi audit Bibliotheca Pinneriana ne fando quidquam unquam audivi. Ignotus mihi etiam frater Gabriel de Pétsvaradino quem admodum et opus ad quod provocat Fortalitium fidei inscriptum. Hem! quanta sunt quae nescimus.«

A két tudós férfi kölcsönös levelezésében nem fordul több elő Aranyasi Gellértfi János kéziratáról, a mi onnan történhetett, hogy az ilyen régiségeket látni vágyton vágyó Cornides

Budára Pestről személyesen által ment Prayt látogatni és így szomjúságát bizonyosan enyhítette. Mindazonáltal ide iktatom még is azokat, ha egykor mécsset gyujtanának a mik Cornides Danielnek 1778. jan. 31-én Prayhoz Budára küldetett levelében olvastatnak:

»Quae cetera mihi singnificas de proposito TVO specimen quoddam evulgandi de Bibliothecae Vestrae item Archi Eppi Colocensis, Tuae etiam collectionis libris rarioribus (Manuscriptis akarta talán mondani) quo alii etiam ad sua Mss. indicanda excitentur, placent mihi magnopere. Cave tamen me inter eos nomines qui Mss. abundant, mea namque qualiscunque Bibliotheca Hungarica libris qui typis prodierunt excusi absolvitur potissimum. Primas autem merito deferens instructissima a Codicibus Mss. Bibliothecae Quinqueecclesiensi Klimonianae.«

Némely tárgyak melyekről a kölcsönös levelezésben szó vagyon, a budai (most pesti) főiskola könyvtárának kincsei közé tartoztak, mint itt s ott az »Index Rar. Librorum Bibliothecae Budensis« czimű munkából kitetszik. Aranyasi Gellértfi Jánosnak kézírata azonban (a mint az érdemes ör uraktól tudósítottam) e könyvtárhoz nem tartozott. A kalocsai érseki könyvtár tulajdona volt-e tehát, vagy Pray-é magáé? Pray kézíratait szinte a pesti főiskola könyvtárának adta el későbben, s ezek között sem talál-tatik, mint mondják, Aranyasi Gellértfi János kézírata. Így tehát a kalocsai érseki könyvtárban lehetne a becses, s mint látszik elég nagy kiterjedésű magyar régiség. De innen is oly utasítást nyertem, hogy benne sem talál-tatik. Nem adta-e el Pray ezt a kéz-íratot is, mint Margit életét Witzay Mihály grófnak? Ennek sem jöhettem nyomába. Elég legyen mondani, hogy 1803-tól kezdve mindig hiába kerestem e kéz-íratot. De következik-e innend, hogy egy nálam szerencsésebb hazafi föl-nem találhatja e figyelemre méltó nemzeti ereklyét.«

Így adja elő e codex történetét Horvát István.

Boldogemlékü Toldy Ferenczünk Horvát Istvánnál egy lépéssel tovább megy, s Aranyasi Gellértfi János codexét azon magyar nyelvemlékek között sorolja fel, melyeknek csak emlékezetök maradt meg. Azt írja róla, hogy »Pray 1778-ban ismerte még,« de hogy mi történt Pray után a codex-szel azt egy szóval sem említi. (A Magyar Nemzeti Irodalom

Története. III. kiad. II. köt. 90—100 l.) Úgy látszik ő is elvezettnek hitte azt.

Örömmel tudósíthatom a hazai irodalom barátait, hogy Aranyasi Gellértfi János codexe nem veszett el, hanem jelenleg is megvan a m. kir. egyetem könyvtárában, hol »Directorium Strigoniense« cím és C. 61. könyvtári jegy alatt őriztetik, s minden valószínűség szerint Pray György gyűjteményéből került ide. Azonossága iránt semmi kétségünk nem lehet. Tartalma meg-egyez mind azzal a mit Pray fölemlített soraiban mond róla, s a 263b levélen olvasható egyik colophonja: »occupatus aliis plura nunc scribere nequeo anno 1470 Leutschouie sabato ante palmarum: **hamar Jambor Ember**« kizár minden kételetyt a mi hitelessége ellen fölmerülhetne.

Sajnálattal kell azonban constataínom, hogy e codex nem magyar hanem latin, s a most említett három magyar szón kívül egyéb magyar szó benne nincsen. Erről meggyőz bennünket a codex bibliographiai leírása, melyet a következőkben adunk.

II.

A codex a XV. századból származik s jelenleg »Directorium Strigoniense« a címe. Kis 8-r. papíron, latin nyelven van kiállítva, s 389 teleirt levélből áll.

Írásbeli jelleme góth cursiv, mely egész hasáíban foly, de vonalozást sehol sem tüntet fel. Quaternio beosztása nincsen, de rubrumokban, vörös színű initialékban és lapszéíi díszítésekben igen gazdag.

A codex egy vastag kötetben, harminczkét egyházi, szerzetesi és világi tárgyú czikket foglal magában. Kiállítása több kéznek munkájára vall. Leveleit legújabbán számozták. Kötése préselt barna s bőr a XV. századból való. Provenientiája kétségkíííül szepesmegyei.

Az első fatábla belsején érdekes egykorú feljegyzéseket találunk, melyek a codex egykori birtokosairól nyujtanak tájékozást. Így például olvassuk: »Liber domini Johannis plebani Gilnitzen-sis 1507 obiit, Nunc vero domini Christofori in leubitz plebani, pro nunc antem Thome de monte georgii 1515 in Capitulo Sce-pusiensi.« Eszerint a codex 1507 előtt János gülniczíi plebánosé volt, kinek halála után Kristóf leubiczi plebánosnak s ettől

1515-ben Szetgyörgyhegyi Tamás szepesi káptalanbelinek tulajdonába ment át. Említést érdemel még a következő necrologi feljegyzés: *Item anno domini 1516 obiit Stephanus Mariassi.*«¹⁾

A codex szövegét egy hártylevél előzi meg, mely XVI. század elejéről való írással, theologiai jegyzeteket tartalmaz. Ezek fölött a hártylevél homlokzatán a codex két egykori tulajdonosainak következő feljegyzéseit találjuk: »*Liber domini Thome de monte divi georgi anno domini 1516*« és alább »*Collegii Tyrnaviensis Societatis Jesu 1628.*« A codex tehát 1516-ban Szetgyörgyhegyi Tamásé, 1628-ban a nagyszombati jezsuitáké volt, honnan valószínűleg a rend eltöröltetése után Pay gyűjteményébe s innét az egyetemi könyvtár tulajdonába került. E feljegyzések fölött még a következő egykorú jegyzetet találjuk: »*In hoc volumine continentur tractatuli XVI*« mi a codex tartalmáról nyújt tájékozást.

Az említett hártylevél második lapja vallásos tárgyú költeményekkel van teleírva, melyeket mint adalékot a középkori vallásos költészethez ezennel egészen átveszünk:

»*Hec sunt veritatis Agni dei seu Agnus dei modo infrascripto confecti,*

*Balsamus et munda Cera cum Crismatis vnda
Conficiunt agnum quem do tibi munere magnum.
Fonte velud (sic) natum pro mistico sanctificatum
Fulgura desursum pellit simul omne malignum.
Portantes munde salvat de fluctibus vnde
Peccatum frangit ut Cristi sanguinet angit
Pregnans curatur et partus sine ve liberatur
Dona refert dignis virtutes destruit Ignis
Morte repentina saluat Sathaneque ruina
Si quis honorat eum retinebit ab hoste triumphus
Queque valet nimia pars eius ut integra tota.*

*Istos Gregorius versus misit papa summus
Karolo in his Regno Francorum principe magno*

¹⁾ Ez kétségkívül azon Mariási István ki 1503-ban a latokövi karthauzi zárdának egy malmot és egy halastót ajándékozott s ki mint sárosi és szepesi várkapitány és alispán Nagy Iván szerint 1516-ban halt meg. Wagner Anal. Scepus II. 73. Nagy Iván Magyar Csal. VII. 308 l.

Agni rite dei vim referendo sibi
 Gregorius hos versiculos misit papa summus
 Hinc Regi Karolo Francorum principe magno
 Explanando sibi vires in Agno dei.

Agne dei miserere mei que crimina mundi
 Tollis, tolle mei culpas famuli morituri (?)
 Sint medicina mei pia pax et passio Christi
 Vulnera quinque dei sint medicina mei.«

A codex szövege az 1-ső levéllel kezdődik. Az egyes cikkek a következő sorrendben jönnek:

1. 1a–38b levél: Incipit Rubrica Strigoniensis et primo in adventu domini.

2. A 25–26 és 35–36 levelek közé tévedésből a codex szelvényében egy hosszabb 6-adr. papír levél van kötve, mely egyik lapján 1471-ben írt directoriumi utasításokat tartalmaz s a másikon egy házassági peres esetet tárgyal, melyet Lőrincz (1471 táján) körmőczi plébános a késmárki és löcsei plébánosok véleménye alá bocsátott. E papírszelet directoriumi oldalán még egy rövid könyvjegyzéket találunk, melyet mint adalékot hazánk XV. századi könyvtári viszonyaihoz a következőkben közlünk: »Item domino Johanni Capellano hos libros accommodavi: Summa viciorum, Sextum librum Decretalium, Summa Pisani, In parva quantitate quinque libros decretales, Librum qui dicitur Imago vitae.« Minthogy a papírszelet, melyen e jegyzék olvasható löcsei provenienciával bir, több mint valószínű, hogy a felsorolt könyveket említett János káplánnak az akkori löcsei plébános kölcsönözte ki.

3. 39a–57b levél: »Sequitur Tractatus de Arte Moriendi.«

4. 58a–60b levél: Sequitur Rubrica de Symbolo majori quando cantari aut legi debeat, ex collectali majori capituli Scepusiensis scripta. Ezen cikk mint a colophonban levő évszám mutatja 1517-ben íratott, és pedig mint az írás characteréből következtetni lehet, Szentgyörgyhegyi Tamás által. A 60b levélen vannak XVI. század elejéről való latin feljegyzések Stock János szepesi préposttól és a löcsei 1460-i zsinatról.¹⁾

¹⁾ E feljegyzéseket kiadta Batthyányi (Leges Ecclesiasticae Regni Hungariae. Claudiopoli 1828 III. 507 l.) ezen codexből, mely akkor midőn vele közöltetett még a nagyszombati jezsuitáké volt.

5. 61a–78b levél: Constitutiones Synodales Synodi Lewcensis anno 1460 celebrati. ¹⁾

6. 78b–81b levél: Sequuntur festa que sunt celebranda secundum consuetudinem Alme Dioecesis Strigoniensis. ²⁾ Impedimenta cognitionis spiritualis et legalis.

7. 82a–108b levél: Constitutiones et Statuta Synodalia alme Ecclesie Strigoniensis. (1382-ből.) ³⁾

8. 109a–144b levél: Modus predicandi sequitur.

9. 145a–166b levél: Emendemus in melius. Canonjogi és casuisticus czikk kérdésekben és feleletekben. A 150b levélen, hol a hazugságból eredő erkölcsi következmények tárgyaltnak, ott találjuk Dombrowka tudornak erkölcsi szabály gyanánt felállított következő versét:

Rede wenig und mach das wor
Borge wenig und bezal das gor
Vil wisse und wenig sage
Antworth nicht auf alle frage.

10. 167a–167b levél: Paulus Hunt arcium ac decretorum doctor vester ad vota. Evangelico viro Bartolomeo predicante in El... fratri suo carissimo de contrahentibus sponsalia sub conditione. Datum in Riuulo Dominarum (Nagybánya) 1479. — Coercentur clerici et laici qui morientium clericorum audent bona dirumpere.

11. 168a–180a levél: Incipit liber Bonaventure domini Cardinalis de doctrina clericorum. Colophonja: Expliciuunt doctrine bonaventure domini Cardinalis, bene valentes pro Sacerdotibus quantum ad modum vivendi. Sub anno domini 1469 in leutschaw per Johannem Gerhardi de aranyas scriptae feria quarta Quatuor temporum penthecosten finite Anno eciam quo Idem Johannes nouam missam in dei honorem decantavit. — A 180-ik levél második lapja üres. Ezen és a következő levél kö-

¹⁾ A lőcsei zsinat határozatait kiadta Péterfy a primási levéltár egy oszlopa kéziratából. (Concilia etc. Pozsony 1741. 180–211 l.) Correctebben adta ki Batthyányi a nagyszombati jezsuiták egy teljesebb kéziratából, mely jelenleg a mi példányunkkal azonos. Ő maga mondja, hogy a jezsuiták kézirata teljesebb és jobb.

²⁾ Kiadta Batthyányi ugyanezen codexből.

³⁾ Péterfyben nincsenek, Batthyányi a mi codexünkben adta ki.

zött, mely jelenleg a 181-ik számot viseli egy hatleves quaternio ki van tépve, miáltal a közvetlenül következő czikk eleje csonka.

12. 181a—183b levél: *Excerpta ex tractatulo S. Bernhardi agens de eo quomodo se sacerdos habeat ante infra et post officium divinum.* Colophon: *Sit laus deo 1469 per Johannem Gerardi nouellum presbiterum.* E czikkből a codexben csak három levél van meg. Eleje hiányzik. Czimét a colophonból vettük őt.

13. 183a - 186b levél: *Epistola Hieronimi ad Paulinum presbiterum.* Colophon: *Hec Jeronimus in epistola ad paulinum presbiterum.* E czikk utolsó levele és a következő 187-ik levél között, ismét egy 6 leveles quaternio ki van szakítva. E czikk végén a scriptor neve aláírva nincsen, de az írás characteréből kétségtelen, hogy Gellértfi János másolta.

14. 187a levél: »*Assit principio sancta maria meo*» feliratos directoriumi töredék némely egyházi ünnepekről. Colophonja: »*hec Thomas lector Canonicus et vicarius in Scepus 1.4.7.0*«

15. 188a - 205a levél: *Tractatulus de custodia quique Sensuum.* Colophon: *1470 per Johannem Roznawium editus ac Gerardum scriptus.* E czikk szellemi szerzője tehát Rosnyai János, kivel XV. századi theologiai irodalmunk egy ismeretlen magyarországi íróval gyarapodik.

16. 206b—208b levél: (*Tractatulus*) *per Rosnavium pro adulteris collectus.* Colophonja nincs de semmi kétség, hogy Gellértfi másolta.

17. 209a levél: *Nota de Quadragesima.* A 209. és 210-ik levél között van egy üres levél, mely azonban számmal megjelölve nincsen.

18. 210a—216a levél: *Mirror de clericis cuius ordinis sint etc.* kezdetű erkölestani czikk, colophon nélkül. A 216. és 217-ik levél között négy levél ki van tépve s egy üres.

19. 217a—245b és 259a levél: »*Ex Ttractatu super omnis utriusque sexus.* Colophon: *Ex lectura domini H. d'. Odendorf Juris utriusque et arcium professoris. super C. omnis utriusque sexus de pe et ne 1470.* E czikkből a 242. és 243. levél között

egy hatleveles quaternio hiányzik, s a 245. és 259-ik levél közé a könyvkötő hibájából a következő munkák vannak beékelve:

20. 246^a–252^b levél: Ex Sacramentali. Colophon: hec sunt excerpta ex Sacramentali venerabilis doctoris Nicolai de Blonia ubi plura in venies quam causa breuitatis omisi 1470

21. 253^a. b. levél: Dubium utrum omnis tactus mulieris sit mortale peccatum etc. kezdetű rövid casuisticus czikk.

22. 254^a–258^b levél: Sequuntur breuiter excerpta et raptim conscripta ex Summa Innocencii. Colophon: hec ex summa Innocencii collecta ad presens sufficiant 1470.« — A 259-ik és 260-ik levél között egy levél üres s egy quaternio ki van tépve.

23. 260. levél: a) Augustinus de utilitate psalmodum etc. kezdetű czik, mely folytatólagosan kezdődik; b) Apostolus. Hora intrandi Balneum. Medicamen pro podagra.

24. 261. levél: Postquam peccator seu confitens etc. kezdetű czik a gyónásról.

25. 262^a–263^b levél: Ira secundum Damascenum sic definitur etc. Colophon: »hys raptim conscriptis contentorum modo quia occupatus alys plura nunc scribere nequeo. Anno 1470 Leutschouie sabbato ante palmarum. **Jamar Jambor Ember**«. — Ex tractatu super omnis utriusque sexus kezdetű rövid czikk. Ezután három üres számozatlan levél következik.

26. 264^b levél: Rovatos naptári tábla számokkal, vagyis az úgynevezett »Hebdomode«, az intervallum második része. ¹⁾ A számítási kulcsot hozzá a következő két vers szolgáltatja:

»Duci vlt sursum par vlt impar que deorsum
Tandem dextrorsum unum notat ebdomadatum.«

Ezek alatt még a következő jegyzet olvasható: »pro intervallo cum duobus taxillis ab a^o 1464 inclusiue vsque ad annum 1483 exclusiue.« Az egész naptári részlet egykorú.

27. 265^b levél: Egy négy sorból álló német rimes költemény és hat latin példabeszéd. Ezek között: Si Deus pro nobis quis contra nos. A jegyzetek írásbeli jelleme a XVII-ik századra vall. Ezen és a következő levél között egy kivágott levél nyomai láthatók.

¹⁾ Lásd az intervallumról szóló cikket Knauznál. Kortan 56–57 l.

28. 266b levél: Hec Hugo de sancto Victore, felíratú rövid czikk.

29. 267a 282a levél: »Dominica infra octauam natiuitatis, Dum medium silentium, Ad Galathas« felíratral bíró liturgicus czikk, mely hézagosa egymásutánban röviden jelzi, hogy az év egyes vasárnapjaira micsoda leczke és evangélium esik. Úgynevezett vasárnapi egyházi naptár. Érdekes különben azért, mert a vasárnapok leczkéiben és evangéliumaiban előforduló egyes nehezebb latin szók németül vannak magyarázva, úgy hogy az egész czikk latin-német szótár látszatával bír. Sajnos, hogy a czikk vége hiányzik. A 282-ik levél után 12 levél ki van tépve. Nem ismerjük tehát a munka colophonját, mely, mint a czikk írásbeli jelleme után következtetnünk lehet, minden bizonynyal Gellértfi János nevével volt jelölve. A cikkben az utolsó vasárnap: »Dominica XXV^a et vltima Estatic et hiemis. Dicit Dominus. Leccio Hieremie prophetae.«

30. 283a—345a levél: A patribus genitum . . . te Christe Matheus kezdődő czikk, mely szentírási magyarázatokot tartalmaz. A szentírás szövegét itt a verses bibliának két sorból álló distichonjai pótolják, melyek a terjedelmes commentártól való megkülönböztetésül feltűnő nagy betűkkel írvák. E distichonok képezik a szöveg rubrumát. A czikk különben a végén csonka. A 345-ik levél után két hat leveles quaternio ki van tépve. Ezért colophonját nem ismerjük.

31. 346a—378a levél: »Letare filia Sion et inhabitabo in medio tui« kezdetű czikk a gyónásról. Colophon: Finitum Sabbatho ante Margarethe Anno: liij per J0. Gerhardi de Arniasch protunc Scholasticum in Quintofforo. Laus Deo Jesu meo. 1862.« — A 373-ik levél 2-ik lapján még egy rövid latin parabola van a türelemről, mely azonban e czikkel semmi összefüggésben nincsen. Két üres számozatlan levél után következik a codex utolsó érdemleges cikke.

32. 379a 387a levél: Incipit tractatulus de regimine pestilencie. In honorem sancte Trinitatis ac virginis gloriose ad vtilitatem rei publice ac pro conservacione sanorum et reformatione lapsorum volo aliqua de pestilencia scribere ex dictis medicorum magis-

autenticorum breviter compilando. Quae pestilencia nos frequencius invadit quam ipsos antiquos. Et ideo pauci antiqui ab ea invasi raro invasi de ea potuerunt aliquid dicere etc. Colophon: hoc autem in memet ipso probavi. Et sic quo ad presens dicta de pestilencia sufficiunt. Quicumque se rexerit secundum modum pre dictum huius morbi contagiosi seu pestilentis periculum euadere possit, prestante domino nostro Jesu Christo sine quo nihil fieri potest qui est ope et gloriosos laudabilis et benedictus in secula seculorum Amen. Scriptum in Leutschaw feria quinta infesto diuisionis apostolorum per Johannem Gerardi hospitalensem qui venerat de predicatura Iglouensi Apud honorabilem fratrem suum perdulcem commorans 1843.

S alább: Sepe pater nequam prolem sibi procreat equam

Et filia leuiter sequitur matris iter.

E cikknek tehát Gellérti János nemcsak másolója, hanem compilatora is, miként ezt az előszóban maga mondja. Munkájának szerkesztésére a pestis gyakori dühöngése hazánkban szolgáltatott alkalmat. ¹⁾ Ily pestis volt mi nálunk a szerző idejében is 1456-ban, midőn mint Aeneas Sylvius írja ²⁾ az ország lakosainak nagy részét pusztította el. E pusztítás hatása alatt írhatta szerzőnk jelen compilatióját. Munkája a hazai orvostani irodalmat egy ismeretlen XV. századi termékkel gyarapítja, s Gellértit egészen új szempontból mutatja be.

A codex 387b levele a pestis ellen rövid óvszereket, a 388b levél egyházi érdekű feljegyzéseket tartalmaz. Még egy hártylevél következik, mely 389-ik számmal van jelölve s első lapján szepesi egyházi, másik lapján általános egyházi érdekű jegyzeteket mutat fel. Ezek fölött a lap homlokzatán rubrumban még egyszer fordul elő a codex egykorú tulajdonosának feljegyzése: Anno Christi 1517 Thome sum de monte diui georgii. Ezzel a codex tartalma ki van merítve.

¹⁾ Dr Kovács Imre: Az astrakáni pestis című munkája szerint a XV. század első felében 1410, 1435, 1441 és 1444-ben dühöngött a pestis Magyarországon.

²⁾ Aeneae Sylvii opera omnia Basel 1571, 745 l.

Végre a codex kötéséről, mely mint említettük a XV. századból való, pótlólag megjegyezzük, hogy a barna bőrrel borított fatáblákat egyik oldalon virágos arabeszkék, másikon sas-, liliom-, rózsza- és »maria« mondatszalgából álló vignettek díszítik s szíjjra erősített sárga rézkapcsok tartják egybe.

III.

Ezen bibliographiai leírásból meggyőződhetünk, hogy Aranyasi Gellértfi János codex nagy sajnálkozásunkra nem magyar, hanem latin, és hogy a 'hamar jámbor ember' szöveken kívül egyéb magyar szó benne nincsen. Nemzeti irodalmunk ezáltal egy illúzióval szegényebb, de egy igazsággal gazdagabb s Horvát István jóhiszemű tévedése, mely irodalmunkban 44 évig kísértett, most önmagától elenyészik. Figyelmet érdemel ugyan azon körülmény, hogy a codexben 6 helyen több levél erőszakkal kiván tépve, miáltal egyes cikkek szövege jelentékenyen megcsökkentett. Nem lehetetlen tehát a föltevés, hogy a kitépett levelek között magyar szövegek is voltak, bár kizárva nincs azon lehetőség sem, hogy latinok vagy egészen üresek voltak, mely föltevés mellett a codexben levő üres levelek szólnak. — Szabadjon azonban megjegyezni, hogy Pray többször említett levelében nem mondja, hogy Aranyasi Gellértfi János kézírata magyar; csak azt írja Cornidesnek kérdőleg: »nem-e tud valamit Aranyasi Gellértfi Jánosról, ki 1469-ben, tehát Mátyás király idejében sokat és sokfélét másolt, és a mit lemásolt azt évszámmal is megjelölte, mint pl. »anno 1470 Leutschouie Sabbato ante palmarum. **hamar Jámbor Ember.**« Ebből, szerény nézetem szerint az, hogy a Pray kezei közt lévő codex magyar nem következik, s Horvát Istvánt, ki magát a codexet nem látta, erős nemzeti érzülete könnyen tévútra vezethette, midőn három magyar szóból az egész könyv magyar voltára következtetett. Tőle vette át a tévedést Toldy, és utána mások.

De ha nem is magyar ezen codex, magyarországi provenienciáját el nem vitathatjuk. Kiállítására a Szepességét vallja hazájának, hol a XIV—XV. században Konrad karthauzi (1307) Benedek szepesi káptalanbeli, (1357 előtt) Késmárki János olasz plebános, (XIV. század.) Stoll Péter benzés, (1410) Jodocus karthausi, (XV. sz.) és podolini Senftleben Zsigmond (XV. sz.)

mint könyvmásolók virágoztak, ¹⁾ tartalma pedig a hazai irodalomtörténet, művelődés és egyháztörténethez oly becses adalékokat szolgáltat, hogy kárpótolva vagyunk általa némileg azon illúzióért, melyet szenvedtünk. Itt ismerkedünk meg Gellértfi Jánossal mint XV. századi másolóval, csütörtökhelyi iskolamesterrel és szerzővel, továbbá Rozsnyai János ez időbeli theologiai íróval, (Késmárki) Tamás szepesi olvasókanonokkal 1470-ből, Lőrincz körmöczi plebánossal és János (lőcsei?) káplánnyal 1471 körül, Hunt Pál nagybányai jogtudorral 1479-ből, János gölnczi plebánossal 1507 előtt, Kristóf leubiczi plebánossal 1515. és Szentgyörgyhegyi Tamás kanonokkal (?) 1517 előtt. Ezeket kivül az egyes czikkek közül kiemeljük: az 1471 körül való könyvjegyzéket, az esztergomi 1382-i és a lőcsei 1460-i zsinatok határozatait, a naptári intervallum-táblát, a különböző liturgiai munkákat, melyek a magyar egyház régi szokásaihoz nyújtanak adatokat. Felette érdekes Gellértfi compilatiója a pestisről, mely egy szakférfiú véleménye szerint az egyedüli hazai munka, a mit e nemben ez időből ismerünk. Mind ezen dolgok ekkorig legnagyobb-részt ismeretlenek voltak. Magáról a codexről különben megjegyzem, hogy jelenlegi formáját a könyvkötőtől nyerte, ki több kisebb munkát egy vaskos kötetben állított egybe. Az egyes munkák legnagyobb részt már lemásolt állapotban kerültek kötés alá, miről a codex vágása, mely a szöveg széleit több helyütt megcsontkította tanúskodik. A könyvkötő az egyes czikkek elrendezésére nem nagy figyelmet fordított. Így például a codex 245. és 259-ik levele közé, melyek egy munkához tartoznak, beleékelte egy másik munkát, mely az előbbivel semmi összefüggésben nincsen; továbbá Gellértfi Jánosnak 1469. és 1470-ben kelt másolatait a codex elejére és közepére kötötte, ellenben a 31-ik számú czikket, melyet az 1462-ben, tehát legelőbb, másolt a codex végére. Ily anomalia a 25—26 és 35—36 levelek közé kötött papírszelet, melyet közleményem II. részében 2. szám alatt említettem. ²⁾

¹⁾ Wagner Anal. Scepus II. 28 l. — «Magyar Könyv-Szemle» 1879-ik folyam I. füzet, 48 l. Beko Antal: Index manuseriptorum Bibliothecae Batthyányianae, 30 és 5 l.

²⁾ Hasonló anomaliák a középkori kéziratoknál nem ritkák. Így a konstantinápolyi Tacitus corvin-codexben is a levelek úgy összevissza vannak cserélve, hogy a szövegben nagy ügygyel bajjal lehet csak eligazodni.

A codex kötésébe eredetileg foglalt üres leveleket, időfolytán részint teleírták, részint kiszakították. Tiszta ép állapotban mindössze csak 9 levél maradt meg.

Egyébiránt szükséges megjegyeznem, hogy a codex jelen kiállításában nem egészen Gellértfi János munkája. Az ő kezétől tulajdonképen csak a 11, 12, 13, 15, 16, 25, 29, 31 és 32-ik számú cikkek származnak, míg a többi munkákat más egykorú szepesi másolók írták, kiknek neveit nem ismerjük. Ha mégis a codexet a potiori Gellértfi János codexének címeztük, ez azon történeti reminiscenciákért történt, a melyek hozzá fűződnek.

A codex különben egész összeállításában egy theologiai kézi könyv benyomását teszi ránk, melyben dióhéjban mindazon ismeretek foglaltatnak, melyekre egy papnak szüksége van.

A szorosan vett dogmaticát és egyháztörténetet kivéve, képviselve van itt ott a moralis, pastoralis, casuistica, canonjog, exegetica és liturgia, szóval mind azon theologiai disciplinák, melyeket a középkorban nálunk tanítottak. A profán tudományok közül a pestisről találunk egy közhasznú cikket, melyet Gellértfi e veszedelmes ragály gyakori pusztításai alkalmából hazánkfiainak használatára állított össze. Mind ezen cikkek, ha egy pap ismeretkörét nem is merítették ki, de a theologiai tudományoknak a középkorban oly jelentékeny contingensét képezték, hogy egy gyűjtelékes munkába összefoglalva theologiai kézikönyv számába esnek. Mivel pedig hazai középkori irodalmunk hasonló kézikönyvekben felette szegény, célszerűnek tartottam ezen codexet, mint adalékot hazánk XV. századi irodalomtörténetéhez, e lapok t. olvasóival megismertetni. Azt hiszem megérdemli, hogy tartalmával szakférfiaink tüzetesen foglalkozzanak, s az egyes cikkek tudományos becsét megállapítsák. Kivált a liturgicus részek megérdemlik ezt.

Ezzel Aranyasi Gellértfi Jánossal codexének ismertetését befejeztem. Igyekeztem azt közvetlen tapasztalás után olyannak bemutatni, a milyen az valóban, s nem olyannak a minőnek azt Horvát István, boldogemlékü tudósunk Pray és Cornides levelezései alapján elének állította. A codex fájdalom nem magyar hanem latin, s a magyar codexek közé csak a **hamar Zambor Ember** feljegyzés alapján jutott. Itt azonban mint tisztán latin codexnek helye nincsen. A tévedést az igazság érdekében hely-

reigazítottam, s ezentúl Aranyasi Gellértfi János codexe alatt latin codexet fogunk érteni. E latin codex irodalomtörténeti becsé nyújtson kárpótlást a képzelt magyar codex illuziójáért.

Végre Gellértfi Jánosról, a codex colophonjai alapján még annyit, hogy 1462-ben csütörtökhelyi iskolamester, 1469-ben újmisési pap s 1473-ban az ispotályos rend tagja volt. Úgy látszik állandóan Lőcsén tartózkodott, mert kéziratait egynek kivételével mind itt másolta.

Záradékként kedves kötelességemnek tartom Szilágyi Sándor úrnak, mint az egyetemi könyvtár igazgatójának, azon lekötendő készségeért, melylyel e codexet rendelkezésemre bocsátotta hálás köszönetemet kifejezni.

KÉT MAGYARORSZÁGI PONTIFICALE A XV. SZÁZADBÓL.

Közli: Fraknói Vilmos.

A régi egyházi szerkönyveknek sokoldalú, egyház-, erkölcs- és műveltség-történeti fontosságát régóta általánosan ismerik és méltatják. Hazánkban is számos tudós író foglalkozott úgy a kéziratban fennmaradt, mint a nyomda útján közrebocsátott missalék és ordináriusok, breviariumok és antiphonálék tanulmányozásával. Batthyányi Ignác és Szvorényi Mihály nyitják meg a hosszú sorozatot. Horvát István, Jankovics Miklós és gróf Kemény József nemcsak mint ismertető, hanem mint gyűjtők is kiváló érdemeket szereztek. De legtöbbet köszönhetünk e téren Knauz Nándor és Dankó József esztergomi kanonokoknak. Az előbbi »A magyar egyház régi mise és zsolozsma könyveinek bibliographiai ismertetését közölte és a »Magyar egyház régi szokásait« ismertette; ¹⁾ az utóbbi pedig »Magyar szertartási régiségek« cím alatt a magyar-

¹⁾ A »Magyar Sion« 1867, 1869. és 1870-ik évi folyamaiban megjelent cikksorozat külön lenyomatban összeállítva is kiadatott.

országi régi szertartási könyvek sajátosságait, a magyarországi szertartásoknak eltéréseit a római egyház szertartásaitól tette tanulmányainak tárgyává. ¹⁾

Knauz 28 kézirati misekönyvet és 14 kézirati breviariumot ismertet. Sokkal ritkábban fordulnak elő egyházaink- és könyvtárainkban a Pontificalek, vagyis a főpapok használatára szerkesztett azon könyvek, melyek a főpapok hatásköréhez tartozó szertartások rendjét tartalmazzák; bár ilyeneket természetesen minden főpaprak és káptalannak is bírni kellett.

A Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárának, mely egyházi szerkönyvekben gazdagabb az egyházi könyvtáraknál, csak a jelen évben sikerült egy ily Pontificalét szerezni.

I.

Ez legújabb időkgig a gróf Nádasdy-féle gömörmegyei betléri könyvtár tulajdonát képezte; innen több egyéb kézírral ²⁾ egy bécsi antiquárius kezeibe került, a kitől, dr. Ehrenfeld Adolf Bécsben lakó derék hazánkfiának szíves figyelmeztetésére, vásároltuk meg.

A 32 centm. magas és 23 centm. széles hártyakézirat a XV. században, a nálunk szokásos góth betűkkel íratott. Igen díszesen van kiállítva. Minden lapon ékesen rajzolt és színezett kezdőbetűkkel találkozunk. Azonban képek a codexben nem fordulnak elő.

A kézirat 132 számozott (I—CXXXII) és 9 szmtlan levélből áll. Az I-el jelölt levél előtt négy, a CXXXII. levél után pedig két levél ki van vágva.

A jelen Pontificale oly szertartásokat is tartalmaz, melyek a lelkészek hatásköréhez tartoznak. Mindjárt első helyen a keresztelési szertartás áll. És pedig a következő érdekes bekezdő sorokkal:

»Ordo ad catecizandum infantes, qui cum venerint ad ecclesiam scribantur nomina singulorum ab acolyto.«

¹⁾ A cikksorozat megjelent az »Uj Magyar Sion« 1871. és 1872-ik évi folyamában, és külön nyomtatban is.

²⁾ Ezeket Telgárti Lipót a »Magyar Sion« 1869-iki folyamában ismertette: 815—823. ll.

A keresztelés után következnek a nagy-szombati szertartások, a bérnálás, az egyházi rendek föladása, a püspök-szentelés; a templomszentelés; az egyházi öltönyök és egyéb készletek, az apátok, apátnők és szerzetesek megáldása; a zsinatok tartása; a királyok és királynék koronázása; a szent-ferenczrendű szerzeteseknél az utolsó kenet kiszolgáltatása és a temetési szertartás; a mise előtt végzendő imák; a különféle áldások; végre az oltár-szentelés szertartásai.

Az itt felsorolt egyházi szertartások egyike sem tartalmaz oly részleteket, melyek sajtóságos magyarországi eredetre mutatnának. A koronázási szertartások is azok, melyek a római szertartási könyvekben foglaltnak.

Kéziratunk egy szent-ferenczrendű kolostor használatára készült. Es kétségtelen az is, hogy a XV. század második felében már valamelyik magyarországi egyház tulajdonát képezte. Erre a codex hátulsó táblájának belső oldalára ragasztott hártyalapon találjuk a bizonyítékot. Ide ugyanis XV. századbéli kézírattal igtatva találjuk két római bíbornoknak 1470. január 9-én kelt oklevelét, melyben a kövesdi (Kuesd, Kwesd) plébániai egyháznak búcsút engedélyeznek; továbbá Mihály milkói püspöknek, mint Vitéz János esztergomi érsek helynökének, oklevelét, melyben a fentebbi búcsú-engedélyt megerősíti.

A codex 1686-ban Budán létezett. Vajjon itt találta-e a török foglalás; vagy pedig a törökök hozták ide, egyéb zsákmánnyal, valamelyik földült egyházból? nem határozhatjuk meg. Mikor Budavára az említett esztendőben Lipót király kezeibe került, akkor a Corvina maradványai és a többi zsákmányolt könyvek között találta Szürtey Ferencz franciscánus szerzetes, és magával vitte a kassai zárdába.

Hirdeti ezt az elő-tábla belső oldalán található következő följegyzés:

»Anno 1686. in actuali insultu, quando Buda fuit recuperata, ego P. Fr. Franciscus Szürtey tunc temporis portavi ex ipsa Bibliotheca Budensi hunc librum ad Conventum Cassoviensem.«

És a kézirat utolsó levelének alján olvasható:

»Conventus Cassoviensis Ordinis Minor. Reform. Provinciae SS. Salvatoris 1686.«

Megjegyezzük, hogy a kézirat és eredeti bőrkötése teljes épységben maradt fön.

II.

A Múzeum birtokában levő kéziratnál, úgy kiállítása mind tartalma tekintetében, sokkal becsesebb azon Pontificale, mely jelenleg Simor János bíbornok és esztergomi érsek ő emin. magánkönyvtárának egyik fődíszét képezi.

A XV. századbeli hártya-codex 169, két-hasábosan írt, 35 cm. magas 25 cm. széles, számozott levélből áll.

A számozott leveleket megelőzi három levél, mely eredetileg üresen maradt. A XVI. század első negyedében latin és részben tót nyelven különféle imákkal, orvosi rendelvényekkel és egyéb jegyzetekkel töltötték be.¹⁾

A 4. és 5. levélen a tartalom-mutató, a 6. és 7. levélen a mise előtt mondandó imádságok foglalnak helyet.

A 8-ik levéllel kezdődik tulajdonképen a Pontificale. Ezen címlap nagy fénynyel van kiállítva. Mind a négy oldalát széles lapkeret veszi körül, melyen dús aranyozással, élénk vörös, kék és zöld színekkel előállított virágok, állatok és angyalok alakjai láthatók. A kivitel művészi kézre mutat, mely nem az olasz miniature-iskolák chablonszerű mintáit másolta.

Az alsó lapszél közepére püspök-süveges czímer van helyezve. A czímer-pajzs belső kék mezejét három ezüst nyíl foglalja el.

Soká hiába nyomoztuk, melyik család bírta e czímer? Végre az országos levéltár kincstári osztályában, más tárgyra keresve adatokat, a véletlen kezeimbe játszotta Mátyás királynak 1489. nov. 16-án kelt oklevelét, melyben Sankfalvi Antal po-

¹⁾ Ezen imák és rendelvények mellett az 1521 és 1523 évszámokat találjuk. A jegyzetek között legérdekesebb az, mely a 3^b levelet maga foglalja el: »Reverendus dominus Stephanus de podmanin dominus et prelatus ecclesie nitriensis est ordinatus in presbiterum in festo purificationis Glorise Virginis marie etc. Consecratus vero in episcopum in festo sancte dorothee virginis et martiris Anno domini Millesimo Quingentesimo tercio decimo etc. Primicias autem suas solemnizavit die dominico quo cantatur diuinum officium Jubilate Deo Anno supradicto.«

zsonyi prépostnak czímert adományoz. Az itt lefestett czímerben arany kar három ezüst nyilat tart, úgy előállítva, mint az esztergomi codexben.

A codex további lapjai szintén díszesen vannak kiállítva. Huszonegy fényes initialisban az egyes szertartásokra vonatkozó képek vannak előállítva, és azokból lombozatos díszítmények ágaznak ki a lapszélekre. Még számosabbak a szőnyeg-alapra festett többi kezdőbetűk, melyek kisebbek ugyan mint a fentebb említettek, de nem kevésbé díszesek, és jó ízlésre mutatnak.

A kézirat czíme az első lapon a következő: »In nomine domini summi et eterni dei nostri jesu christi. Incipit Pontificale secundum nouum ordinem sancte romane ecclesie compositum per sanctissimum patrem dominum Johannem papam. XXII.« Szorosan csak a főpapok teendőihez tartozó szertartásokat foglalja magában.

A XLVI^a levélen kezdődnek a császári koronázás szertartásai. A koronázási eskü szövege így kezdődik: »Ego Carolus rex bohemie.¹⁾

A 411^a lapon kezdődnek a királyok koronázásánál gyakorlatban levő szertartások. A koronázási eskü szövege így kezdődik: »Ego Ludouicus.«

Valószínű, hogy itt Nagy Lajosnak a magyar királynak neve fordul elő.

A CXLIII^b levélen, a pap-szentelés szertartásai között előfordul azon beszéd, melyet a fölszentelő püspök a fölszentelendő papokhoz intéz. Ennek szövege codexünkben így kezdődik: »Nos Johannes permissione diuina episcopus ecclesie waradiensis generalem ordinationem celebrare ad presens in nostra ecclesia waradiensis in missarum solemnibus intendentes . . .«

Mintogy a váradi püspökök sorozatában a XV. században hat püspök viseli a János nevet: nem határozhatjuk meg, hogy melyik váradi püspök alatt szerkesztették ezen Pontificalét.

Ellenben megmagyarázhatjuk, hogy miképen került a Sankfalvi-féle czímer ezen, a váradi egyház használatára készült szertartási könyv czímlapjára. Ugyanis a kéziratnak első birtokosa Sankfalvi Antal váradi kanonok volt. Bizonyára

¹⁾ 1346–1378.

nagy főpapjának Vitéz János környezetében sajátította el azt a műízlést, melyről Pontificaléjának fényes kiállítása tanúságot tesz. Nyilvános pályáját is Vitéz oldala mellett kezdette meg, kit Grácza kísért, mikor ott Frigyes császárral, a magyar korona visszaszerzése céljából tárgyalások folytak. És miután a korona átadása megtörtént, a szerencsés esemény hírére éppen Sankfalvi vitte meg Gráczból Mátyás királynak. Ez később udvarába fogadta, és gyakran használta fel diplomatai küldetésekre Nápolyba, Milánóba, Velenczébe és a legyel királyi udvarhoz.¹⁾ Szolgálatának jutalmául 1486-ban pozsonyi préposttá nevezte ki.²⁾

II. Ulászló 1482-ben a nyitrai püspökségre emelte. Sankfalvi halála után, díszes Pontificaléját utódai is használták, a mint ezt a Podmaniczky püspökre vonatkozó jegyzetek bizonyítják.

Ez utóbbinak idejében irattak a Pontificale elején és végén üresen hagyott 3—3 levélre az imák, antiphonák és orvosi rendelvények. A legutolsó levélre az író. János szerzetes, följegyzé nevét: »Hic incepit hanc scribere scripturam f. Jo. orate pro eo.«

A kézirat később a pozsonyi káptalan kezeibe került.³⁾ Valószínűleg itt nyerte ujabbkori (XVII. századi) gazdagon aranyozott vörös bőrkötését.

¹⁾ Mindezen részleteket Mátyás királynak fentebb említett czímer adományozó okleveléből ismerjük, mely az országos levéltár kincstári osztályában őriztetik. Acta Neoreg. fasc. 851. n. 14.

²⁾ A kinevezési oklevelet közlé K n a u z. Magyar Sion. IV. 796. l.

³⁾ K n a u z N. »A pozsonyi káptalan kézíratai« című munkájában röviden ismerteti.

VÁRAD HELYE A MAGYAR KÖNYVÉSZETI IRODALOMBAN.

Rómer Flóristól.

— Második közlemény. —

A XVI. és XVII. századbéli magyar írók — miként ezen kor egyéb szereplő egyéniségei is — gyakran vették föl szülőhelyük nevét. Szabó Károly munkájából számos példákat hozhatnánk föl.¹⁾

A V á r a d i előnevet is többen használják. Így 1624-ben (539. sz. alatt) találkozunk V á r a d i I s t v á n író-prédikátorral; V á r a d i P á l n a k »a kassai republica tagjának« Énekes könyve a XVII. század első felében több kiadást ért Váradon (l. 816, 852, 898. sz. alatt); V á r a d i K i s M i h á l y pedig mint a debreczeni schola contrascribája 1629-ben Debreczenben adja ki Prodromusát. (850 sz. alatt.)

Ide tartozik V á r a d i R á c z J á n o s 1661. (980 sz.); V á r a d i M á t y á s : E g ő Szövetnek című munkája 1668-ból. (1064. sz.); V á r a d i B e l é n y e s i F e r e n c z könyörgései, melyeket Kolosvártt 1670-ben (1104. sz. a.) adott ki; továbbá T e k . N e m e s W a r a d i M i h á l y , N a g y T a n á c s u V r i E m b e r Kassán, ki 1693-ban (1436. sz.) meghalt, stb. stb.

És ezek mellett V á r a d n a k akarjuk vindicálni azt a K a l m a n c s e h i M á r t o n t is, kinek Énekes könyvéről Szabó Károly, a 364. szám alatt, így ír:

»Említi ezen énekes könyvet a nélkül, hogy nyomtatási helyét és idejét följegyezte volna U j f a l v i I m r e , a D e b r e -

---

¹⁾ Előfordulnak: Alvincziek, Bihariak, Csepregiek, Czeglédiek, Debreczeniek, Diószeghiek, Drégely-palánkiak, Érsekújváriak, Fogarasiak, Gelejek, Heltaiak, Kecskemétiak, Kezdivásárhelyiek, Komáromiak, Lévaiak, Margitaiak, Nagybányaiak, Pécsváradiaiak, Putnokiak, Szegediek, Szencziek, Szendreiek, Szentgyörgyiek, Szönyiek, Tarczaliak, Tolnaiak, Udvarhelyiek, Ujfalviak, Vácziak, Zólyomiak, Zomboriak stb.

czenben 1602-ben kiadott Énekes könyv előbeszédében e szavakkal: Kálmáncsehi Márton mester a reggeli énekeket, melyeket primáknak hínak, magyarra fordította az Psalmusokkal egyetemben. Vagynak ebben Hymnusok, Antiphonák, Responsoriumok, Versiculi seu Collectae et Benedicamus in 8vo. Egyetlen példánya sem ismeretes!!»

Az 1873-iki váradi egyházmegyei Schematismus 21-ik lapjának vége felé a »Series Canonicorum Cathedralis Ecclesiae Magno-Varadinensis antiquorum, quorum nomina e diplomatibus erui potuerunt« (Kereszturi 355. lapja után) 1560-nál, vagyis a XVI. század második fele kezdetén ezt mondja: »Martinus Kalmanchech. Can. Capli S. Stephani.«

Az, a mit Szabó, Szilvasi Ujfalvi Imre után, mond, nem is említvén mint okot, hogy az énekes könyv nyolcz utánzata közt három, t. i. a 377-ik számú a Batthyányi-féle, — a 498-ik a poszonyi kath. gymnasium — a régi jésuitáktól származó könyvesházakban, a 898-ik a kathol. lyceum könyvgyűjteményében található, csak annak katolikus jellemét és az officiumok egyes részeit akarom fel hozni. De talán fel szabad hoznom azt is, mire e családról a történelem tanít.

Azon nagy hírű és tudományú »Dominicus, praepositus Albensis«, kinek Pauer János, az 1870-ben »Történelmi fejtegetésében«, általam felhivatva, mintegy 42 lapot szánt, megmutatván, milyen követségekben járt, és mily püspökségeket viselt Domokos, a 32-ik lapon azt mutatja ki, hogy 1495-ikben váradi püspökké lett, és 1502-ig megmaradt e széken.

Igaz, hogy a közelebb és ismertebb somogymegyei Kálmán csa, (Szigetvártól északnyugatra fekvő) helységtől, családi neve Kálmán cza y-ra fordíthatott, annál inkább, mert ilyen nevű Miklós, János és István magasabb hivatalokban találtak; de ha ismét meggondoljuk, hogy a 13 Csehi közt talán Domokos püspökünk inkább a két Csehit is bíró váradi egyházmegye felé húzódott, melyek egyike a főhelyhez igen is közel fekszik; továbbá, ha meggondoljuk mily kevés hitelt ad Knauz Theiner-nek a tulajdonnevek olvasásában, sőt hogy a szent Egyedről címzett apátság Domokos-unknak átadat-

ván IV-ik Sixtus pápától 1483-ban... dilecto filio Dominico Chalmancer-nek, majd az 1484-iki VIII. Inceze pápától kelt levélben... Magistri Dominici Kalmanczichiz-nek nevezetik: látjuk, hogy Theiner Monumenta Historica Hungariae, Romae 1860. fol. II. p. 481. és 499-ben, melyeket Pauer idéz, inkább Kálmánchechi, mint Kálmanczay rejlik.

Hogy pedig Domokos fehérvári prépost, utóbb váradi püspök nevét inkább Kálmánchehi, mint Kalmanczaynak kell olvasnunk, még inkább kitűnik azon okmányokból, melyeket Podhráczky József a »Székesfehérvár régi állapotát ismertető oklevelek«-ben, a Magyar Történelmi Tár. VI. kötetében 1859-ben közölt, a hol t. i. mindjárt a 233. lapon »Dominus Dominicus Praepositus Ecclesiae Sancti Nicolai citra muros, 1471-ben fordul elő, és a 234. és 235. lapon, többször előjön; még inkább azonban ott a hol »Joannes Kalmanchehy concivis noster, frater utpote Reverendi Domini Dominici Praepositi Ecclesiae Albensis;« (p. 236, 1477-ik évben), és... »a Circumspecto Joanne de Kalmanchehy Concive nostro, fratre videlicet patruelle Reverendi Domini Praepositi Albensis Ecclesiae« (p. 236. 1478-ik évben) felemlítettnek.

Élég ez úgy hiszem arra, hogy Domonkos fehérvári prépost, későbbben püspök és királyi követnek Kalmanchehy nevét constatáljuk. Es midőn azt hiszszük, hogy Kalmanchehy Márton váradi kanonok ezen váradi püspöknek rokona volt, meglehet, hogy hibázunk; de ezt mégis addig állíthatjuk, míg az ellenkező nem lesz bebizonyítva!

Minden esetre a váradi irodalomnak egy igen régi bajnokot nyerünk benne, ki, mint ezt eddig tudjuk, 1560-ban élt, és eddigi magyar íróink közt a 40-ik, váradi írók közt azonban az első helyet foglalja el, miután Mellius Péternek, Váradon 1565-ben nyomtatott Sz. Job könyve az 58-dik helyet foglalja el.

Kiválóan magára vonta figyelmünket egy másik író is: Nyéki Vörös Mátyás, kinek »Dialogusa — az az: Egy kárhozatra szállott gazdagtest és léleknek... beszélgetések«; című munkája 1625-ben (545. sz. a.) Bécsben; majd ismét Bécsben 1636-ban (654. sz. a.) és végre Váradon, 1642-ben (734. sz. a.) jelent meg.

Abból, a mit velünk Szabó munkájában közöl, csak azt tudjuk, hogy Vörös magát: Bornemisza (545. sz.) és Bornemisza Matthias Nieki-nek (645. sz.) is írta; továbbá beszél, mint katolikus: szent Bernhardról; 1620-ban Nagy-Győr városát is említi (545. sz. a.) és az 1636-ik évben (664-ik sz. a.) írt Tinnabulumban, mint a nagyszombati jezsuiták barátja: »ugyanazon Szent Kereszt Társaságából-való Egy Lelki Vitézlőnek és pápolczi prépost-nak« mondatik.

Midőn ezeket olvasám, eszembe jutottak jegyzeteim, melyeket még 1858—1860 között a győri egyházi könyvtárban a kéziratok egy részéről és az elsődnyomtatványokról összeírtam, és melyekből Toldy Ferencz Analectái számára sokat kijegyzett.

Ezen iratokban következőket találtam:

a) Matthiae Weoros de Nijek 1602.

Ex donatione nobiliis duae Margaritae
Tatay Matrinae Consortis Andreae Bellawarij.

Olvastam ezt az 1488-ban kiadott Lombardica historián, melyet azon díszes könyvtárban találván, a helyekkel vagy évekkel ellátottak közt 29. szám alatt felhoztam.

b) alatt említenem kell az 1510-ben kiadott:

S. Thomae de Aquino super
Epistolas S. Pauli Commentaria féle munkát, a melyen:

fidelis anchora Jhesus, motto alatt ez áll:

Matthiae Veores de Nyeek
Crucigeri Soproniensis etc. 1617.

c) a harmadikon, t. i. 1560-ból származó Postillakon ez áll:

Ludovici Uylaki ppositi Castriferrei.
Nunc vero Matthiae Weorös de Nieek
Crucigeri Soproniensis.

Sokkal érdekesebb azonban, hogy Nyéki Vörös Mátyás Sopronyi Keresztes volt az, a mit velem Ebenhöch Ferencz, győri kanonok és az egyházi régiségek fáradhatlan kutatója, felhívásomra közleni szíveskedett; a tudós kanonok úr

t. i. ezeket írja: »Hálám fejében ime gyors, reméllem kielégítő válaszom Nyéki Weres Mátyás kath. író ügyében, hozzám intézett kérdésedre: Az 1877-iki névtárunk 31. lapján a Series Canonicorum Jaurinensiumban következőket olvashatni:

420. Mathias Veres de Nyék a. 1611. Canonicus 1613. Archidiaconus Mosoniensis, 1636—1654. Praepositus St. Salvatoris de Pápocz, 1643. Vicarius Generalis Eppalis. † 1. Aprilis. 1654.

Sajátkezüleg aláírt végrendelete 1653-ik május 8-án kelt, s meg van országos levéltárunkban; azonfelül a győri kanonokok általam összeállított autograph gyűjteményében meg van N. V. M. Nagyfalvy Gergely váczai püsp. s győri kanonokhoz Bécsbe intézett sajátkezü missilis levele.

Hogy Sopronyi Keresztes, s hihetőleg ottani beneficiatus is volt, úgy rémlik előttem olvastam valamely levéltári ügydarabban.« Eddig Ebenhöch.

Feltűnő az, hogy a Vörös munkáinak példányai mindenfelé annyira ritkák, miszerint még eddig Nagy-Győr és Sopronmagyaros tájain sem igen találhatók, vagy hogy eddig lehelyleik nem igen közöltettek.

Remélljük azonban, hogy ezentúl a papság nagyobb figyelemre méltatva a régi magyar irodalom termékeit, azoknak megőrzésében és megismertetésében is hazafiúi kötelességet fog látni.

FELVIDÉKI KÖNYVTÁRBÚVÁRLATOK.

II.

Rózsahegy en a kegyesrendi algymnasium könyvtárába, a könyvtárnok távolléte miatt, nem juthattam be. Ez intézetet Löwenburg János Jakab gróf alapította még 1715-ben, de csak 1729-ben nyílt meg. II. József koráig, mint egyszerű paedagogium, könyvek gyűjtésével nem törődött, s Czápay Imre igazgató úr értesítése szerint, e körülmény magyarázza ki, hogy a könyvtárban becsebb régi művek nem találtak. Azon voltam tehát, hogy veszett fejszének legalább a nyelét ejtsem kezembe

s kárpótoltam magam a város régi emlékei, meg a 35 percnyire lévő likavai nagyszerű váromladék megtekintésével.

Liptómegyében folytatva útamat, Liptó-Szenthimlőn szállottam ki. A város legnagyobb és legszebb részét hamuba rejté a pár év előtt dúlt iszonyú tűzvész. Friss romok közt nem volt mit keresnem, ennél fogva, rövid időzés után, az ide húsz percnyire eső Andrásfalvára hajtattam, hol Majláth Béla úr, valódi magyar vendégszeretettel fogadott. A Jalócz vize mellett emelkedő úri lakását, a benne főlhalmozott emlékek, valóságos en miniature múzeummá avatják. Régészeti, természetrajzi gyűjteményéről nem itt a helye szólanom; ezúttal csupán becses könyvtárának ismertetését szándékozom adni a következőkben.

A terjedelmesebb kéziratok jegyzéke.

Német-Lipcese város jegyzőkönyve, 1475—1700-as évek közepéig vezetve. Tömérdek, igen értékes művelődéstörténelmi adat. Német-Lipcese város tulajdona.

Diarium Ablegationis ad Seren. Regem Sveciae Carolum XII. per Dominum Nicolaum Szirmay concinnatum. 1705. jun. 22-én kezdődik. 93—195. fol.

Theatrum Eperjesiense. Anno 1687. Die 3. Mensis Marty excitum. Rezik Jánostól. 8-r. XVIII. századi másolatban, 316 l. A legközönségesebb kézirati művek egyike.

Gabrielis Kolinovics Szenqvicensis Rerum Ungaricum Libri IV. Meg van az egyetemi könyvtárban is.

Szentiványi István exjezsuita történelmi följegyzései a Felvidékről, latinul.

Diarium Missionis Societatis Jesu, Ad S. Nicolaum. Inchoatum ipsa die Installationis, et ingressus nostri ad hunc locum. Anno 1735, die 16. May. 4-r. 1771-ig vezetve.

Idegen nyelven írt könyvek.

Bologna, 1482. Kolophon: Hec Anothomia fuit emendata ab Eximio artium et medicine doctore. d. Magistro Petro Andrea morsiano de Ymola in almo studio Bononie cyurgiam legente coadiuuantibus Magistro Johanne Jacobo caraia de buxeto Et magistro Anthonio Frascaria Januensi cyurgie studentibus. Impresum per Johannem de noerdlingen. Et henricum de harlem socios. Anno dni. M.CCCC. lxxxij. Mensz. January die xx° — K.-ívr. goth. Denis: Suppl. p. 154. és Panzer I. p. 214. némileg

eltérően írják le: »Anatomia Mundini emendata a Petr. Ant. Morsiano« czím alatt. Majláth úr példányának terjedelme: a₁—c₆—

Nürnberg, 1501. Apologia astrologie Jacobi Schonheintz ostrofranci. arcium liberalium ac vtriusque medicine Doctoris. Kolophon: Exaratum per industriosum inpressorem Georgium Schenck in insigni ac libera ciuitate Nurmberga Anno incarnationis Millesimo quingentesimo secundo. Mensis vero Septembris die XXI. finit. — K. 4-r. a₁—c₈. Panzer. VII. 441.

Lyons, 1528. Luminare Maivs (fo. LXI). + Lymen Apothecariorum + Thesaurus Aromatariorum (fo. XXX.) Kolophon: Impressum Lugduni ap. Ant. Blanchard calcographum Lemouicens. Anno MDXXVIIj. Die XV. Mensis January. + De confectione aromat. (fo. XXVI.) — A könyvészeti irodalomban teljesen ismeretlen gyűjtemény.

Ingolstadt, 1532. Quadrans Apiani Astronomicus et iam recens inventus et nunc primum editus. Excusum Ingolstadii in officina Appiani die VI. Julii An. M.D.XXX.II. — Ívr. Panzer VII. p. 129. nem egészen így írja le.

Strassburg, 1534. Chiromantia. 2. Physiognomia ex aspectu membrorum hominis. 3. Periaxiomata de faciebus signorum. 4. Canones astrologici de iudiciis Aegritudinum. 5. Astrologia naturalis. 6. Complexionum noticia iuxta dominium Planetarum. Autore Io. Indagine 1534. Végén: Argentorati Apvd. Ioan. Scholtvm. M. D. XXXIII. — Ívr. Panzer VI. p. 123. csak egy példányt említ.

Bonfinius. Basel, 1568.

Zaltār Davida Swatē 1581. 12-r.

Ortelius Chron. od. Hist. Besch. Gedr. Nürnberg. bey Ludwig Lochnerm. Anno 1615. 4-r.

Istvánffy. Köln, 1685.

Szentiványi Márton: Dissertatio Paralipomenica Rerum Memorabilium Hungariae. Tyrn. Typis Academ. per Joan. Andr. Hörmann. Anno 1699. 4-r. Említi Stoeger: Script. Soc. Jesu. p. 352. Ezenkívül számos jezsuita kissebb nyomtatvány III. Károly korából.

Magyar könyvek.

Illyés István: Lelki téj. Nagy-Szombat, 1686. Szabó K. Régi Magy. Kt. 1356. sz.

Pethő Gergely: Magyar krónika. Bécs, 1702. Szabó K. 1645. — Az ezután közlendő ponyvairodalmi termékek, kétségkívül legkritkább darabjai Majláth úr könyvtárának.

Salamon Királynak, A' David Király Fianak, Markalfal való tréfa-beszédeknek rövid Könyve. Nyomtattatott 1736. Esztendőben. — Prózában írva, 32 sztlan lev.

Palinodia Tristis Hungariae. Az-az: A' maga gyámoltalanságán kesergő és abban a Kardos Griffnek szárnya alá folya-modó Nympha, A mellyel Magyar-Ország mostani állapotját példázza és azt Méltóságos Gróf Eszterházi Pál Urnak, az Magyar-Ország Palatinussának etc. — — — alázatosan ajánlja Nemes Gömör Vár-Megyének a most itt levő Országgyűlésére küldetett egyik Követe Gyöngyösi István. Most másodszor ki-nyomtattatott Nagy-Győrben Streibig Gergely János által M. DCC. XLIII. Esztendőben. — Vers, 8 sztlan lev. Első kiadása Lőcse, 1695. Szabó K. 1476. sz.

Cuma Várasában építettet Dedalus Temploma. Magyar Ver-sekre fordította egy Poeta. Nyomt. 1744.

Historia Egy Pyramus Nevű Ifúról, Es Thysberul, Kik egy máshoz való szeretekért (!) hálálokat nem szánták. Az Gis-quardus és Gismunda Historia Notájára. Nyomtattatott 1745. Esztendőben. — Versszakonként egy sorjába írva, 16 sztlan lev.

Gyöngyösi István Porából meg-éledett Phoenixe. Sopron, nyomt. Siesz Josef, 1748. — Lőcsén, 1693-ban két ízben adták ki. Szabó K. 1441. és 1442.

Historia Egy Argirus Nevű Király-Firól, És egy Tündér Szűz Leányról. Nyomtattatott Budán Veronika Nottensteiné (!) özvegnél 1749. Esztendőben. — Versben, Cicero betűkkel 20 sztlan lev.

Az Hires Neves Toldi Miklósnak Jeles Cselekedetiről Es bajnokságáról való Historia. Irattatott Illosvai Peter (!) által. (Vitézi alak fametszvényben, alatta :

Quid damnosa juvant sine causa belli cieri?

Tutius est regnis perpete pace frui.) Nyomtattatott Budán, Nottensteiné (!) Veronika özvegnél 1749. Esztendőben. — 8 sztlan lev.

Czigányokról Való História, Mellynek első Részében. Le-irattatik ennek a széles Világra elterjedett, sok jeles tseleked-

tekkel el-hiresedett CZIGÁNY Nemzetnek eredete, régisége, természetire való nézve Nemessége, és élete táplálásának tsudálatos módja. Második Részében. Elő-adattatik egy nevezetes példában, minémű pompás Czérémoniaival élnek, mikor az ő Legfőbb Vajdájoknak, az hozzá hívségeket mutató ajándékot minden elő-for-duló esztendőnek első napján bé-mutatják. Nyomtatott ebben az Esztendőben. (Valószínűleg 1749.) Vers, 8 sztlan lev.

— Igen Szep Tangredus Historia, Az Király Leányáról Gismundáról, és az Királynak titkos Tanácsossáról Gisuardusról, kik között fel-bomolhatatlan szeretet lévén, halálra adták magokat: Olasz nyelvből az Bocatiusból Deákra fordítottatott Philippus Beroaldus, által; Magyar nyelvre pedig fordítottatott G. E. T. *) által. (Merkur, lábánál két gyermekkel, fametszvényben). Nyomtatott Budán Véronika Nottensteiné (!) özvegynél, 1750. Esztendőben. — Versszakonként egy sorjában, 30 sztlan lev. Első kiadása Lőcse, 1700. Szabó K, 1563.

Két Kronika Az Első: Stilfrid Cseh Országi Királyrol. A' Másik: Brunczvik Stilfrid Fiáról, Csehek Királyáról. Nyomt. Budán Véron. Nottenst. özvegynél, 1750. — Próza, 24 sztlan lev.

Z. Sz. J. (Rimaszombaton). Igaz Barátságna és szives szeretetnek tüköre. Philostenes és Florentina. Imét Hermiás. Nyomt. 1751. — 122 l.

Éllj Igazán. Kerüld Ember Ezen kis írásban például ki-téte-tett Hamis Pénzverő Három Személyeknek Nagy Vétkeket, Mellyeket N. Antal, N. Rósália, és N. Éva Mária, sok ideig gyakoroltanak. Melly gonosz tselekedetekért mind a hárman Hóhér Pallosa által e Világból ki-botsáttattanak Martius havának 17. napján Nagy-Györben, 1751-dik Esztend. (Fametszvény: a bakó elüti egy nő fejét). Nyomtatt: Györben, Streibig Gergely János által. — 4 levél, végén halálzó, keresztbe fektetett csontokon, fametszvényben.

A' Tsalárd Cupido kegyetlenségét megesmérő és mérges nyilait kerüld tiszta életnek Geniussa. Nyomt. 1754.

Haller László Telemekusa 2-dik nyomtatás 1758. Kassán Jesuita Acad. betőivel. — Gedde: Angliai Méhes kert. Németből

* Georgius Enyedinus Transsylvanus.

ford: Szattmáry Király György. Egerben Bauer Karol Joseff Püspöki Könyv - Nyomtató 1759. 8-r. — Gyöngyösi István: Chariclia. Budán, Landerer F. L. 1763. és Muranyi Vénus. Budán, Landerer F. L. 1767. 8-r.

Liptóból Szepesmegyébe vettem útam. A kézsmárki ág. h. e. v. egyházkerületi lyczeum könyvtárának zöme, az iskola-épület második emeleti nagy és világos termében van föllállítva. Palcsó István tanár és könyvtárnok rendezési munkálatai után kitünt, hogy e gyűjtemény ez idő szerint 20.600 kötet könyvet foglal magában.

A kéziratok s egyetlen példányok egy kisebb szobában őriztetnek. A cimeliotheca rendkívül érdekes darabja, Tököly Imre udvartartása 1683-ból, melyen egy régi magyar bibliophil következő stampigliája látható: Martinus Pongrácz De Szent Miklos Et Owar. 1756. Szintén Pongrácz jegyével (1758) van ellátva Majláth Bélának egy 1581-diki lyoni kiadású könyve. Ugyanitt őrzik a Csáktornyai János debreczeni nyomdájában 1590—92. megjelent hat darab magyar könyvet, melyek mindenike unicum. A régi magyar műveket Szabó Károly a történelmi társulat 1872-ik évi szepes-vidéki kirándulása alkalmával lajstromozta, jelentésében (Századok, 1872. 688—691) ismertette, s nagy művében egytől egyig fölhasználta. Részünkről tehát, csupán az incunabulák jegyzékével állhatunk elő.

Velenze, 1495. Kolophon: Opera Claudiani Diligenter emendata per Thadaeum Vgoletum Parmensem. Impressit Venetiis Ioannes de Tridino alias Tacuinus Anno M.CCCC.XCV. die VI. Iunii. — 4-r. Hiányosan írja le: Hain, 5372. Pontos leírása: Codicum saec. XV. impr. qui in r. biblioth. Borbonica adservantur Catalogus. Neapoli, 1828. Tom. I. p. 201.

Velenze, 1495. Czim, a 2. levélen: T. Lucretii Cari. poetae philosophici antiquissimi de rerum natura liber primus incipit foeliciter. Kolophon: Impressum Venitiis per theodorum de ragazonibus de asula dictum bresanum. Anno domini M. CCCC. LXXXV. Die. iiii. septembr. — 4-r. Panzer III. p. 375. Hain 10283.

Augsburg, 1497. (Hartm. Schedelii) Liber chronicarum cum figuris et ymaginibus ab initio mundi usque nunc temporis. Kolophon: Impressum ac finitum in vigilia purificationis Marie in imperiali urbe Augusta a Iohanne Schensperger Anno ab in-

carnatione Domini M.CCCC.XCVII. — Ívr. goth. fametszvényekkel Panzer I. 125. Hain 14509.

Strassburg, 1498. Czim: Horatij flacci Uenusini. Poete lirici opera (cum annotationibus Iac. Locher philomusi). Kolophon: Elaboratum impressumque est . . . : in celebri: libera: imperialique vrbe Argentina. opera et impensis sedulis quoque laboribus Prouidi viri Iohannis Reinhardi cognomento Gurninger (Grüninger helyett) eius eiusdem vrbis argentinensis: quarto idus Marcij. absolutum vero Anno domini M CCCC. XC VIIj. — Ívr. kerek betűkkel. Seemiller IV. p. 101. Hain 8898.

Velence, 1498. Czim: Luciani (!) Palladii Sorani Epigrammaton libelli. Libellus elegiarum. Genethliacon urbis Romae. A 35. lev. 2. oldalán: Finis Opvscvli. Venitiis per Io. Baptistam de Sessã Mediolanensem. M. CCCC. XCVIII. Die. XVI. Mensis Maii. — 4-r. 38 lev. Hain 12278.

Velence, 1498. Czim: Lucanus Cum Duobus Commentis. Cum Gratia et Preuilegio. Kolophon: Exactum hoc insigne atque preclarum opus Lucani cum Io. Sulpitii Verulani . . . commentariis a proprio originali extractis: Necnon Omniboni Vicentini diligentissime emendatis. Venitiis Impressum per Simonem beuilaquam papiensem. Anno Salutis christianae: M. CCCC. XCVIII. die uero uicesima octobris. — K.-ívr. kerek betűkkel. Panzer III. p. 434. Hain 10.242.

A z i g l ó i á g. e v. fő g y m n a s i u m n a k négy könyvtára van, u. m. a nagy könyvtár 4200 kötettel, az algymnasiumi osztályoké 880, a magyar önképző-köré 700, végre a német önképző-kör könyvtára 400 kötettel. Ezúttal természetesen csak a gymnasiumi vagy nagy könyvtárról szólunk, melynek rendszeres kezelését és gyarapítását Pákh Károly tanár, a jelenlegi igazgató kezdte meg az 1861. 2-iki tanévben, midőn egyszersmind az is határozatba ment, hogy a tanulók a tanszerek beszerzésére s fenntartására bizonyos évi járulékot fizessenek. Pákh után Páyer Jenő volt egy évig a könyvtárnok, ki új lajstromot készített, s aztán Scholtz Ágoston viselte a könyvtárnoki tisztséget, mely egészen tiszteletbeli hivatal.

A nagy könyvtár ez idő szerint a gymnasium egyik ujonnan épült termében van elhelyezve, hova 1873. 4-ben, a tanintézettől távol eső és alkalmatlan helyiségből szállították át. 1871/2-ben

ismét Pákh Károly igazgató vette át a könyvtárnokság gondját, melyet attól fogva maig, kiváló buzgalommal visel. Ő új lajstromot készített, melyben a könyvek 18 szakba vannak beosztva. Ujabb könyvtárnokoskodása ideje alatt a nagy könyvtár részint vásárlás, részint nagyobb ajándékok által, szépen gyarapodott. A könyvvételre és bekötésre évenként körülbelül 300 frt adatik ki a tanulók évi járulékából; e célra külön alapítványok nincsenek. Nagyobb ajándékok közül megemlítendő Pákh Károlyé (460 kötet) és 1877-ben Dr. Tavasi Lajosé (902 kötet), ki végrendeletében a többi közt ezt írta: »Az iglói oskolának hagyom egész könyvtáramat, valamint pénz- és éremgyűjteménnyel a gymnasiumi múzeum e nembeli gyűjteményét akarom bővíteni.«

A könyvtár néhány darab kézírata között legérdekesebb Günther Dávid theologus és bölcsészethallgató, kézsmárki születésű magyar nemes emlékkönyve, 1660-ból, melyen az előkelő Günther család lilomos, sasos címere látható; alatta e sorok:

Lilia ceu florent, Aquilae ceu nubila trahant;
Güntherum sanguis floret atque volet.

Anno 1658.

Ez emlékkönyvben, mely 1690-ben a löcsei Günther Sámuel birtokába jutott, számos külföldi között, a dissertatio-irodalmunkból jobbra ismeretes következő magyar szerzőktől olvashatók emlékversek:

1661. Joh. Baptista Fögglerus Sempron. Hung. Medicinae Candidatus.

Wittebergae Anno Epochae Christianae vulgari 1668 die 8. Novembris Georgius Meschner Coronâ Transylvanus.

Joan. Hnilitzenus Rajetzin. Hung. Wittebergae die 5. Feb. Anno 1661.

Johannes Moldner Neosolio-Hungarus. Witteb. Anno 1661. Die 5. Febr.

Matthias Rosner Sempron. Hung. SS. Theol. Studios. Wittebergae Cal. February 1661.

Michael Ungarus Német Uyvárino Hung. SS. Theol. St. Wit. d. 5. February Stylo Jul. Anno 1661.

Stephan. Fekete Szentzino hungarus. Wittebergae, Die 2. Febr. Anno 1661.

Johannes Pinnerius Mont. Neos. Ung. SS. Th. et Ph. St. Witt. die 6. Febr. Anno 1661.

Mathias Losnizerus Novisol. Hungarus. Witt. Die 5. Febr. MDCLXI.

Martinus Leutmann Teutopr. Hung. SS. Theol. et Phil. Stud. Witt. (a szabadvóműves jelekhez hasonló 13 ciffer) die 7. Februar. Anno 1661.

Adamus Popradius Belâ-Hungarus. Anno 1661. 1. Februar. (Wittebergae.)

Georgius Simonis Varal. Pan. S. S. Theol. Stud. Anno 1661. Die 5. Februarii Styl. Vet. (Wittb.)

Benedictus Schelekerus Cib. Transylvanus. Anno 1661. Die 6. February (Wittb.)

Joh. Gobius Turozius Tottpronnensis Hung. p. t. M. C. q. e. W. Locator. Witt. Die 30. Decembr. Anno 1660.

Daniel Sinapius Turocz. Such. (Szucsány) Pan. Wittebergae 5 Febr. 1661.

Zacharias Lani Trencsin. Pannon. Jenae Anno 1660. Die 8. Maji.

Paulus Regnis Cib. Hung. Anno 1661. Die 7. Febr. (hol?)

Casparus Schön Eperiens. Witt. Anno reparatae salutis 1661. Kal. Febr.

Michael Schön, Teutopr. Ung. Witt. Anno 1661. 5. Febr.

Georgius Lovvczany Novisol: Hung. Anno 1661. Die 7. Febr. Styl. Vet.

Johannes Brewer¹⁾ p. t. penalis. Wittebergae Anno 1661. die 7. Februarij.

Úgyanezen korból érdekes kézirat »Jacobus Phendler A Losperg« itinerariuma Európában, melyhez egykorú metszvények vannak mellékelve.

Acta et conclusiones Synodi Zsolnensis. Solnae, 1708 írott füzet, mely elé van kötve a szepesváraljai zsinatról szóló nyomtatvány 1614-ből.

Az iglói könyvtár nyomtatott művei között legrégibb a tizedik teljes német biblia:

¹⁾ A későbbi löcsei nyomdász. Lásd. életrajzát Melzernél Biogr. ber. Zipser S. 31—33.

Strassburg, 1485. Disz durchleuchtigest werck der ganzen hayligen geschrift genant die bibel zu teutsch getruckt. lauter. clar. vnd war. nach rechtem gemeynem teutschem mit hohem vnd groszem vleysz, gegen dem lateynischen Text gerechtfertiget etc. Gedruckt in der löblichen keyserlichen freystatt Strassburg. Nach der geburt cristi des gesetzes der gnaden. viertzeihen hundert vnd in dem fünff vnd achtzigsten iar vff montag der zweyten des monds May. etc. — K.-ívr. nevezetes, hogy signaturái vannak. Nast: Litter. Nachricht. S. 112. szerint a Koburger-féle biblia kicsinyített kiadása. Panzer: Annalen der ältern deutschen Literatur. Nr. 214. csupán a Solger-féle könyvtár példányát ismerte. Hain Nr. 318.

(Lyon) 1508. C. Jul. Caes. Commentarii (recogniti per Philippum Beroaldum). Anno Domini. M. CCCCC. XIII. die uero XX. Junij. — 8-r. Lyonban, Balthasar által kerek betűkkel nyomtatott kiadás. Panzer, IX. 109. hiányosan írja le; helyesebben Brunet, T. I. p. 1453.

A XVI. és XVII. századból több, magyar vonatkozású latin és német nyomtatvány, mint pl. Lazarus v. Schwendi: Kriegsdiscurs. Frankf. 1594. — Dillichius: Ungr. Chronica. Cassel, 1600.

Acta et Mutuus Consensus Synodi Augustanum Confessionem Amplectentis, in Oppido Szepes-Varallya, Anno Domini, Millesimo Sexcentesimo Decimo quarto, Mense Januario celebratae. — 4-r. E, ívsz. Végén Psalm. CXXXIII. és egy distichon, mely alatt: »G. Z.« —

Legrégibb magyar könyve Bornemisza Péter: Postilla II. rész. Sempte, 1574. elől csonka példánya és III. rész. Sempte, 1575. ép péld. Ezeknél azonban sokkal becsesebb azon, 1701—1706. Lőcsén nyomtatott három darab unicum, melyeket adalékul Szabó Károly Régi magyar könyvtárához, Pákh Károly úr írt le a »Könyv-Szemle« tavalyi évfolyamában 335—336. l.

(Folytatása következik.)

Dr. Ballagi Aladár

EGY HAZÁNKAT ÉRDEKLŐ NÉMET ŐSNYOMTATVÁNY A POZSONYI ÁG. EV. LYCEUM KÖNYVTÁRÁBAN.

Közli: Harmath Károly. ¹⁾

Egy német ősnymtatványt kívánok e lapok t. olvasóinak bemutatni, mely ritkaságán kívül reánk nézve kiváló érdekű azért, mert hazánk XV. századi történetéhez becses adalékokat szolgáltat.

Ez ősnymtatvány a konstanci zsinat történetét tartalmazza s Augsburgban 1483-ban nyomtatott. Czíme a következő :

»Hie hebt an das Concilium so zu Constenz ist gehalten worden des jars do man zalt von der gepurdt vnsers erlösers

---

¹⁾ Szerző úr a pozsonyi ág ev. főiskola múlt évi Értesítőjében ; az ev. lyceumi könyvtár ritkaságait 28 lapra terjedő értekezésben ismertette. Ez ismertetésben foglaltatik 26 latin, német és cseh incunabulum, 19 magyar XVI. és XVII-ik századi ősnymtatvány, 38 XVI—XVII-ik századi latin, német és cseh különféle ritka könyv, összesen 83 ritkaság. Ki kell emelnünk, hogy a gyűjtemény különösen bibliai kiadásokban rendkívül gazdag. Van benne egy pár XVI. és XVII-ik századi hazánkat érdeklő német röpirat is, az úgynevezett Zeytungokból és a Nova Posoniensia 1722-i folyamának Jan. 7. Jul. 29-ig terjedő része, vagyis a 173—292 lapig. Szerző úr feladatát dicsérendő szorgalommal oldotta meg, s értekezése bibliographiai irodalmunkban öröndetes jelenség. Az ősnymtatványok ismertetésénél Brunet, Graesse és Vogt segéd munkáit használta : Panzer, Zapf, Denis, Maitter, Ebert és Hain munkái nem állottak rendelkezésére. A legrégebb ősnymtatvány a mit felsorol 1460-ból való. Czíme : »Die Anböter Christi« s valószínűleg unicum, mert a felsorolt segéd munkák egyikében sem található. Egyéb ősnymtatványok közül kiemeljük a konstanci zsinatról 1483-ban Augsburgban nyomtatott munkát, mely tartalmánál fogva hazánk XV-ik századi történetéhez becses adalékokat szolgáltat Minthogy ez incunabulum a Nemzeti Múzeum könyvtárának nincs meg, ismertetést jónak láttuk Harmath úr értekezéséből lapunk számára egészen átvenni — Kivánatos volna, hogy szerző úr példáját más tanintézetek tanárai kövessék, s az évi Értesítőkből könyvesházaik nevezetesebb ritkaságait a tudományos világgal megismertessék. Így lesznek rejtett kincsek a tudomány közkinésévé. Szerző úrnak pedig ajánljuk a pozsonyi ev. lyceum kézíratait figyelmébe s kérjük, hogy bennünket ismertetésökkel mielőbb megörvendeztetni sziveskedjék. E célra a Magyar Könyvszemle szívesen megnyitja hasábjait. Szerk.

MCCCCXIV jar, mit allen handlungen in geistlichen vnd weltlichen dingen auch waser Bepst, Keyser, König, Fürsten vnd Herren etc. geistlichs vnd weltlichs Standts, sambt denen botschaftenn der Königreichen, Landen vnd Stetten czu Costentz erschinen seind; mit iren Wappen, Contrafect vnd mit schönen figuren vnd gemäl durchaus gezieret (durch Ulrich von Reichen-thal). 247 számozott kisebb ívrétű levél, számos a szöveg közé nyomtatott képpel s a zsinaton jelen volt főurak többnyire színezett czímereivel, köztök néhány magyaré is.

A hazánkat érdeklő adatok e műben a következők: A zsinaton jelen voltak: 54. levél: Dns johannes epus tragurensis in vnger (alább: Dalmatia) czímerrel. — 124. l. Herrn andreas erzbischoff czu colocens (Kalocsa) in vngarn mit achtundzweizig (kiséző személy) czímerrel. — u. o. Herrn nicolaus erzbischoff cronocensis (alább: cornotensis = brassói) in vnger und türgen mit dreien (cz.) — u. o. Herr johannes erzbischoff strigenensis (Esztergom) nennt man von granen (Gran) in vngern mit hundert vnd XXVI (alább: zweyhundert vnd XXVI) cz. — 136. l. Der hochwirdig bischofe Johannes Varadinensis (Nagyvárad) cz. — 139. l. Dominus Vernandus episcopus Albensis (Gyula-Fejérvár) cz. — 146. l.: Von der hohen schul zu Sundens (így Budens, Buda helyett) in vnger gelegen. Die kament mitt dem erzbischoff von Gran: Lamperthus bropst czu ofen lerer götliches rechten. Symon Clostein meyster in der erczney (alább még egyszer). Dns heinricus ppositus pudensis doctor in theologia. Matheus de dier-nach. Thomas de wissenburg. Dadeus de vito mercato (mind cz. nélkül). Nicolaus bisznaw (cz) beyd doctor decretorum. — 150 l. Thomas thumherr strigoniensis (cz. n.) — u. o. Dominicus custor (így!) waradiensis (cz. n.) — u. o. Johannes schlicnicz von ofen (cz. n.) — 152 l. Matheus lerer der geistlichen recht vnd götlicher kunst. — Thomas lerer geistl. recht. Andreas maister der siben freyen kunst. Nicolaus szintúgy (mind cz. n.) Die vier warend bey dem erzbischoff Strigonensis in vngern — 160 l. Thomas abbt de sancta trinitate in vngern was auch zu Costencz in der statt mit zwelff personen. (cz. n.) Franciscus abbt zu Cappurna (?) in vngern stb. mt. előbb. H. von albon abbt czu den siben bürgen in vngern. stb. mint előbb mit sechs personen. — 166 l.: Herr dominicus propst waradiensis ausz

vngern bey dem] erzbischoff von strigonensis. Herr Petrus propst Strigonensis ausz vngern bey stb. mint előbb. Herr Ladislaus propst sant Georgien stb... Herr Symon propst sant Wladislawi ausz vngern stb. 167 l. Graff Nicolaus groszgraff (alább: naterspan = nádor-ispán, Gara Miklós) zu vngern mit ccc personon. Graff nicolaus grosz graf zu vngern sein sun mit XL pers. Graff Stieber von Stiboricz (alább: 186 l. Scieborn von Scieborn herr am wag cz. és Scieber graff zu Scieborcz von plonczig vnd waiden in sibenburden ugyanazon cz.) in vngern. cz. n. Graff Pypo herr in vngern beyd mit sechzig pers. Graff philipp von Sorot ausz vngern mit XXX. pers. Graff Nicolaus von brun in vngern. Graff laszla von brun in vngern mit XXVI. pers. — 168 l. Graff johannes zu canise in vngern des erzbischoff czu strigonensis bruders sun. (Kanizsai János alább cz.) — 184 l. Herczog eberhard von der weiden (?) in vngern cz. — 185. l. Herczog peter von lindwach in vngern cz. — 186 l. Pypo graf zu themesiedis von mora hinder den siben burgen. (cz.) — 189 l. Graff jörg, thomas, albrecht von krawaczen (horvát) cz. — 191 l. Grauff Cünrat von bütsche in Westerreich. cz. — 225 l. 33 magyar (aus vngerland) nemes és szolga említettik, kik saját költségükön jöttek a zsinatra, a 229. levélen még 7. A zsinaton képviselt nyelvek közt: vngerisch. — 237. l. Von der stat Clusenburg in vnnger ein botschaffte mit sechs pfärdten. Ezeken kívül még a következő hazánkat érdeklő czimereket találjuk e műben: 121. l. Der heylig künig sant Stephan künig zu vnger, melynek koronás pajzsa egy veres mezőben mutatja a 3 zöld halmot a fehér ap. kereszttel, — u. o. Der heylig sant laudiszlaus ein künig zu vngern, melynek koronás pajzsa két részre osztva jobb felében kék mezőben 7 aranyzínű virágot, bal felében fehér mezőben a 4 veres folyamot. — 170 l. Das künigreich zu vnger alt und neü; ennek koronás pajzsa négy részre van osztva: felül jobbra a 4 folyam; balra a 3 halom a kereszttel; alül jobbra a 3 halom s balra a 4 folyam. — Col: Hie endet sich das Conciliumbuch geschehen zu Costencz — darin man vindet wie die herren gaystlich vnnnd weltlich ein geritten seind: vn mit wieuil personon — Auch ir wappen gemalet. vnd wie sy abgeschiden seynd. Auch die sachen die darinn geschehen seind hüpsch vnd gerecht. Gedruckt vnd volendt in der

keiserlichen stat Augspurg von Anthoni Sorg am afftermontag nach Egidy Do man zalt nach Cristi gepurt MCCCC vnd in dem LXXXIII. Jare.

Brunet, Graesse, Vogt említik és a felette ritka könyvek közé sorozzák (230 fk.). Graesse szerint e heraldikai tekintetben becses mű kézírata Kosztániczban őriztetik. ¹⁾

¹⁾ Ez ősnyomtatványt Panzer is felette ritka példánynak mondja. (Annalen der älteren deutschen Literatur I. 142 l.) De mind az ő, mind pedig a Hain, Ebert és Gemeiner által leírt példányokból az 1-ső levél hiányzik. Egy egészen teljes példányra, melyben az 1-ső levél is megvolna, bibliographiai segéd munkákban ekkorig még nem akadunk. Szerk.

Vegyes közlemények.

A M. N. Múzeum könyvtára, márczius havában, értékes oklevél gyűjteménnyel gyarapodott, melyet Torma Károly budapesti egyetemi tanár úrtól vásárolt meg. 544 darabból áll. A legrégebb 1293-ból való. Az iratok legnagyobb része a XVII. századból származik, és hazánk ezen korbéli történetének földelítéséhez nagyfontosságú kútforrásokat tartalmaz. Báthory Zsigmond és Gábor, Bethlen Gábor, a két Rákóczy György és az Apaffyak, úgy szintén tanácsosaik és portai követeik nagyszámú levelei mellett kiváló figyelmet érdemelnek a császári parancsnokok számos jelentései, melyeket Apaffy emberei fölfogtak és az erdélyi cancelláriához beküldöttek.

— Dr. Wattenbach Vilmos, a berlini egyetem hírneves paleographusa Csontos Jánost, lapunk főmunkatársát, ki neki a »Magyar Könyvszemlé«-ben megjelent »Külföldi mozgalom a Corvina-irodalom terén« és »Magyarországi könyvmásolók a XIV – XV. században« című értekezéseit német fordításban megküldötte, meleg hangon írt köszönő levéllel tüntette ki. Kiemeli, hogy a Corvináról szóló cikk kitünő szolgálatokat fog neki tenni, és a »Schriftwesen im Mittelalter« című munkája egy

újabb kiadásánál fel fogja ezt, a magyarországi másolókkal együtt használni. Figyelmezteti egyúttal azon Bártfai János nevű magyarországi másolóra, ki 1471—1483-ig Leubusban Breslau mellett mint szerzetes élt és több latin könyvet másolt. Egy általa 1471-ben lemásolt könyv végén a következő magyar sor olvasható: »o ysten mel. fr. Johannes Bartphai zegyn barath wagion. (Wattenbach W. Monumenta Lubensia, 30 l.)

— **Spanyol kútforrás Magyarország történetéhez.** Madridban közelebb egy érdekes XVI. századbeli emlékirat jelent meg, mely Bernareo de Aldana kapitány, magyarországi hadi műveleteinek (1548—1522) elbeszélését tartalmazza.¹⁾ Az emlékirat szerzője: a nevezett kapitánynak testvére frey Juan Villela de Aldana. Aldana neve történelmünkben nem ismeretlen. Köztudomású, hogy 1521-ben Losonczy Istvánt Temesvár védelmében erélyesen segítette, majd a következő évben Lippát a töröknek földadta.²⁾ Az emlékiratból értesülünk, hogy már 1548-ban jött hazánkba, hová V. Károly spanyol csapás élén küldötte Ferdinánd segítségére. Azonnal a felvidékre kellett mennie, a Balassa Menyhért és Basó Mátyás megfékezésére. Ezen részleteiben ekkorig nem ismert hadjárat eseményeit tüzetesen találjuk leírva. Aldana ezután a törökök ellen harczott, míg 1552-ben Lippa földadása miatt hadi törvényszék elé állíttatott, halálra ítéltetett, de kegyelmet nyert és visszatért hazájába.

— **Az első magyarországi hírlapról,** Thaly Kálmán, az Akadémia II. osztályának márczius 10-iki ülésén nagybecsű dolgozatot olvasott föl. Ezen hírlap II. Rákóczi Ferencz rendeletére indíttatott meg, hogy a »Wienerisches Diarium« ellenséges közleményeinek hatását, főleg a külföldön ellensúlyozza. »Mercurius Veridicus ex Hungaria« czímet nyert, és 1705. ápril havában indult meg. Ezen év július haváig Kassán, azután 1709. őszéig Lőcsén, majd 1710. aprilig Bártfán, végre megszüntéig (1710. végén vagy 1711. tavaszán) ismét Kassán nyomatott. Az első négy éven át, mint heti, később mint

¹⁾ A munka teljes czíme könyvészeti rovatunkban található.

²⁾ L. Horváth IV. 234. Ch. és 251 ll.

havi közlőny jelent meg. Egy ideig a fejedelem, azután Bercesényi cancellariájában szerkesztették. Ekkorig csak két nyomtatott szám a került történetbúváraink kezeibe. Az egyiket, az 1705. májusi számot Szalay László, a másikat az 1708. augusztusi számot Thaly Kálmán találta, a gróf Károlyi család budapesti levéltárában. Az országos levéltár kincstári osztálya, és a vörösvári gróf Erdődy levéltár több fogalmazatot őrzött meg, melyek a »Mercurius« számára készültek. Erről a Bercesényi-féle levelezésekben is gyakran fordul elő említés. Mindezen adatok lehetővé tették Thalynak, hogy a hírlap érdekes történetét összefüggően írhatta meg. Ugyan ő azon véleményt fejezi ki, hogy a hírlap főleg a külföld számára lévén kiadva, az hazánkban kevésbé volt elterjedve, és így alig remélhetjük, hogy példányait a magyarországi könyv- s levéltárakban föltalálhatjuk; ellenben Francia-, Svéd-, Lengyel- és Oroszországban a kutatások biztosabb eredményre kecsegtetnének.

— A zágrábi Akadémia, a horvátországi származású Giulio Clovio, XVI. századbeli híres miniature-festő, háromszázados emlékének megünneplésére fényes kiállítású munkát bocsátott közre, melynek szerzője Kukuljevič Iván, jeles történetíró, (Akadémiánknak is levelező tagja). Címe: »Jure Gloria prozván Julijo Klovio hrvatski sitnoslikar. Napisao Ivan Kukuljevič Sakainski. Sa tri slike. Zagreb. 1878.« 4-rétű 76 lap. A munkát három műmelléklet díszíti; kettő fénynyomat, a harmadik Párisban készült színnyomat, mely Clovio egyik legjelentékenyebb művét a Sibylla Tiburtinál ábrázolja. — Kukuljevič 52 kéziratot sorol föl, melyeket Clovio műveivel ékesített. Ezeknek épen fele olaszországi könyvtárakban találhatók; minthogy élete nagy részét Olaszországban III. Pál pápa és más fejedelmek udvaránál töltötte. Zágráb négy, Nagy-Szeben egy kódexben bírja műveit.

— Mághy Pál arannyal írott bibliája. Bárá Radvánszky Béla a múlt hetekben »Magyar Családelet és Háztartás a XVI—XVII ik Században« cím alatt nagyérdekű munkát bocsátott közre, mely a hazai művelődéstörténethez kiváló becsű adalékokat szolgáltat. E munka bibliographiai szempontból is figyelemre méltó, a mennyiben a különböző jegyzékek ingóságai közt érde-

kes könyveket is hoz napfényre. Ezekből ez alkalommal kiemelünk egy arannyal írott bibliát, mely Mághi Pál hátrahagyott ingóságai közt az 1529-ben írt magyar jegyzékben van felsorolva, s melyhez mi azon combinációt kívánjuk fűzni, hogy Mátyás király könyvtárából került Mághy Pál tulajdonába.

Említett jegyzékben ugyanis, azon clenodiumok és ingóságok között, melyek Mághy Pál halála után »Mathusnay Ferencz uramnál maradtak, a következő tétel jön elő: »V ag y o n n a l a e g y b ý b l ý a a r a n n y a l í r o t t e s a z B o g l a r o k e z w s t e s m e g A r a n y a z o t r a ý t a.« — E tétel után, mely a biblia fényes kiállítását igen világosan írja le, önkéntelenül azon kérdés merül fel: ki ezen Mághy Pál, kinek clenodiumai között oly fényes kiállítású bibliát találunk a minőt sem Vitéz János, sem Janus Pannonius, sem Báthory Miklós, sem Várday István, sem Garázda Péter, sem Hasznos György, sem más XV-ik századi magyarországi gyűjtők könyvtárai nem birnak felmutatni? Továbbá: miként kerülhetett ily fényes codex egy olyan ember birtokába, kinek nevét a magyarországi középkori bibliophilek között hiába keressük? Ezen kérdésekre csak ugy nyerhetünk megnyugtató feleletet, ha e fényes biblia provenientiaját a Corvinában keressük, s Mághy Pálról, ki Nagy Iván szerint 1504-ben alnádor volt felteszzük, hogy azt azon időben szerezte meg, midőn Ulászló alatt a Corvinának legfényesebb példányait részint elajándékozták, részint áruba bocsátották. Hivatalos állása közel hozta őt s világhírű könyvtárhoz, melynek kincseit ekkor már európszerte keresték; valószínű tehát, hogy ezen bibliát maga számára ez időben szerezte meg. Ajándékul nyerte e ezt, vagy vásárolta, avagy más úton jutott hozzá? Nem tartozik a kérdéshez. A főkérdés az, hogy e bibliát Mághy Pál a Corvinából nyerte legyen, mert más hasonló fényes kiállítású s magyarországi provenientiajú könyvet az ez időbeli magyarországi gyűjtők könyvtárából nem ismerünk. Ezt az arannyal írt és ezüst boglárokkal ékesített codex bibliographiai álláspontja is igazolja. Ismeretes ugyanis a középkori bibliographiában, hogy az arannyal írott codexek a legnagyobb ritkaságok közé tartoznak, s egyes bibliophil fejedelmek, főpapok és főurak bőkezűségének köszönik létüket. Ez ízlés a görögöktől származott át a nyugatra, s arannyal írt görög codexek nagyobb számmal fordul-

nak elő mint más nyelvűek. De vannak latin nyelvűek is. Leginkább az ugynevezett szent könyvek azok, milyen a biblia, psalterium, breviarium és más imádságos könyvek, melyeket színezett pergamenen, arany vagy ezüst betűkkel állítottak ki.

Ily arany codexek az európai könyvtárakban csak kis számmal vannak, s mindenhol a legnagyobb féltékenységgel őriztetnek. Kiemeljük ezek közül a Nagy Károly-féle arany evangeliariumot, melyet a hírneves Godschalk a 8-ik században állított ki, s mely a párizsi könyvtárnak legfőbb dísze; továbbá az ugynevezett 'Evangelium Palatinum' című latin codexet a bécsi és a »Breviarium Ansaë Reginaë« című ezüst codexet a bresciai könyvtárban. Midezen codexek könyvedvelő fejedelmek bőkezűségét hirdetik. Hazai középkori gyűjteményeinkből, a Corvinán kívül, ily arany codexet nem ismerünk. Az egyedüli ily természetű magyarországi példány, mely az escuriali királyi könyvtárban őriztetik s a tudományos világban mint »codex anreus quatuor evangeliorum« ismeretes, a Corvinából került oda. Fényes aranynyal van írva, egykorú bársony kötését ezüst kapesok ékesítik. Tartalmazza a négy evangéliumot. A második ily természetű hazai codex, a főt említett jegyzék szerint, volna a — Mághy Pálé. — Az ugrás oly szembeötölő, az úr Mátyás király és Mághy Pál között oly nagy, hogy nem tartjuk valószínűnek azt, miszerint az említett fényes bibliát, Mághy mint bibliophil megrendelte, vagy rendes körülmények közt megvásárolta volna; hanem az akkori magyarországi könyvtári viszonyok ismereténél fogva, fel kell tennünk azt, hogy e codexet a Corvinából szerezte meg. A codex kötése is emellett tanúskodik. Az ezüst és aranyozott boglárók a codex fényes kiállítású szövegének megfelelőek, s vetélkednek Mátyás könyvtárának legfényesebb kötéseivel. Csak a wolfenbütteli »Psalterium« kötése fényesebb, melynek boritékán Mátyás király koronás címere igaz gyöngyökkel és rubinokkal volt kirakva, melyeknek helyét azonban most cseh üveg foglalja el. Ezen kívül fényesebb kötésű Corvin-codexet nem ismerünk. Vannak művészi kivitelű ezüst kapesok a Vitéz codexeken is, de a Mághy-biblia ezüst és aranyozott bogláraitól messze állanak. Más magángyűjtőnek pedig ez időben ily fényes codexei nem voltak. Mindezen okoknál fogva a Mághy-féle bibliát a Corvinának vindicáljuk. Mághy családja különben egész az Arpádkorig nyúlik fel. Mághy

Demeter, ki valószínűleg a mi Pálunknak édes atyja volt, 1468-ban a Szatmár megyei Császári helységben levő részbirtokot nyerte királyi adományban. Mághy Pál alnádornak négy gyermeke volt, Demeter, Sebestyén, György és Pál. Ezek közül kiemeljük Mághy Sebestyén latin költőt, ki Bolognában tanult és 1513-ban Janus Pannonius verseit — valószínűleg egy Corvin-codexből — adta ki, Szathmári György pécsi püspöknek ajánlva.

Végre megjegyezzük még azt is, hogy a fõntnevezett jegyzék eredetije e múzeumi könyvtárában õrítetik, a bekezdése és záradéka latin, a többi része tiszta magyar, és hogy Eötvös Antal íródeák Kovaszón írta. Azon körülmény, hogy a jegyzék tiszta magyar, és a biblia, csak mint biblia, a nyelv epitetonja nélkül van felsorolva, továbbá hogy Radvánszky munkájában egy 1580-i magyar jegyzékben egy másik biblia már mint »Bibliadea kwl« határozottan megkülönböztetve fordul elő, azon másik combinációra vezet bennünket: nem e volt a Mághy bibliája magyar codex, melynek nyelvét a jegyzék készítője azért nem tartotta szükségesnek különösen megjelölni, mert magyar volt; míg ellenben a másik bibliánál különösen ki van téve, hogy latin. És ha magyar volt, fényes kiállítása után itélve, kérjük nem a Bátori László bibliája rejlik-e alatta? E kérdésre felhívjuk tudósaink figyelmét.

— **A müncheni kir. könyvtár** egyik tudós tisztviselője, Keinsz Frigyes, a könyvtár 9071. számú XVI. századi kéziratában, mely a magyarországi szent Ferencz-rendre vonatkozó becses emlékeket, latin nyelven írva, tartalmaz, két magyar nyelvemléket fedezett föl a XVI. század első feléből. Az első III. Honorius pápa 1222-iki bullájának, melyben a szent Ferencz-rend szabályait megerősíti, magyar fordítása, ily czímmel: »Ez az my Regulánk megh erössetese, mely lott az ur Honorius papatul.« A másik a gyónásnál használatban levő feloldozási formula magyar fordítása. Mindkét nyelvemléket, latin fordítással, és érdekes bevezetéssel önálló füzetben bocsátotta közre, ily czím alatt: »Zwei alte ungarische Texte aus einer Handschrift der k. bayer. Hof- und Staatsbibliothek, herausgegeben von Friedrich Keinsz k. Bibliotheksekretär.«

— **Boynychich Ivánt**, ki a Nemzeti Múzeum Könyvtárában másfél éven át mint napi dijas volt alkalmazva, s ki a »Magyar Könyvszemle«, »Archeologiai Értesítő és Közlemények« című szaklapokban komoly tanulmányról tanúskodó értekezéseivel tünt fel, a horvát kormány a zágrábi Múzeum régészeti osztályához segédőrré nevezte ki. Négy év alatt ez már a hatodik fiatal író, ki a Nemzeti Múzeum könyvtárából más tudományos intézetnél állandó alkalmazást nyert.

Knoll Károly akadémiai könyvtárosnál Budapesten továbbá kapható:

A besztercebányai egyházi emlékek története és helyreállítása

Ipolyi Árnold besztercebányai püspök által.

Rajzok, tervezetek és kivitel Storno Ferencztől. — Nagy ivrét, 151 l. 7 szín- és könyom. képtáblával és 54 fametszettel. Ára 8 frt.

E munka irodalmunkn korszakalkotó, mely mind tartalmának gazdagságával mind kiállításának díszével ritkítja párját s a külföldön is méltó felüntetést kelt.

A harminczkilencz fejezetre osztott monographiában dús halmazát leljük a műtörténetileg fontos mozzanatoknak, melyek a középkorban a mai besztercebányai egyházmegye területén. jelesebb építészeti, szobrászati és festészeti műdarabokat eredményezve felmerültek. Szerző művének zömét és joggal fénypontját a besztercebányai szent Borbála kápolna leírása képezi, mely a Storno Ferencz által művészileg és stylszerűleg restaurált kápolna történetére és helyreállítására terjed ki. E fejezetekben megbecsülhetlen utmutatások advák elő a egyházi emlékek stylszerű restaurálását illetőleg.

Városaink a tizenharmadik században.

Irta: Szalay József.

Kis nyolczadrét. Ára: 1 frt 40 kr.

Szerző ezen tanulmányt nagy szorgalommal és forrásokon alapuló önálló kutatással gyűjtötte össze s dolgozta fel mindazt, a mit a magyarországi városok történelmi szerepére. köz- és községi életére, ipar- és kereskedelmi, hadászati és társadalmi viszonyaira vonatkozólag, az Árpád-királyok utolsó századából, okmányokban és egyéb kútfőkben találhatott.

A panonhalmi Apátság alapító oklevele.

Irta: Fejérfapataky László.

Nyolczadrét. Ára: 1 forint 80 kr.

Jelen munka feléleli mindazt, mi az oklevél hitelessége mellett vagy ellene évszázadok óta felmerült; bőven vázolja a mult század második felében épen ez oklevél fölött vívott harezot, úgy. hogy tökéletesen nélkülözhetővé teszi az ezer nyomtatott lapnál többet kitevő, de mai nap már jóformán elavult tartalmu vitairatok elolvasását; a dolgozatot az oklevél hitelességének védelme rekeszti be, a szerző megezáfol minden felhozott s felhozható ellenvetést; s ez eljárás által monographiája oly terjedelmessé s tartalmassá vált. minőt eddig Szt. István királynak 1001-iki s így hazánk legrégibb okleveléről nem birtunk.

Adalékok a nagyváradi béke

s az 1536—1538. évek történetéhez. Levéltári kutatások alapján.

Irta: Dr. Károlyi Árpád.

8-rét. 231 lap. Ára 1 frt 80 kr.

A Dobó-Balassa-féle összeesküvés történetéhez

1569—1572. Levéltári kutatások alapján irta: Dr. Károlyi Árpád

8-rét. 123 lap. Ára 1 forint 20 kr.

A bécsi es és kir. titkos levéltár gyűjteményei újabb időben a hazai történetírásra nézve is hozzáférhetőkké váltak. Aki a magyar újbabkori történet forráskészlet ismeri, méltányolni fogja azt a kincset, melyet e levéltár számunkra nézve magában foglal Károlyi Árpád, mint e levéltár tisztviselője, hangyaszorgalommal aknázza ki e gyűjteményeket, s az önállólag egy tárgyra vonatkozó adatokat külön monographiákban dolgozza föl. Így tett a nagyváradi békkével és a Dobó-Balassa-féle összeesküvés történetével is, melyet immár sokkal teljesebben. egyes részleteiben mondhatni átlátszóan ismerünk. Ajánljuk e beces könyveket minden történetkedvelő figyelmébe.

Előfizetési felhívás

A MAGY. TUDOMÁNYOS AKADEMIA könyvkiadó-vállalatára.

A vállalat keretében oly eredeti és fordított munkák adatnak ki, amelyeknek megválasztatásában irodalmunk legszembetűnőbb hiányainak betöltése és a művelt közönség szükségei a főszempontok. A vállalat három különálló sorozatból áll, melyek: I. sorozat a **Történelem** (évenként 80 iv, ára 4 frt), II. sorozat: az **Irodalom** (évenként 60 iv 3 frton), III. sorozat: a **Jog- és államtudomány** (évenként 60 iv 3 frton) egész körét fogják átkarolni. Az aláírás egy sorozatra is elfogadatik, de három évre kötelező. A bekötési díjak, — kötetenként 40 kr. — külön számítatnak föl. Mindeddig megjelentek angol díszkötésben :

A Történelmi sorozatban :

- Macaulay.** Anglia története II. Jakab trónralépte óta. Második, átnézett kiadás. Hat kötetben. (Teljes.)
Carlyle T. A francia forradalom. I. és II. kötet.
Curtius E. A görögök története. I. és II. kötet.
Hunfalvy Pál. Magyarország ethnographiája. Egy kötet. (Teljes.)

Az Irodalmi sorozatban :

- Göethe** lyrái költeményei. Két kötet egybekötve. (Teljes.) Elfogyott.
Nisard D. Tanulmányok a renaissance és a reformatió korából. Egy kötet. (Teljes.) Elfogyott.
Müller M. Ujabb felolvasásai a nyelvtudományról. Egy kötet.
Boissier. Cicero és barátjai. Egy kötet. Angol díszköt. (Teljes.)
Lewes. A philosophia története. Thalestól Comteig. 3 kötetben. (Teljes.)
Nisard. A francia irodalom története. I-ső kötet.
Arany János : Próza munkái. Egy kötet. (Teljes.)

A Jog- és Államtudományi sorozatban :

- Bluntschli J. C.** Az általános államjog és a politika története a tizenhatodik század óta a jelenkorig. Két kötetben. (Teljes.) Elfogyott.
Gneist R. A jogi állam. Egy kötet. (Teljes.)
Maine Sumner H. A jog őskora, összeköttetése a társadalom alakulásának történetével, s viszonya az ujkori eszmékhez. Egy kötet. (Teljes.)
Todd. Az angol parlamenti kormányrendszer fejlődése és állása. Három kötetben. (Teljes.)
Carrara. A büntetőjog tudományos programja. Két kötetben. (Teljes.)
Pauler T. Adalékok a magyar jogtudomány történetéhez. Egy kötet. (Teljes.)
Leroy-Beaulieu. Pénzügytan. I. II. kötet.

 Részletes programok kívánatra bérmentve küldetnek meg. Megrendelések címezendők :

A M. T. Akadémia könyvkiadó-hivatalához
Budapesten, az Akadémia épületében.

A magyar irodalom 1879-ben.

Második közlemény.

Ezen jegyzékbe mindazon nyomtatványok vétettek fel, melyek az 1879-diki évszámmal vannak jelölve. — Hol a nyomtatás helye nincs kitéve, Budapest értendő. — A nyomdász vagy nyomda-intézet csak oly nyomtatványoknál van megnevezve, a melyeknek kiadója nem ismeretes. — Hogy ezen jegyzéket lehetőleg teljesen s pontosan lehessen összeállítani, felkéretnek a szerzők és kiadók, hogy kiadványaiknak egy példányát az ár megjelölése mellett, a Nemzeti Múzeum könyvtárához beküldeni sziveskedjenek.

Arany János Prozai dolgozatai. (Akadémia. 8-r. 518 l.)

Balassa Bálint (Gyarmathi) Költeményei. A m. történelmi társulat megbízásából szerkeszté, jegyzetekkel s bevezetéssel ellátta Szilády Áron. A Radványzskycodexben foglalt énekekkel kiegészített első teljes kiadás. (M. Történelmi Társaság. n. 8-r. LIII, 354 l. ára tagoknak füzve 3 frt 50 kr., díszkötésben 5 frt, nem-tagoknak füzve 5 frt, díszkötésben 7 frt.)

Bárány Ignác. Első olvasókönyv kath. népiskolák számára. VII. kiadás. (Szent-István-társulat. 8-r. 45 l. ára kötve 10 kr.)

Bárczy István. A magyar királyi honvédelmi ministerium működése 1873–1877. (Légrády testv. nyomdája. 4-r. VIII, 397 l.)

Bartalus István és Gyertyánffy István. Nő-karénekék gyűjteménye. Két-, három- és négy-szólamú karénekék nők vagy gyermekek számára. I. kötet. (Kókai Lajos. k. 8-r. V, 111 l. ára 1 frt 30 kr.)

Besse Sándor. Gyakorlati útmutató a ház-osztály- és nábéradóra nézve. (Debreczen. Csáthy Károly. 8-r. 64 l. ára 30 kr.)

Bethlen Gábor fejedelem kiadatlan politikai levelei. A magyar tud. Akadémia történelmi bizottsága megbízásából kiadta Szilágyi Sándor. (Akadémia. n. 8-r. XV, 496 l. ára 2 frt 40 kr.)

Beulé. Augustus családja és kora. Francziából átdolgozta Molnár Antal. (Olesó könyvtár. 73. szám. Franklin-társulat. 8-r. 159 l. ára 30 kr.)

Bonnet. A vadonban. Elbeszélés. (A magyar ifjúság könyvtára. Szerk. Fésüs György. 4. füzet. Pozsony. Stampfel. 8-r. 96 l. két színezett képpel.)

Bonnet. Az aranykeresők. Elbeszélés. (A magyar ifjúság könyvtára. Szerk. Fésüs György. 1. füzet. Pozsony. Stampfel. 8-r. 88 l. két színezett képpel.)

- Bonnet.** Az elefántvadászok. Elbeszélés. (A magyar ifjuság könyvtára. Szerk. Fésűs György. 3. füzet. Pozsony. Stampfel. 8-r. 88 l. két színezett képpel.)
- Bonnet.** Jáva pálmás partvidékain. Elbeszélés. A magyar ifjuság könyvtára. Szerk. Fésűs György. 2. füzet. Pozsony. Stampfel. 8-r. 95 l. két színezett. képpel.)
- Botár János.** A távirtdai közigazgatás és üzleti szolgálat nálunk. I. rész. 1–3. füzet. II. rész. 1–3. füzet. (Kolozsvár. Szerző. 8-r. 232, 255 l. ára 3 frt.)
- Buday József.** A fekete asszony, vagy az oroszországi pestis, annak keletkezése, óvszerei és orvoslása. (Wodianer nyomdája. 8-r. 47 l.)
- Budenz József.** Magyar-ugor összehasonlító szótár. IV. füzet. (Akadémia. 8-r. 595–712 l. ára 1 frt.)
- Bukaresti János.** Gazdasági számoló. Tanuló- és gyakorló gazdák számára. I. rész. Számtan. (Tettyey Nándor és társa. n. 8-r. VII, 250 l. ára 1 frt 20 kr.)
- Bulyovszky Gyula.** Fuzió. Ered. vígjáték. (Nemz. színház könyvtára. 124. füzet. Pfeifer. 8-r. 44 l. ára 40 kr.)
- Bunyitay Vincze.** Szent-László király sírjának káptalana Váradon. (Athenaeum. 8-r. 10 l.)
- Buzogány Áron.** (L. Egyesület.)
- Cottin.** A siberiai száműzöttek. Franzeiából fordítá György Aladárné. (Franklin-társulat nyomdája. 8-r. 136 l. ára 80 kr.)
- Csontos János.** Magyarországi könyvmásolók és betűfestők a XIV–XV. században. (Különnyomat a »Magyar Könyv-Szemlé«-ből. Weiszmann testvérek ny. 8-r. 20 l.)
- Csömörűzy Jeremiás.** Aradi búbánatok. Néphangoló instrumentum. (Arad. Szerző. 8-r. 104 l. ára 1 lepedő 30 vas.)
- Csösz Imre.** A kegyes-tanító-rendek Nyitrán. Magyar műveltségtörténeti rajz. Nyolcz képpel. (Nyitra. Siegler M. özvegye nyomdája. 8-r. XX, 939 és hét számozatlan l.)
- Csukási József.** A magyar Clerus adomákban. (Lauffer Vilmos. 8-r. 392 l. ára 2 frt.)
- Czintár,** Gazdasági és erdészeti. (Légrády testvérek. 16-r. 134, VI l. ára 40 kr.)
- Deák Farkas.** A nemzetgazdaság története Magyarországon. Rövid vázlatban. Új olosó kiadás. (Eggenberger. n. 8-r. VIII, 174 l. ára 1 frt.)
- Dékány Mihály.** Vízügyeink különösen a Tiszaszabályozás és ármentesítés fejlődéséről. (Különnyomat a »Nemzetgazdasági Szemle« II. évfolyam. 3–4. füzetéből. Pesti könyvnyomda-részvénytársaság. 8-r. 66 l.)
- Dell'Adami Rezső.** A jogtudományi oktatás reformjának kérdéséhez. (Különnyomat a »Magyar Themis«-ből. Athenaeum. 8-r. 58 l.)
- Döntvények** gyűjteménye. A magy. kir. Curia semmitőszéki és legfőbb ítélőszék, osztályainak az 1878. évben hozott elvi jelentőségű határozatai. Szerk. Fayer László. Új folyam. VI. köt. (Athenaeum 8-r. XXIX, 384 l. ára 1 frt 50 kr.)
- Döntvénytár,** Közigazgatási. A kormány és kir. Curia elvi jelentőségű határozatai és szabályrendeletei. Szerk. Dárdai Sándor. IV. folyam. (Franklin-társulat nyomdája. 8-r. 255 l. ára 2 frt.)
- Egyesület,** A székely művelődési és közgazdasági, harmadik évkönyve 1878-ra. Szerk. Buzogány Áron. (M. kir. egyet. nyomda. 8-r. 159 l.)

- Egylet**, Az aradi gazdasági évkönyve 1878-ról. Szerk. Gaal Jenő. (Arad. Egylet. 8-r. 111 l.)
- Előadások**, Népszerű természettudományi, gyűjteménye. II. köt. 13. füzet. (L. Keleti Károly.)
- Emericzy Géza és Somogyi Géza**. Természetrájk a mindennapi és ismétlődő népiskolák számára. (Dobrowsky és Franke. 8-r. 144 l. ára 45 kr.)
- Emlékek**, Magyar történelmi. Kiadja a m. t. Akadémia tört. bizottsága. I. oszt. XVI. köt. III. Pál pápa és Farnese Sándor bibornok Magyarországra vonatkozó diplomaciai levelezései. (1535—1549.) Közli Óváry Lipót. (Akadémia. 8-r. XXVI, 214 l.)
- Emlékek**, Magyar történelmi. Monumenta Hungariae historica. III. osztály. Erdélyi országgyűlési emlékek történeti bevezetésekkel. A magy. tud. akadémia történelmi bizottsága megbízásából szerkeszti Szilágyi Sándor. 4-dik köt. 1597—1601. (Akadémia. 8-r. 589, VIII l.)
- Endrődi Sándor**. Másodvirágzás. Elbeszélés. (Aigner Lajos. 8-r. 176 l.)
- Értekezések a matematikai tudományok köréből**. Szerk. Szabó József. VII. köt. 1—2. szám. (L. Konkoly Miklós.)
- Értekezések a társadalmi tudományok köréből**. Szerk. Fraknói Vilmos. V. köt. 5—6. szám. (L. Keleti Károly, Zlinszky Mihály.)
- Értekezések a természettudományok köréből**. Kiadja a m. t. Akadémia. Szerk. Szabó József. IX. köt. 1. szám. (L. Teschler György.)
- Fereczki Zoltán**. A népies versalakok története műköltészetünkben. (Franklin-társ. nyomdája 8-r. 156 l.)
- Fillinger Károly**. Az állatok természetrajza a polg. isk. számára. II. (Eggenberger. 8-r. VIII, 64 l. ára 50 kr.)
- Fraknói Vilmos**. Horváth Mihály emlékezete. (Ráth. 8-r. 40 l.)
- Frecskay János**. Találmányok könyve. Ismeretek a kézmű- és műipar mezejéről. IV. kötet. (Franklin-társulat nyomdája. 8-r. 344 l. ára 4 frt.)
- Fuchs János**. Számvetési példatár. A népiskolák VI. oszt. számára. Az új ministeri tanterv szerint. (Népiskolai ismerettár. XI. Lauffer Vilmos. k. 8-r. 85 l. ára kötve 24 kr.)
- Füssy Tamás**. IX. Pius pápasága. II. rész. (Házi könyvtár. XXIX. Sz.-István-társ. 8-r. XIV, 560 l. az egész mű ára 3 frt 60 kr.)
- Gaal Jenő**. (L. Egylet.)
- Gajáry Ödön**. A pestmegyei sárközi dunavédgát és esaternázási társulat évi működése 1878. (Athenaeum nyomdája. 8-r. 51 l.)
- Galgóczy Károly**. Az országos magyar gazdasági egyesület emlékkönyve. (Egyesület. 8-r. 152 l.)
- Gergely Károly**. A tiszántúli református középiskolai tanár-egyesület évkönyve. Az 1878—79. évről. Szerk. G. K. (Debreczen. Csáthy K. 8-r. 140 l. ára 1 frt.)
- Gerlóczy Gyula**. A műegyetem építési ügye. (Különlenyomat »Az Építési Ipar« 1879. évi folyamából. Fanda nyomdája. 8-r. 30 l.)
- Gerstäcker Frigyes**. A Mississippi folyam kalózai. Regény az amerikai életből. 3 kötet. (Lampel Róbert. 16-r. 676 l. ára 1 frt 50 kr.)
- Guizot**. Az európai polgárosodás (civilisatio) története. A római birodalom romba-

- döltétől a francia forradalomig. Francziából magyarra ford. Grubicy György. Új olcsó kiadás. (Eggenberger. k. 8-r. 239 l. III, 201, III l. ára 1 frt 50 kr.)
- Gyermekgyilkosnő, A.** (Egy haldokló vallomása után.) Népies elbeszélés. Magyaritá H. L. (Piros könyvtár. 7. »Budapest« kiadóhivatala. 8-r. 104 l. ára 30 kr.)
- Gyűjteménye, Jogi ismétlő könyvek. VII.** (L. Smith.)
- Háromszéki.** Tájékoztató adatok a Bosznia és Herzegovinában elfoglalt álláspont s politikai helyzetünk iránt. (Athenaeum. 8-r. 55 l. ára 40 kr.)
- Hermann Ottó.** Magyarország Pók-faunája. Ungarns Spinnen-Fauna. III. kötet. (K. m. természetudom. társulat. 4-r. XIX, 394 l. 4 könyvom. táblával és két függelékkel.)
- Herrich Károly.** Törvénytervezet az írói és művészi jogról. (Athenaeum. 8-r. 12 l.)
- Holles Danó.** Emlébeszéd. Felolvastatott az 1848. év márczius 15-nek 31. évfordulóján. (Losonez. Róth Simon. 16-r. 10 l. ára 25 kr.)
- Igazságügyminiszterium, A magyar királyi, rendeleteinek gyűjteménye. 1878. évi folyam.** (Ráth Mór. n. 8-r. IV, 84 l. ára 60 kr.)
- Illés Nándor.** Erdőtenyésztéstan. Kiadja az országos erdészeti egyesület. 2-dik olcsó kiad. Fametszetű ábrákkal. (Eggenberger. n. 8-r. XIV, 341 l. ára 2 frt.)
- Imakönyv, Társulati, Jézus legszentebb Szívénél közbenjáró Miasszonyunk tisztelőtére.** III. kiadás. (Győr. Gross és társ. nyomdája. 8-r. 116 l. ára 15 kr.)
- Ismertettár, Népiszkolai. XI.** (L. Fuchs János.)
- Jausz György.** Német olvasókönyv a középtanodák, polgári és leányiskolák alsó osztályai, valamint a tanítóképezdek használatára. Számos képpel. (Aigner Lajos. 8-r. VIII, 448 l. ára 90 kr., kötte 1 frt.)
- Jókai Mór.** Hős Pálffy. Drámai jelenetek. (A nemz. színház könyvtára. 126. füz. Pfeifer. 8-r. 39 l. ára 40 kr.)
- Jókai Mór.** Rab Ráby. Regény. 1. füzet. (Pozsony. Stampfel. 8-r. 1—80 l. rajzokkal és a költő arcképével. ára 50 kr.)
- Kállay István.** Utazók kézikönyve a magyar korona vasutain. A legújabb statisztikai adatokkal, földrajzi s történeti jegyzetekkel kísérve. (Debreczen. Csáthy Károly. 16-r. 220 l. ára 80 kr., kötte 1 frt.)
- Kálnoki Henrik.** Bobula János szereplése közéletünkben különös tekintettel a főváros VI-ik kerületének az 1878-iki országgyűlési képviselő-választások alatt az iparos- és kereskedői osztály érdekében kifejtett mozgalmára. Bobula János arcképével. (Kókai Lajos. n. 8-r. 170 l. ára 1 frt.)
- Kanysurszky György.** Az élet halála és a halál élete. Egyházi beszéd a kalocsai székesegyházban az 1878. év utolsó napján. (Kalocsa. Malatin és Holmeyer nyomdája. 8-r. 20 l.)
- Károli János.** Kalauz a magyar-nemzeti Muzeum Halgyűjteményében. (Szerző. 8-r. 103 l. ára 30 kr.)
- Katona Árpád** költeményei. (Szatmár. Lövy Miksa. 12-r. 158 l. ára 1 frt.)
- Kazinczy Ferencz** költeményei. VI. (Nemzeti könyvtár. 17. füzet. Aigner. 8-r. 113—192 l. ára 30 kr.)
- Kazinczy Ferencz.** Pályám emlékezete IV. (Nemzeti könyvtár. 16. füzet. Aigner. 8-r. 241—320 l. ára 30 kr.)

- Keleti Károly.** Magyarország népesedési mozgalmála 1876-ban, összehasonlítva a megelőző évekkel (Népszerű természettudományi előadások gyűjteménye. II. köt. 13. füz. K. M. Természettudom. társulat. 36 l. ára 25 kr.)
- Keleti Károly.** Magyarország népességének szaporodása és fogyása országrészek és nemzetiségek szerint. (Értekezések a társadalmi tudományok köréből. V. köt. 5. füz. Akadémia. 8-r. 30 l. ára 20 kr.)
- Kenessey Kálmán.** A culturmérnöki intézmény külföldön és meghonosítása hazánkban. (Külön lenyomat a »Nemzetgazdasági Szemle« II. évfolyam IV. füzetéből. Pesti könyvnyomda-részvénytársaság. 8-r. 33 l.)
- Képviselőházi Irományok.** (Az 1878. évi október 19-re hirdetett országgyűlés nyomtatványai. Hiteles kiadás. Pesti könyvnyomda-részvénytársaság. 4-r. I—II. IV. kötet. 380, V, 367, 408, II l.)
- Képviselőházi Napló.** (Az 1878. évi október 19-re hirdetett országgyűlés nyomtatványai. Hiteles kiadás. Szerk. P. Szathmáry Károly. Pesti könyvnyomda-részvénytársaság. 4-r. II—III. köt. VIII, 413, VI, 396 l.)
- Kerékgyártó Árpád.** A míveltség fejlődése Magyarországon 889—1849. I. rész. 3. füzet. (Kilián Frigyes. 8-r. 257—368 l. az egész mű ára 5 frt.)
- Kertbeny Károly.** Eszrevételek az irói törvényjavaslatnak a fordításokról szóló czikke ellen. (Wilekens nyomása. 8-r. 33 l.)
- Konkoly Miklós.** Álló csillagok színképének mappirozása. Új módszer a csillagok színképét könnyen megfigyelhetni. (Értekezések a mathemat. tudományok köréből, VII. köt. 2. füzet. Akadémia. 8-r. 6 l. ára 10 kr.)
- Konkoly Miklós.** Mars felületének megfigyelése az ó-gyallai csillagdán az 1877-iki oppositio után. (Értekezések a mathemat. tudományok köréből. VII. kötet. 1. füzet. Akadémia. 8-r. 8 l. egy táblával. ára 10 kr.)
- Kovách Imre.** Az asztracháni pestis. Népszerű tájékoztatás a pestis lényege, terjedése, megelőzése és orvoslásáról, e járvány rövid történetével. 2 rajzzal. (»Gyógyszerési Hetilap« szerkesztősége. 8-r. 43 l. ára 30 kr.)
- Könyvtár, Házi. XXIX.** (L. Füssy Tamás.)
- Könyvtár, Nemzeti.** Szerk. Aigner Lajos. 16—17. füzet. (L. Kazinczy Ferencz.)
- Könyvtár, Olesó.** 71—74. füzet. (L. Taine, Lessing, Beulé, Lindau Pál.)
- Könyvtár, Páros.** VII. köt. 2. füzet. (L. Gyermekgyilkosnő.)
- Könyvtár, Történelmi.** 61. (L. Lázár Gyula.)
- Közoktatás, A vallás- és közokt. m. k. miniszternek a, állapotáról szóló hetedik jelentése.** (1876/77—1877/78.) (M. k. egyetemi nyomda. 4-r. VIII, 878 l.)
- Kubinyi Lajos.** Iparos-gazdák könyve. (Franklin-társulat nyomdája. 8-r. 96 l. ára 70 kr.)
- Kubinyi Lajos.** Iparos-gazdasszonyok könyve iparos-gazda családok számára. (Franklin-társulat. 8-r. 103 l. ára 70 kr.)
- Lánczy Gyula.** A felső oktatás reformja s az új magyar közműveltség. Culturpolitikai eszmétörödékek. (Eggenberger. 8-r. 86 l.)
- Lauka Gusztáv.** A multról a jelennek. Emlékjegyzetek. Kiadta a Petőfi-társaság. (Aigner Lajos. k. 8-r. IV, 210 l. ára 1 frt 60 kr.)
- Lázár Gyula.** A keresztes háborúk története. (Történelmi könyvtár. 61. füzet. Franklin-társ. 8-r. 111 l. ára 40 kr.)

- Lessing.** Böles Náthán. Drámai költemény. Németből ford. Zichy Antal. (Olesó könyvtár. 72. szám. Franklin-társ. 8-r. 255 l. ára 50 kr.)
- Lindau Pál.** Molière. Fordította Bánfi Zsigmond. (Olesó könyvtár. 74. szám. Franklin-társulat. 8-r. 119 l. ára 30 kr.)
- Lovesányi Alajos Gyula.** Általános földrajz. III. rész. Ázsia, Afrika, Amerika, Ausztrália. (Laufer Vilmos. 8-r. XVI, 225 l. ára 1 frt 10 kr.)
- Lukács László.** Az erdélyi nemesfém-bányászat jelene és jövője. (Athenaeum nyomdája. 8-r. 74 l.)
- Lutter Nándor.** Számtani példatár a népiskolák számára. Negyedik, az 1877. ministeri rendelet szerint átdolg. kiadás. A IV—VI. osztály számára. (Franklin-társ. nyomdája. 8-r. 33, 32, 72 l. ára 15, 10, 25 kr.)
- Madarász Imre.** Templomi szöszék. Közönséges. alkalmi és ünnepi egyházi beszédek. 2-ik kiadás. (Kókai Lajos. 8-r. 209 l. ára 1 frt 30 kr.)
- Mártonffy Frédéric.** Dictionnaire complet des langues françaises et hongroises. Tome I. Partie française-hongroise. — Teljes francia és magyar szótár. I. köt. francia-magyar rész. (Franklin-társulat. 8-r. VIII, 568 l. ára 4 frt.)
- Méhész-egylet,** Az aradmegyei okszerű, 1878. évi évkönyve. (Arad. Gyulai István nyomdája. 8-r. 16 l.)
- Miskolcz gyásza** 1878. augusztus 31. Emlékkönyv. (Grimm Gusztáv. k. 4-r. 92 l. ára 1 frt.)
- Mocsáry Géza.** A magyar államjavokról. (Wodianer nyomdája. 8-r. 31 l.)
- Mützelburg Adolf.** A világ ura. Gróf Monte-Christo folytatása. Regény. Ford. Mártonffy Frigyes. II. kötet. (Mehner Vilmos. 8-r. 612 l.)
- Nagy Dénes.** Temetői virágok. Rendezte és kiadta Knyaskó Lajos. (Fanda József nyomdája. 8-r. XI, 54 l.)
- Nagy Lajos.** Óriási per a Jász-Kunságból a m. k. kinstár ellen. Történelmi és jogi tanulmány. (Karczag. Spitzer S. n. 8-r. 30 l. ára 50 kr.)
- Nemes Elek.** Az 1606-diki bécsi békekötés létrejöttének története. (Kolozsvár. Stein nyomdája. 8-r. 55 l.)
- Németh Ignác.** Elbeszélések, Rajzok. (Kocsi Sándor nyomdája. 8-r. 182 l. ára 1 frt 20 kr.)
- Niemeyer Pál.** A kopogtatás és hallgatódzás alapvonalai. A II. német kiadás után ford. Kerékygártó Loránt. (Laufer Vilmos. 8-r. 110 l. 27 ábrával.)
- Obernyik Károly.** Szépirodalmi összes munkái. Sajtó alá rendezte s életrajzzal kiegészítette Ferenczy József. I—IV. kötet. (Laufer. 8-r. LXXIX, 373, 457, 410, 334 l.)
- Óváry Lipót.** (I. Magyar történelmi Emlékek. I. oszt. XVI. köt.)
- Óváry Lipót.** Nápolyi anjou-kori kutatások. (Lenyomat a »Századok« 1879. márcziusi füzetéből. Athenaeum. 8-r. 18 l.)
- Persz Adolf.** A nemzetiségi kérdés államethikai világitásban. Kritika is, nem is: Meltz Oszkárnak: »Az erdélyi szászok állása Magyarországon« című röpiratára. (Nagy-Szeben. Schmiedicke Ágoston. 8-r. 69 l. ára 30 kr.)
- Pestalozzi** válogatott paedagogiai munkái. Fordította és magyarázatokkal ellátta Zsengeri Samu. I. kötet. 1. füz. (Fordító. 8-r. 1—80 l. ára 50 kr.)
- Pesty Frigyes.** A szörényi hátság és Szörény vármegye története. II. köt. (Akadémia. 8-r. 579 l.)

- Petőfi-évkönyv.** Kiadta a Petőfi-társaság. (Aigner Lajos. k. 8-r. IV, 192 l. ára 1 frt 40 kr.)
- Popp György.** Bélyegilletéki szabályok kivonatos gyűjteménye főtekintettel azok nemenkénti csoportosítására. (Gy.-Fehérvár. Volz és Körner nyomdája. 8-r. 79 l.)
- Radvánszky Béla** (báró). Magyar családelet és háztartás a XV. és XVII. században. II—III. kötet. Az adatgyűjtemény I—II. kötete. (Szerző. 8-r. 406, 429 l. az egész mű előfizetési ára május közepéig 7 frt, bolti ára 10 frt.)
- Ráth Károly** beszéde a képviselőház 1879. február 27-ki ülésében. (Külön lenyomat a »Magyarország« február 28-iki számából. Athenaeum nyomdája. 2-r. 4 l.)
- Rendeleteinek,** A m. kir. miniszterium, gyűjteménye. 1878. évi folyam. IV. és V. (utolsó) füzet. (Ráth Mór. n. 8-r. XV, 193—296 l. ára 80 kr., teljesen 2 frt.)
- Rendeletek,** Magyarországi, tára. XII. folyam. VII. füzet. Hivatalos kiadás. (Légrády testvérek. n. 8-r. 607—980 l. ára 1 frt 70 kr.)
- Ribáry Ferencz.** Világtörténelem a mívelt magyar közönség számára. Földabroszokkal, arcz- és mívelődéstörténeti képekkel díszített kiadás. I. az ó-kor története. I. köt. A keleti népek története. 1—2. füzet. (Mehner Vilmos. n. 8-r. 1—80 l. Egy-egy füzet ára 30 kr.)
- Ribáry Ferencz.** Világtörténelem polg. iskolák számára. (Franklin-társulat nyomdája. 8-r. 248 l. 138 ábrával. ára 1 frt.)
- Ritter Ágost.** Műszaki mechanika. Ford. Maurer Mór. 2—3. füzet. (Franklin-társ. nyomdája. 8-r. 81—240 l. 750 fametszettel.)
- Rózsaaági Antal.** Az életből. Beszélggyűjtemény. (Arad. Szerző. 8-r. 201 l. ára 1 frt 20 kr.)
- Salamín testvérek.** Francia nyelvűtan. Ollendorff új rendszere. III. kiadás. (Lauffer Vilmos. 8-r. 598 l.)
- Sasvári Ármin.** Bakalevelek a boszniai hadjáratból. (Rautmann Frigyes. 8-r. 126 l.)
- Sebestyén Gyula.** Világtörténet a legrégibb időktől korunkig. A művelt közönség számára. I. kötet. 3. füzet. (Weizsmann testvérek. n. 8-r. 81—120 l. Egyes füzet ára 30 kr.)
- Segédkönyv,** Irányítási, a m. k. postahivatalok használatára. 1879. január 1-én. Instradhrungs-behelf. (Athenaeum nyomdája. 8-r. 258 l.)
- Smith.** Nemzetgazdaságtan kérdések és feleletekben. (Jogi ismétlő könyvek gyűjteménye. VII. Eggenberger. 8-r. 85 l. ára 80 kr.)
- Somogyi Ede.** Magyar Lexikon. 20—24. füz. (Rautmann Frigyes 8-r. 577—631, 1—256 l. Egy füz. ára 30 kr.)
- Stolze-Fenyvessy-féle** egyszerűsített gyorsírás tankönyve. Különös tekintettel a magántanulásra. A »Magyar gyorsíró kör« bíráló-bizottságának legujabb megállapításai szerint. Kiadja a magyar gyorsíró-kör. (Aigner Lajos. 8-r. 40 l. ára 40 kr.)
- Szabó Endre** Ujabb költeményei. (Köcsi Sándor nyomdája. 8-r. 189 l. ára 1 frt 40 kr.)
- Szalay József.** A magyar nemzet története a nép számára. Számos képpel. II. kötet. 7. füzet. (Weizsmann testvérek. 8-r. 1—32 l. Egyes füzet ára 30 kr.)
- Szalézi sz. Ferencz.** Philothea vagyis útmutatás az istenes életre. Főleg Szenezi Imre fordítása nyomán átdolgozta Haugg Leo. (Szatmár. Lövy Miksa. 16-r.

VIII, 512 l. ára vászonba kötve 1 frt 20 kr., bőrkötésben aranymetszéssel tokban 2 frt., francia bőrből kapocsossal 3 frt.)

Szapáry Gyula (gróf). Államköltségvetési tanulmányok. (Külön lenyomat a »Nemzetgazdasági Szemle« II. évf. IV. füzetéből. Pesti könyvnyomda-részvénytársaság. 8-r. 28 l.)

Szilády Áron. (L. Balassa Bálint.)

Szilágyi Sándor. (L. Bethlen Gábor.)

Szilágyi Sándor. Erdélyi országgyűlési emlékek. IV. köt. (L. Magyar történelmi Emlékek. 2. oszt. 4. köt.)

Színház, A nemzeti, könyvtára. 124. 126. füzet. (L. Bulyovszky Gyula, Jókai Mór.)
Id. **Szinnyei József**. Két verses krónika a XVII. századból. (Külön lenyomat a »Történelmi Tár«-ból. M. Tört. Társ. 8-r. IV, 16 l.)

Szó, Nehány, a Szamos-völgyi-vasút érdekében. (Kolozsvár. Stein János nyomdája. 8-r. 20 l.)

Szóllóssy Károly. Magyarország tanítóinak névtára. I. füz. Aradmegye népokt. intézeteinek névtára. (Arad. »Aradvidéki tanítóegylet.« 8-r. 92 l. ára 70 kr.)

Taine. Az eszmény a művészetben. Ford. Harraeh József. (Olesó könyvtár. 71. szám. Franklin-Társulat. 8-r. 144 l. ára 3) kr.)

Távirda-intézet, A magy. kir., czim- és névtára 1879. évi január hó 1-én. Hivatalos kiadás. (Hornvánszky nyomdája. 8-r. 120 l.)

Teschler György. Adatok a Dentin fogak finomabb szerkezetének ismeretéhez. (Értekezések a természettudományok köréből. IX. köt. 1. szám. Akadémia. 8-r. 73 l. 7 tábla. ára 60 kr.)

— **Thallóczy Lajos**. A kamara haszna. (Luerum Camrae) adó története kapcsolatban a magyar adó- és pénzügy fejlődésével. Pempflinger István arczképével. (Szerző. 8-r. VII, 236 l. és egy rézmetszet. ára 1 frt 50 kr.)

— **Titkaiból**, A közelmúlt. (A muzsika intervenciótól a Dunai konfoederációig.) II. füzet. (Légrády testv. nyomdája. 8-r. 158 l.)

Tóth Károly, Felsőszopori. A vasút-kezelési rendszerek Magyarországon. (A m. tudományos akadémia által koszorúzott pályamű. Akadémia. 8-r. 146 l. ára 80 kr.)

Törvénycikkek, Az 1878. évi országgyűlési. (Eggenberger. k. 8-r. 488 l. 2 frt. vászonkötésben 2 frt 60 kr.)

Törvénycikkek, 1878-ik évi. III. füzet. (Pfeifer. k. 8-r. VIII, 697—776 l.)

Törvények, Az 1878. évi, gyűjteménye. Az »Országos Törvénytár« hű lenyomása. IV. (zár)-füzet. XXI—XXXVI. (Lampel Róbert. 16-r. 321—804 l. ára 1 frt 50 kr. Teljesen 2 frt 50 kr. vászonkötésben 3 frt 40 kr.)

Törvények, Az 1878. évi, gyűjteménye. Hivatalos kiad. III. füzet. (XXX—XXXVI.) (Légrády testvérek. n. 8-r. IV, 541—592 l.)

Törvények és rendeletek, Közoktatásügyi, tára. Az 1868-ik év óta 1877-ik év végeig közrebocsátott és a népoktatásra vonatkozó törvények, m. rendeletek, tantervek és szabályzatok gyűjteménye. Hivatalos adatok nyomán. (Eggenberger. k. 8-r. VIII, 389 l. ára 2 frt 60 kr.)

Trischler Károly és ifj. Váncza Mihály. Hulló levelek. Költemények, Értekezések, Utirajzok. (Idősb Poldini Ede és Társa. 8-r. 61 l.)

Uzsora, Az. (Komárom. Ziegler Károly. 8-r. 4 l.)

- Vargyas Endre.** Magyar szabadságharcz története 1848—49-ben. A magyar nép számára 150 képpel. II. kiadás. 13—19. füzet. (Mehner Vilmos. 8-r. 289—456 l. Egy füz. ára 20 kr.)
- Városey Mihály.** Csokor és billikom. Magyar köszöntő és felköszöntő költemények. 2-ik tetem. bőv. kiadás. (N.-Kanizsa. Wajdits József. k. 8-r. XI, 284, VIII l. ára kötve 1 frt 40 kr.)
- Veress Sándor.** A magyar emigratio a Keleten. 2 kötet. (Athenaeum. 8-r. 348, IV, 451, VI l. ára a két kötetnek 3 frt 50 kr.)
- Weiss Sándor.** Kimutatás az aradi magánkórház 1878. évi betegforgalmáról és működéséről. (Árad. Réthy Lipót és fia. 8-r. 102 l.)
- Wenzel Gusztáv.** A magyar magánjog rendszere. Pótkötet. (Az 1872—78. törvények, kormányrendeletek és curiai döntvények alapján.) (Szerző. 8-r. 145 l.)
- Wührl Jákó.** Magyar vasuti lexikon. 1. füzet. (Rautmann. 8-r. 1—64 l. ára 50 kr.)
- Xántus János.** A föld és térkép készítéséről. Segédkönyv középiskolák használatára. (Aigner Lajos. k. 8-r. IV, 62 l. ára 40 kr.)
- Zlinszky Imre.** Két legújabb törvényhozási mű a polgári perjog köréből. (A német perrend és az osztrák perrendtartási javaslat.) (Értekezések a társadalmi tudományok köréből. V. kötet. 6. szám. Akadémia. 8-r. 61 l. ára 40 kr.)
- Zsasskovszky Ferencz és Endre.** Temetőkönyv. (Funerale.) Halottas egyházi szertartások imákkal és énekekkel, a hazai rituálék s egyéb egyháziilag jóváhagyott kútfők nyomán. (Eger. Szolesányi Gyula. 8-r. XIX, 440 l. ára 2 frt 50 kr.)
- Zsombor.** Politikai tükördarabok. (Athenaeum nyomdája. 8-r. 80 l. ára 1 frt.)

1879-re szóló Naptárak.

- Abrincs!** 150 jordány vész. Seiffensteiner Salamontul elemelte Mokány Berezi. 1879. (Athenaeum. 8-r. 114 l. 115 rajz. ára 1 frt.)
- Almanach,** Magyar tudom. akadémiai, csillagászati és közönséges Naptárral 1879-re. (Akadémia, 8-r. 272 l. ára 1 frt.)
- Az Athenaeum nagy képes Naptára az 1879. évre.** Szerk. Concha Károly. XX. évfolyam. (Athenaeum. 8-r. 228, XLVII l. ára 1 frt.)
- Borászati Naptár** 1879. évre. Szerk. Nyáry Ferencz. VI. évfolyam. (Franklin-társ. 8-r. 104 l.)
- Budapesti Gazda-naptár** az 1879-ik évre. Monte Dégói A. F. szerkezete szerint. VII. évfolyam. (Bartalits. 8-r. 40 l.)
- Családi képes Naptár** 1879. évre. XXII. évfolyam. (Rózsa Kálmán és neje. 8-r. 224 l.)
- Deák Ferencz Naptár** az 1879. évre. III. évfolyam. (Franklin-társ. 8-r. 80 l. ára 50 kr.)
- Eötvös-naptár** 1879. évre. szerk. György Aladár és Luttenberger Ágost. II. évfolyam. (Eötvös-alap-gyűjtő-bizottság. 8-r. 112 l. ára 60 kr.)

- Falusi gazda Naptára** 1879. Szerk. Sporzon Pál. XV. évfolyam. (Franklin-társ. 8-r. 132 l.)
- Gazdasági Zseb-naptár** az 1879-ik évre. XIX. évfoly. Szerk. Kodolányi Antal. (Eggenberger. 8-r. 16, 127 l.)
- Határidő-naptár** mindennemű hivatalnokok, ügyvédek, jegyzők, orvosok, gazdasítztek, utazók és üzerek számára. 1879. Termin-Kalender. (Franklin-társulat. 8-r. 14 l.)
- Hölgyek Naptára.** 1879. Szerk. Huszár Imre. VII. évfolyam. (Légrády testvérek. 8-r. 96 l.)
- István bácsi Naptára** 1879. évre. Alapítá Mayer István. Szerk. Kóhalmi Klimstein József. XXIV. évi folyam. (Franklin-társ. 8-r. 88, 16 l.)
- Jegyzék-Napló** ügyvédek, közjegyzők, bírák és bírósági végrehajtók számára. 1879. Szerk. Siegmund Vilmos. XV. évf. (Légrády testvérek. 8-r. 334, IV l.)
- Jogász-naptár** 1879. évre. Ügyvédek, bírák és közigazgatási közegek számára. Szerk. Szántó József. III. évfolyam. (Tettey és társa. 8-r 174 l.)
- Képes Honvéd-naptár** 1879. XI. évfoly. (Rózsa K. és neje. 8-r. 72 l.)
- Keresztény képes Naptár** 1879-ik évre Monte Dégoi A. F. szerkezete szerint. (Bartalits. 8-r. 39 l. ára 20 kr.)
- Keresztény képes Naptár** 1879-ik évre. (Rózsa K. és neje. 8-r. 32 l. ára 20 kr.)
- Kertészgazdasági Naptár** 1879. évre. Szerk. Farkas Mihály. (Franklin-társ. 8-r. 112 l. ára 80 kr.)
- Kis képes Naptár** 1879. évre. Monte Dégoi A. F. szerkezete szerint. (Bartalits. 8-r. 39 l. ára 20 kr.)
- Kis képes Naptár** 1879-ik évre. XXXI. évfolyam. (Rózsa K. és neje. 8-r. 40 l.)
- Kodolányi Antal.** Magyar gazdák évkönyve. II. évf. 1879. A »Gazdasági zsebnaptár« melléklete. (Eggenberger. 8-r. 216 l. ára zsebnaptárral együtt 2 frt.)
- Közhasznú Erdélyi képes Naptár** 1879-ik évre. XX. évfolyam. (Kolozsvár. Stein. 8-r. 76 l.)
- Közhasznú és közczélú Nagy-enyedi Naptár** 1879. évre. Szerk. Löcsey Sp. Lajos. XIX. évfoly. (Nagyenyed. Wokál János. 8-r. 60 l. ára 28 kr.)
- Közhasznú zsebnaptár** 1879. VI. évfolyam. (Légrády testvérek. 8-r. 28 l.)
- Legujabb Jász-kún képes Naptár** 1879-diki évre. (Rózsa K. és neje. 8-r. 40 l.)
- Legujabb Nagy-győri Naptár** az 1879. évre. X. évfolyam. (Győr. Czéh Sándor. 8-r. 88, 19 l. ára 30 kr.)
- Lidérez-naptár** 1879-re. XVIII. évfolyam. (Franklin-társ. 8-r. 104 l.)
- Magyar ember Naptára** 1879-ik évre. (Bartalits. 8-r. 64 l.)
- Magyar- s erdélyországi új s ó kalendárium** 1879. esztendőre. Szervező dr. Montédégoi Albert Ferencz. (Komárom. Ziegler Károly. 8-r. 64 l.)
- A »Magyar Hírlap« képes Naptára** 1879. évre. (Magyar Hírlap. 4-r. LXX, 144, XVI l. ára 1 frt.)
- Magyar Munkás-Naptár** 1879. II. évfolyam. (»Munkás-Hetikronika.« 8-r. 50 l. ára 25 kr.)
- A Magyar Nép Naptára** 1879-ik évre. Szerk. Tatár Péter. (Franklin-társulat. 8-r. 56 l.)
- Magyar Nők Naptára** 1879. Szerk. Beniczky Irma. XI. évfolyam. (Franklin-társulat. 8-r. 104 l.)

- Magyar Szabadsághősök képes Emlék-naptára** az 1879. évre. (Rózsa Kálmán és neje. 8-r. 32 l. ára 20 kr.)
- Megbővítettett közhasznú nemzeti vagy hazai Kalendárium** 1879-ik esztendőre. 65. évfolyam. (Rózsa Kálmán és neje. 8-r. 188 l. ára 80 kr.)
- Műszaki Naptár.** Évkönyv mérnökök, építészek, gépészek számára. 1879. I. évf. Szerk. Ifj. Doletsko Ferencz, Marx János. (Szerkesztők. 8-r. 254 l.)
- Nagy képes Naptár** 1879. évre. Monte Dégoi A. F. szerkezete szerint. (Bartalits. 8-r. 146 l. ára 40 kr.)
- Nemzeti Nagy képes Naptár** 1879. évre. Szerk. Áldor Imre. XI. évf. (Franklin-társulat. 8-r. 176 l.)
- A Nép Zászlója Naptára.** 1879. A magyar nép számára szerk. Áldor Imre. XI. évfolyam. (Franklin-társ. 16, 64 l.)
- Ne vessünk! Mulattató Naptár** 1879. esztendőre. X. évfolyam. (Franklin-társ. 8-r. 16, 80 l. ára 40 kr.)
- Ország-világ Naptár** az 1879-dik évre. VII. évfolyam. (Bartalits. 8-r. 47 l. ára 50 kr.)
- Orvosi zsebnaptár** az 1879. évre. X. évf. Szerkeszti Hoehhalt Károly. (Légrády testvérek. 8-r. 136 l.)
- Orvosok Zsebnaptára** az 1879-ik évre. VII. évf. Szerk. id. Purjesz Zsigmond. (Eggenberger. 8-r. 147 l.)
- Paprika-Jancsi Naptár** az 1879. évre. Monte Dégoi A. F. szerkezete szerint. VII. évf. (Bartalits. 8-r. 52 l.)
- Protestáns árvaházi képes Naptár** 1879. évre. Szerk. Farkas József. (Hornánszky. 8-r. 79 l. ára 30 kr.)
- Protestáns új képes Naptár** 1879. évre. Szerk. Dúzs Sándor. XXV. évf. (Franklin-társ. 8-r. 96 l. ára 50 kr.)
- Székely Naptár** az 1879-ik évre. Szerk. Lőcsey Sp. Sándor. 37. évf. (Marosvásárhely. Szerző. 8-r. 66 l.)
- Szent-István-társulat Naptára** 1879-ik évre. XVIII. évfolyam. (Társulat. 8-r. 80, XXIII l.)
- Tanítók zsebnaptára** az 1879. évre. Szerk. György Aladár. IV. évf. (Légrády testvérek. 8-r. 159 l.)
- Török-magyar Naptár** az 1879-ik évre. (Rózsa Kálmán és neje. 8-r. 63 l. ára 25 kr.)
- Új Honvéd-naptár** 1879. évre. Szerkeszti Áldor Imre. XII. évfolyam. (Franklin-társulat. 8-r. 96 l.)
- Ügyvédek, közjegyzők és bírák zsebnaptára** az 1879-ik évre. VII. évfolyam. Szerk. Kovács Ferencz. (Eggenberger. 8-r. 16, 159 l.)

Hazai nem-magyar irodalom.

- Aigner Ludwig.** Ungarische Volksdichtungen. Uebersetzt und eingeleitet von L. A. 2. Auflage. (Aigner Lajos. k. 8-r. XL, 227 l. ára 1 frt 50 kr.)
- Graef Friedrich J.** Zuchtruthe für einen pädagogischen Redacteur. (Aigner Lajos. n. 8-r. VIII, 96 l. ára 72 kr.)
- Haynald Ludwig.** Denkrede auf Philipp Parlatore. Autorisirte Uebersetzung. (Franklin-társ. nyomdája. 8-r. 63 l.)
- Herbert Heinrich.** Repertorium über einen Theil der Siebenbürgen betreffenden Literatur. (Nagy-Szeben. Michaelis Ferencz. 8-r. IV, 120 l. ára 1 frt 50 kr.)
- Landesgesetz-Sammlung** für das Jahr 1878. Amtliche Ausgabe III. Heft. XXX—XXXVI. (Légrády testvérek. n. 8-r. II, 523—582, IV l. ára 30 kr.)
- Landesgesetze** des Jahres 1878. 3. letztes Heft. XXX—XXXVI. (Ráth Mór. n. 8-r. IV, 393—428 l. ára 30 kr., teljesen 3 frt 40 kr.)
- Neune!** An alle. Offene Briefchen an die neun hauptstädtischen Reichstags-Abgeordneten. (»Hungaria« nyomda. 8-r. 24 l. ára 15 kr.)
- Persz Adolf.** Die Nationalitätenfrage in staatsethischem Lichte. Eine Art Kritik der Flugschrift »Die Stellung der Siebenbürger Sachsen in Ungarn« von Oscar Meltzl. (Nagy-Szeben. Schmiediecke. 8-r. 76 l. ára 80 kr.)
- Philp Rudolf.** Die Grundlage des menschlichen Glücks. Vortrag. (Nagy-Szeben, Michaelis Ferencz. 8-r. 34 l. ára 30 kr.)
- Philp Rudolf.** Lebensphilosophie. (Nagy-Szeben. Michaelis Ferencz. 8-r. 31 l.)
- St. Hilaire Josephine.** Pesther Kochbuch. 26. Auflage. (Eggenberger. 8-r. 459 l. ára 2 frt.)
- Emericz Gyéza a Kárpáti Ondrej.** Návodna kniha ku ludoškolskému Zeme-pisučenu pre učiteloch a učiteľskleh čekancoch. Preložil Adolf Urbán. (A Val-lás- és közokt. m. kir. ministerium által jutalm. pályamű. M. kir. állam. 8-r. VIII, 406 l. ára 60 kr.)
- Emericz Gyéza a Kárpáti Andrej.** Zemepisni sklad výsledkoch pre V. alebo VI. kl. nár. škol. a pre opakujúcu školu. Preložil Falusi. (M. kir. állam. 8-r. 28 l. ára 8 garas.)
- Gaume.** Viera, štit a kotva krestana v terajšich časiech. Poslovenčil a vydal Mar-tin Kollár. (Szakolcza. Fordító. 8-r. 95 l.)
- Sbierka** krajinských zákonov na rok 1878. Úradné vydanie. (Légrády testvérek. n. 8-r. IV, 671 l. ára 2 frt 60 kr.)
- Beruta Jos.** Govor, što ga je 27. veljače 1879. na državnom saboru u Pešti pri-godom glavne razprave o državnom proračunu za god. 1879. (Hornyanszky nyomdája. 8-r. 30 l.)
- Biblioteka** za mali svet, sveska V. Cesnika. Darak dobroj deci od Cika Steve. (Ujvidék. Popovits M. testvérek. 8-r. 48 l. ára 20 kr.)
- Blagojević Jov.,** opšti zemljopis za najstarije razrede osnovnih, i niže razrede visih djevojačkih škola. Po najnovijim izvorima. (Zombor. Karakašević M. 8-r. 81 l.)

- Konjević Stev.** Magjarski bukvar sa dodatim malim magjarsko-srpskim rečnikom. (Zombor. Karakašević M. 8-r. 88 l. ára kötve 24 kr.)
- Pesma slavi i pobedi Srbije i Crne Gore nad Turcima godine 1875—1878.** (Ujvidék. Popovits M. testvérek. 32-r. 32 l. ára 10 kr.)
- Sabina Karl,** grobar, pripovetka s českog preveo Kostá Ivkovič. Preštampano iz »Javora«. (Ujvidék. Popovits M. testvérek. 8-r. 10 l. ára 40 kr.)
- Kispatic Mijo.** Slike iz rudstva. Nagradjeno iz zaklade grofa Draškovića za god. 1877. Sa 41 slikom i jednom geogr. kartom. (Knjižnica poučna »Maticе hrvatske.« Knjiga II. Zágráb. Horvát Matica. 8-r. 230 l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Klaić Vjekoslav.** Bosna. Podatei o zemljopisu i poviesti. I. dio zemljopis. Sa devet slika i dvie geografske karte. (Knjižnica poučna »Maticе hrvatske.« Knjiga III. Zágráb. Horvát Matica. 8-r. XV, 222 l. ára 1 frt 80 kr.)
- Knjiznica poučna »Maticе hrvatske«.** (L. Kišpatić Mijo, Klaić Vjekoslav.)
- Pisci,** stari hrvatski, knjiga X. Djela Frana Lukarevića Burine. Na sviet izdala Jugoslavenska akademija znan. i umjetn. (Zágráb. Hartman Lipót. 8-r. XI, 318 l. ára 2 frt 50 kr.)
- Rad jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti.** Knjiga III. Drugo izdanje. (Zágráb. Hartman Lipót. 8-r. 247 l. ára 1 frt 25 kr.)
- Rad jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti.** Knjiga XLV. (Zágráb. Hartman Lipót. 8-r. 240 l. ára 1 frt 50 kr.)
- Starine.** Na sviet izdala Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Knjiga X. (Zágráb. Hartman Lipót. 8-r. 293 l. ára 2 frt.)
- Streer Ed.,** zemljopisna početnica za prvi razred srednjih učilišta. (Zágráb. Horvát-slavon-dalmát orszá-g-kormány. 8-r. 106 l. ára 36 kr.)
- Collectiunea legiloru din anulu 1878.** Editiune oficiale. (Légréady testvérek. n. 8-r. II, 669 l. ára 2 frt 60 kr.)
- Popea Nicolau.** Archiepiscopul si metropolitul Andreiu baron de Saguna. (Nagyszében. Érseki nyomda. 8-r. 387 l. egy arczképpel, ára 2 frt 50 kr.)
- Popu Georgiu.** Indreptariu practicu in tote afacerile finantiale. Brosiur'a I. (Balázsfalva. Görög-kath. papnövelde nyomdája. 8-r. 48 l.)
- Prelegere publică despre Jubileul de 25 ani în taina a sésa si în prorocia lui A-B-C.** (Nagyszében. Closius nyomdája. 8-r. 20 l. ára 30 kr.)
- Stefanescu Nicu Jón.** Unu cuiu. (Nagyszében. Closius nyomdája. 8-r. 12 l.)
- Ransborough Sigismund.** Key to Gaspey's english Conversation-Grammar. (Franklin-társ. nyomdája. 8-r. 44 l. ára 40 kr.)
- Amicul poporului.** Călindar pe anul comun 1879. Compus de Visarion Roman. Anul XIX. (Nagyszében. Szerző. 8-r. 128 l. ára 50 kr.)
- Balgarsci Denevnič** (Kalindár) za 1879-a godina. Uredén i izdádin ud Leopold Kossilkov. III. godina. (Temesvár. Szerkesztő. 8-r. 43 l.)
- Calendariu pe anul 1879.** Anul al doužzeci (Nagy-Szében. Érseki nyomda. 8-r. 114 l. ára 23 kr.)
- Der Beobachter.** Allgemeiner Stadt- und Landkalender auf das Jahr 1879. XXVI. Jahrgang. (Temesvár. Steger. 4-r. 70 l.)
- Dettaer Hauskalender** auf das Gemeinjahr 1879 (Detta. Millio M. nyomdája. 4-r. 36 l. ára 30 kr.)

- Grosser Bilder-Kalender**, für das Jahr 1879. XXXI. Jahrgang. (Rózsa Kálmán és neje. 8-r. 144 l. ára 40 kr.)
- Illustrierter Evangelischer Hauskalender** für das Jahr 1879. (Hornýánszky. 8-r. 72 l. ára 30 kr.)
- Illustrierter Humoristisch-satyrischer Posaune-Kalender** für das Jahr 1879. Herausg. von Meyerfy. 2. Jahrgang. (Temesvár. Szerző. 8-r. 32 l. ára 20 kr.)
- Kalendáriu pe anul lu 1879.** Anulu 87. (Nagy-Szeben. Closiusné. 8-r. 68 l.)
- Katolicki Kalendar** za god. 1879. tečaj XX. (Bucsánszky. 8-r. 35 l.)
- Krest'anský obrázkový Kalendár** na rok 1879. (Bucsánszky. 8-r. 40 l.)
- Malý Kossuthovszky Kalendár** 1879. IX. ročník. (Bucsánszky. 8-r. 40 l.)
- Malý obrázkový Kalendár** na rok 1879. XXVI. ročník. (Bucsánszky. 8-r. 40 l.)
- Obrázkový Kalendár** ewanj. Sirofinea na rok 1879. (Árvaház. 8-r. 52 l.)
- Orao, weliki ilustrovani Kalendár** za g. 1879. Ureduje Stevan V. Popović. Godina V. (Újvidék. Pojevićs nyomdája. 8-r. 139 l. ára 50 kr.)
- Schodisch's L. Oberwarther Bezirks-Kalender und Schematismus** für das Jahr 1879. I. Jahrgang. (Felső-Őr. Szerző. 8-r. 104 l. ára 40 kr.)
- Siebenbürgischer Provinzial-Kalender** auf das Gemein-Jahr 1879. 182. Jahrg. (Nagyszeben. Closiusné. 8-r. 64 l.)
- Slowenský Kalendár** na rok 1879. Wydáva D. G. Liehard. (Szakoleza. Skarniel József nyomdája. 8-r. 88 l. ára 30 kr.)
- Slowenský obrázkový Kalendár** na rok 1879. (Turóc-Szent-Márton. 8-r. Részvénynyomda. 77 l.)
- Temesvárer Volks- und Hauskalender** auf das Gemeinjahr 1879. 52. Jahrg. (Temesvár. Förk. 4-r. 70 l.)
- Werschetzer Hauskalender** auf das Gemeinjahr 1879. XV. Jahrg. (Versetz. Kirchnerné nyomdája. 4-r. 56 l. ára 30 kr.)

Hazánkat érdeklő külföldi munkák.

- Answeise** über den auswärtigen Handel der österreichisch-ungarischen Monarchie im Sonnenjahre 1877. XXXVIII. Jahrgang. (Bécs. Cs. kir. statist. közp. bizottság. 4-r. CLXXVII, 223 l.)
- Bratassevič Eduard.** Katechismus der öst. ung. Monarchie. Eine kurzgefasste Darstellung der Verfassung des Staatsrechtes und der wichtigsten Gesetze auf dem Gebiete der Rechtspflege, der Polizei, des Handels, der Finanzen und des Heeres. Mit einer Karte der Monarchie. (Bécs. Hartleben A. 8-r. 239 l. ára 1 frt 20 kr.)
- Bühelen Carl.** Bosnien und seine volkwirtschaftliche Bedeutung für Oesterreich-Ungarn. Auf Grund von Thatsachen dargestellt. Mit 2 Uebersichtskarten. (Bécs. Lehmann és Wentzel. 8-r. 48 l. ára 1 frt.)
- Chilyada** i jedna notz. Aropske pripovetke now i potpun srpski prevod. kn. I. (Narodni Zabavnik Sveska I. Bécs. Szerkesztőség. 8-r. 1—32 l. ára 2 garas.)
- Fontes rerum austriacarum.** XLI. Band. 2. Hälfte. (L. Albrecht von Waldstein.)

- Frank Josef.** Die Quote Kroatiens. Eine Studie über das finanzielle Verhältniss zwischen Kroatien u. Ungarn anlässlich der bevorstehenden Verhandlungen der Regnicolar-Deputationen. (Bécs. Manz-féle os. k. udvari könyvkereskedés. 8-r. 42 l. ára 40 kr.)
- Gubernatis Angelo de.** Dizionario biografico degli scrittori contemporanei. Fasc. I. (Flórenz. Szerző. 8-r. 1—80 l. Egy füzet ára 5 lira.)
- Kaposi Moriz.** Pathologie u. Therapie der Hautkrankheiten in Vorlesungen für praktische Aertzte u. Studirende. Mit zahlreichen Holzschnitten u. einer Farbendrucktafel. I. Hälfte. (Bécs. Urban és Schwarzenberg. n. 8-r. 400 l. ára 5 frt 40 kr.)
- Krones Franz.** Handbuch der Geschichte Oesterreichs von der ältesten bis zur neuesten Zeit mit besonderer Rücksicht auf Länder-, Völkerkunde und Culturgeschichte bearbeitet. 27—28. Lfg. (Berlin. Grieben. 8-r. 481—706 l. Egy füzet ára 9) kr.)
- Ljubie Kaz,** nova ručna knjiga za obeinske upravitelje uz pravilnik i izborni red občinski. (Zára. Dalmát Matica. 8-r. XX, 804 l. ára 2 frt.)
- Movimento della navigazione in Trieste nel 1878.** (Triest. Keresk. és iparkamara. 4-r. 112 l.)
- Stefanović von Vilovo,** Johann Ritter, Ueber die Ursachen der Katastrophe von Szegedin. (Separatdruck aus den Mittheilungen der k. k. geographischen Gesellschaft in Wien. Bécs. Hartleben A. 8-r. 1—16 l. ára 25 kr.)
- Strahalm Franz.** Politisch-statist. Tafel der österr.-ung. Monarchie. (Bécs és Pest. Hartleben. Ívrétű, 1 tábla.)
- Tadra von Ferdinand.** (L. Albrecht von Waldstein.)
- Taschenbuch,** Gothaisches Genealogisches, nebst diplomatisch-statist. Jahrbuch 1879. 116. Jahrgang. (Gotha. Perthes. 8-r. XVI, 1036 l.)
- Umlauf Friedrich.** Wanderungen durch die österreichisch-ungarische Monarchie. Landschaftliche Charakterbilder in ihrer geogr. u. geschichtl. Bedeutung. Mit 55 Original-Illustrationen. I. Halbband. (Bécs. Graeser Károly. 8-r. 1—288 l. ára füzetenkint 30 kr.)
- Waldstein Albrecht (von).** Briefe an Karl von Harrach 1625—1627. Nach den eigenhändigen Originalen des gräflich Harrach'schen Archivs in Wien. Herausgegeben von Ferdinand Tadra. Nebst einer Einleitung: Albrecht von Waldstein seit der Schlacht auf dem weissen Berge bis zu seiner Erhebung zum Herzog und Oberkommandanten der kaiserlichen Armee: (1620—1625.) (Fontes rerum austriacarum. XLl. Band. 2. Hälfte. Bécs. Gerold Károly s fia. 8-r. 238 l. ára 1 frt 70 kr.)
- Zabavnik,** Narodni. Sveska I. (L. Chilyada.)

A magyar irodalom 1879-ben.

Harmadik közlemény.

Ezen jegyzékbe mindazon nyomtatványok vétettek fel, melyek az 1879-diki évszámmal vannak jelölve. — Hol a nyomtatás helye nincs kitéve, Budapest értendő. — A nyomdász vagy nyomda-intézet csak oly nyomtatványoknál van megnevezve, a melyeknek kiadója nem ismeretes. — Hogy ezen jegyzéket lehetőleg teljesen s pontosan lehessen összeállítani, felkéretnek a szerzők és kiadók, hogy kiadványaiknak egy példányát az ár megjelölése mellett, a Nemzeti Múzeum könyvtárához beküldeni sziveskedjenek.

- Akadémia, A. M. T.,** évkönyvei. XVI. kötet. 4. darab. (L. Haynald Lajos.)
- Áldor Imre.** II. vagy Jeruzsálemi Endre magyar király. (Történelmi könyvtár. 62. Franklin-társulat. 8-r. 112 l. ára 40 kr.)
- Archivum Rákócziánum.** VII. (L. II. Rákóczi Ferencz levéltára.)
- Árulajstrom,** Betűsoros, a vámtarifához. Az 1877. XXI. törvényezikbe foglalt vámtarifához kibocsátott hivatalos árulajstrom alapján a földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi ministeriumban készült magyar-német és német-magyar kiad. 2 köt. (Grill Károly. 16-r. VI, 1206 és IV, 1041 l. ára 2 frt 50 kr.)
- Badére asszony.** Egy rosz asszony. Regény és Colomb Kázmér. Renée kisasszony története. Franciaából fordította M. V. (Ráth Mór. k. 8-r. 120, 112 és 87 l. ára 1 frt 20 kr.)
- Bakay Nándor.** Emlékirat Szeged város ujjaalkotása érdekében és a Tiszaszabályozás ügyében. (Schlesinger és Wohlaer nyomdája. 8-r. 30 l.)
- Ballagi Mór.** Emlékbeszéd Székács József fölött. (Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből. VII. kötet. 8. sz. Akadémia. 8-r. 34 l. ára 20 kr.)
- Bartalus István.** Régi jó idők eredeti magyar zongorára. (Rózsavölgyi és társa. 2-r. 9 l. ára 80 kr.)
- Bartók Lajos.** (L. Don Pedró.)
- Békési Gyula.** Latin gyakorlókönyv gymnasiumok II. oszt. számára. (Debreczen. Ifj. Csáthy Károly. 8-r. 150 l. ára 1 frt.)
- Bercsényi Miklós,** Székesi gróf. Levelei Rákóczi fejedelemhez. IV. kötet. (1711—1712.) (II. Rákóczi Ferencz Levéltára. I. osztály. VII. kötet. Akadémia. 8-r. 224 l. ára 2 frt.)

- Beszédek**, Halotti, és imák idősb Szatmári Király Pál halotti gyásztiszteletételekor Budapesten, Felső-Zsolozán és Boldván. (Franklin-társulat nyomdája. 8-r. 39 l.)
- Boccaccio** száz víg elbeszélése. (Il Decamerone.) Az olasz eredetiből fordítva, bevezetéssel és B. életrajzával. 1—4. füzet. (Rosenberg testvérek. 8-r. 1—256 l. Egy füzet ára 25 kr.)
- Bonnet J.** A marmoestraati ültetvényes. Elbeszélés az ifjúság számára 2 szín. képpel. (Magyar ifjúság könyvesháza. 4. füzet. Pozsony. Stampfel Károly. k. 8-r. 95 l. ára 50 kr.)
- Bonnet J.** A sziklás hegyvidék gyarmatosai. Elbeszélés az ifjúság számára 2 szín. képpel. (Magyar ifjúság könyvesháza. 6. füzet. Pozsony. Stampfel Károly. k. 8-r. 83 l. ára 50 kr.)
- Borbás Vince.** A növények terményrajza. I. a középiskolák I. osztálya számára. (Eggenberger. 8-r. 1—140 l. ára 90 kr.)
- Büttner Lina.** Egy rút kis leány története. Elbeszélés fiatal leányok számára. Az én édesem. (Rajz.) (Franklin-társulat. 8-r. 126 l.)
- Collins Wilkie.** A kísértetes palota. Regény a mai Velenceze titkaiból. Angolból ford. Huszár Imre. (Légrády testv. 16-r. IV, 323 l. ára 1 frt 20 kr.)
- Csarnok**, Az Esterházy, a fehérvári országos kiállításon 1879. (Pápa. Reform. főtanoda betűi. 8-r. 13 l.)
- Csiky Kálmán.** A magyar alkotmánytan és jogi ismeretek kézikönyve a polgári és elemi tanítóképezdek növendékei számára. A m. k. közokt. miniszter által jutalmazott mű. (Egyetemi nyomda. 8-r. VIII, 179 l.)
- Cziklay Lajos.** Dalbokréta. Költemények. (Wodianer nyomdája. 8-r. 111 l.)
- Czobor Béla.** Jegyzék azon éremgyűjteményről, melyet Pauer János székesfehérvári püspök a fejérmegyei és városi tört. és régészeti egyletnek ajándékozott. A székesfehérv. országos kiállításra rendezte és lajstromozta. (Székesfehérvár. »Vörösmarty«-nyomda. 8-r. 32 l. ára 10 kr.)
- Daudet Ernő.** De Sardes marquisné. Regény. (Francziából.) (Athenaeum. 8-r. 320 l. ára 1 frt 40 kr.)
- Deák Farkas.** (L. Hazai Oklevéltár)
- Dengi János.** A szép lányokról. (Társadalmi levelek.) (Debreczen. Szerző. 8-r. 138 l. ára 1 frt.)
- Deutsch Henrik.** Életforrás, vagyis mózesi vallástan tanítóképezdek és közep-tanodák felsőbb osztályai számára. IV. füzet. (Burián Mór nyomdája. 8-r. VIII, 175—234 l. ára 40 kr.)
- Dezső Béla.** A Tethya lyncurium sarjfejlődése. (Orvos-természettudományi Értesítő. Külön lenyomat. Kolozsvár. Stein János nyomdája. 8-r. 4—8 l.)
- Dobó László.** Emlékbeszéd. A délmagyarországi részek visszacsatolásának százados évfordulója alkalmából Temes vármegye törvényhatósági bizottságának 1879. évi ápril 23-án Temesvár városban tartott közgyűlésén. (Temesvár. Magyar testv. nyomdája. 8-r. 13 l.)
- Don Pedró.** (Bartók Lajos.) Rugott csillagok. Humoros költemények. (Tettyey Nándor. k. 8-r. 192 l. ára 1 frt.)

- Döntvénytár.** A magyar kir. Curia semmitőszéki s legfőbb ítélőszéki osztályának elvi jelentőségű határozatai. Gyűjtötték Dárdai Sándor, Gallu József, Zlinszky Imre. XXI. folyam. (Franklin-társ. 8-r. IV, 64, 224 l. ára 2 frt.)
- Du Boisgobey.** A piros rózsza lovagjai. Regény. Ford. F. H. Mariska. 6 köt. (Ráth Mór. k. 8-r. 192, 179, 201, 183, 144 és 184 l. ára 6 frt.)
- Id. Dumas Sándor.** Gróf Monte-Christo. Regény. Franzeziából ford. Mártonffy Frigyes. II. kötet. (Mehner Vilmos. 8-r. 726 l.)
- Egyesület,** A pozsonymegyei gazdasági, évkönyve. Szerk. Földes Gyula. 1878. év. (Pozsony. Nirschy István nyomdája. 8-r. 111 l.)
- Éjszaki Károly.** A cydoni alma. Vigjáték 5 felvonásban. (Magyar Könyvesház. 56—58. sz. Aigner Lajos. k. 8-r. 168 l. ára 60 kr.)
- Eljárás, Bűnvádi.** Az igazságügyminister által javaslatba hozott szabályok a bűnvádi eljárás egyöntetősége tárgyában. 2-ik kiadás. (Eggenberger. k. 8-r. 47 l. ára 40 kr.)
- Előadások, Népszerű természettudományi, gyűjteménye.** III. 15. (L. Herman Ottó.)
- Emlékek, Magyar országgyűlési.** Történeti bevezetésekkel. A m. t. Akadémia megbízásából szerk. Fraknoi Vilmos. VI. kötet. (1573—1581). (Akadémia. 8-r. 549 l.)
- Erney József.** Gyakorlati énektan. Dalokkal. Középtanodák, polgári iskolák és magánintézetek használatára. I. füzet. Fiú- és leányiskolák számára. (Dobrowsky és Franke. n. 8-r. 40 l. ára 60 kr.)
- Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből.** Szerk. Gyulai Pál. VII. kötet. 6—9. füzet. (L. Télyi Iván, Imre Sándor, Ballagi Mór, Vámbéry Ármin.)
- Értekezések a társadalmi tudományok köréből.** Szerk. Fraknoi Vilmos. V. köt. 7. sz. (L. Tóth Lőrincz.)
- Értekezések a természettudományok köréből.** Kiadja a magyar tudományos Akadémia. Szerk. Szabó József. IX. kötet 2, 4—5, 7, 9. szám. (L. Koosh Antal, Lengyel Béla, Hazslinszky Frigyes, Galgóczy Károly, Szabó József.)
- Értekezések a történelmi tudományok köréből.** Kiadja a m. t. Akadémia. Szerk. Fraknoi Vilmos. VIII. kötet. 2—5. szám. (L. Wertheimer Ede, Hajnik Imre, Thaly Kálmán, Gyárfás István.)
- Évkönyv, Magyar statistikai.** Szerk. és kiadja az orsz. m. k. statist. hivatal. VI. évf. 1876. 1, 3. füzet. (Athenaeum nyomdája. 4-r. 68, 82 l.)
- Évkönyv, Magyar statistikai.** Szerkeszti és kiadja az orsz. m. k. statist. hivatal. VI. évfolyam. 1876. 1, 3. füzet. — Statistisches Jahrbuch für Ungarn etc. (Athenaeum nyomdája. 4-r. 68, 82 l.)
- Fenillet Oktáv.** Egy nő naplója. Regény. Franzeziából Fáy Béla. (Olesó könyvtár. 75. sz. Franklin-társulat. 8-r. 176 l. ára 40 kr.)
- Fia,** Az elátkozott. Regény két kötetben. Irta cz—y. (Piros könyvtár. VIII—IX. Lampel Róbert. 8-r. 335, 256 l. ára mind a két kötetnek 1 frt 30 kr.)
- Foith Károly.** Észlelések a közetek belső erőhatási átalakulására és egy új közetre vonatkozólag. (Kolozsvár. Stein János nyomdája. 8-r. 20 l.)
- Földes Gyula.** (L. Egyesület.)
- Fraknoi Vilmos.** (L. Magyar országgyűlési Emlékek. VI. köt.)

- Friedmann Bernát.** Védbeszéd Keller Ármin az »Iparosok általános takaré- és hitelegylete« volt igazgatója elleni bűnügyben. (Első magyar egyesületi könyvnyomda. 8-r. 32 l.)
- Fuchs János.** Vezérkönyv a számvetés-tanításhoz a népiskolai I—II., III—VI. osztályban. Tanítók és tanítójelöltek számára. 2 rész. (Lauffer Vilmos. 8-r. 95, 116 l. ára 26, 36 kr.)
- Galgóczy Károly.** Emlékbeszéd Balla Károly felett. (Értekezések a természettudományok köréből. IX. k. 7. sz. Akadémia 8-r. 12 l. ára 10 kr.)
- Garay Alajos.** Hazafias egyházi szónoklatok. A mohácsi vész emlékünnepe és a szigetvári vértanuk elestének évfordulóján. (Mohács. Lutsch József nyomdája. 8-r. 56 l. ára 40 kr.)
- Gáspár Imre.** Hazánk tót népe. (A tót nép, a tót költészet.) (Kocsi Sándor nyomdája. 8-r. 168 l.)
- Gönczy Pál.** Pestmegye és tájéka viránya. Vezérfonal az e megyében és környékén vadon termő növények meghatározására. II. kiadás. (Egyetemi nyomda. 8-r. CXXXII, 355 l.)
- Gyárfás István.** Dobó István Egerben. (Értekezések a történelmi tudományok köréből. VIII. k. 5. szám. Akadémia. 8-r. 82 l. ára 50 kr.)
- Györfly Béla.** Az eltitkolt bűn. Regény. (Piros könyvtár. XI. Lampel Róbert. 8-r. 88 l. ára 30 kr.)
- Gyürky Antal.** Borászatunk reformjai. Igénytelen fejtegetések, azon módoknak és eszközöknek, melyek által hazánk szőlőseinek jövedelmét nagyban lehet szaporítani és borászatunk előhaladását biztosítani. A szőlőművelés új rendszere. A tudomány útmutatása után és 40 évi tapasztalatok alapján. (Tettyey Nándor. 8-r. 224 l. ára 1 frt.)
- Hajnik Imre.** A királyi könyvek a vegyes házakbeli királyok korszakában. (Értekezések a történelmi tudományok köréből. VIII. kötet. 3. sz. Akadémia. 8-r. 21 l. ára 10 kr.)
- Hartman Lipót.** Gyakorlati módszer a német nyelvnek gyors, könnyű s alapos megtanulására Ahn tanmódja szerint, nyelvtani jegyzetekkel. Első folyam. I. és II. rész. Kilenczedik kiadás. (Zágráb. Hartman Lipót. 8-r. 160 l. ára 70 kr.)
- Havass Rezső.** A tenger. (Pesti könyvnyomda-részvénytársaság. 8-r. 59 l.)
- Haynald Lajos.** Parlatore Fülöp. Emlékbeszéd a m. t. Akadémia 1878. június 16-ki közülésén. (A M. T. Akadémia Évk. XVI. köt. 4. sz.) (Akadémia. 4-r. 42 l.)
- Hazslinszky Frigyes.** Új adatok Magyarhon kryptogam virányához az 1878. évből. (Értekezések a természettudományok köréből. IX. kötet. 5. szám. Akadémia. 8-r. 15 l. ára 10 kr.)
- Herman Ottó.** A nagy út. (A madárvilág tavaszi mozgalma alkalmából.) (Népszerű Természettudományi Előadások Gyűjteménye. III. kötet. 15. füzet. M. k. Természettudom. Társulat. 8-r. 43 l. két rajzzal és egy térképpel. ára 40 kr.)
- Homoród.** A két nővér. Társadalmi regény. (Tettyey Nándor. 8-r. II, 158 l. ára 1 frt 20 kr.)
- Horatius Q. Flaccus** Satirái. Isk. használatra magyarázta Elischer József. (Jeles Irók Iskolai Tára. IV. Orsz. középt. tanáregylet. 8-r. 191 l. ára 80 kr.)
- Igazságügyminiszter,** Az, által javaslatba hozott szabályok a bűnvádi eljárás egyöntetősége tárgyában. II. kiadás. (Eggenberger. 8-r. 46 l. ára 40 kr.)

- Imre Sándor.** A nevek uk és ük személyragairól. (Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből. VII. k. 7. szám. Akadémia. 8-r. 31 l. ára 20 kr.)
- Írók, Jeles, iskolai Tára.** IV. (L. Horatius Q. Flaccus.)
- Jablonszky János.** A magyar birodalom és a földközi tenger mellékének leírása. A reáliskolák I. oszt. számára. (Franklin-társulat. 8-r. 88 l. ára 70 kr.)
- Jaime Adolf.** A gonosz fiú. Regény. Francziából fordítva. 2 kötet. (Ráth Mór. k. 8-r. 210, 200 l. ára 1 frt 60 kr.)
- Jaime Adolf.** Az abbé. Regény. Francziából fordítva. 2 kötet. (Ráth Mór. k. 8-r. 187, 184 l. ára 1 frt 60 kr.)
- Jókai Mór.** Rab Ráby. Regény. 2—3. füzet. (Pozsony. Stampfel Károly. 8-r. 80—140 l. egy füzet ára 50 kr.)
- Jókai Mór.** Újabb munkái. 12. Népszerű kiadás. A fránya hadnagy. Még sem lesz belőle tekintetes asszony. (Pfeifer. 8-r. 111 l. ára 40 kr.)
- Jókai Mór.** Újabb munkái. 13. Népszerű kiadás. A fekete sereg. Hol leszünk két év múlva. B. Jósika Miklós. Egy szónok, a ki »el nem áll.« (Pfeifer. 8-r. 111 l. ára 40 kr.)
- Kádbéó Ferencz.** Egy szó! »a nemzetiségi kérdés államethikai világitásban« ez. röpirathoz. (Nagyszében. Filtseh nyomdája. 8-r. 39 l. ára 50 kr.)
- Kákay Aranyos Nr. 3.** (Mikszáth Kálmán). Szeged pusztulása. (Grimm Gusztáv. 8-r. 64 l. ára 40 kr.)
- Keleti Gusztáv.** A magyar kir. orsz. mintarajztanoda és rajztanárképezde ezéjja, szervezete és tantervének rövid vázlata. (A rajztanárvizsgálati szabályzat kivonatával. A székesfehérvári 1879. orsz. közkiállítás alkalmából.) (Franklin-társ. nyomdája. 8-r. 25 l. 4 rajztáblával.)
- Keleti Vincze.** Antonios Diogenes és Lukianos. (Egyetemi nyomda. 8-r. 36 l.)
- Keletéri.** Gyakorlati hitelemzések a róm. kath. népiskolák I. osztályában. Használatban lévő katekizmusaink és a nmlt. püspöki kar által 1876-ik évben kiadott népiskolai tanterv nyomán kezdő hitelemzők, növendékpapok, tanítók, nevelők, szülők és képezdei növendékek számára. (Tetty Nándor. 8-r. 295 l. ára 1 frt 40 kr.)
- Képviseelőházi Irományok.** Az 1878. évi október hó 17-ére hirdetett országgyűlés nyomtatványai. Hiteles kiadás. (Pesti könyvnyomda-részvénytársaság. 4-r. III, V—VI. kötet. 473, 401, III, 403, II l.)
- Képviseelőházi Napló.** Az 1878. évi október 19-ére hirdetett országgyűlés nyomtatványai. Szerk. P. Szathmáry Károly. Hiteles kiadás. (Pesti könyvnyomda-részvénytársaság. 4-r. IV. kötet. VII, 403 l.)
- Kerület,** A debreczeni kereskedelmi és iparkamarai, mezőgazdasági főbb viszonyainak leírása az 1867-dik évtől 1876-ig terjedő időszakra vonatkozólag. (Debreczen. Városi nyomda. 4-r. 415 l. három graphikus táblázzattal.)
- Sz. Kiss Károly.** Monografiai vázlatok a barsi ref. esperesség multja s jelenéből. (Pápa. Reform. főtanoda betűi. 8-r. 446 l. ára 1 frt.)
- Kiszelák Sándor.** Szent-Ágota esárda története. (Különlenyomat a »Karezag és Vidéke« című lap 1878. évi foly. 12. és 13. számából. Debreczen. 8-r. 8 l.)
- Kobány Mihály.** Gyakorlati kézikönyv Fröbel Frigyes foglalkodtató eszközeihez. (Rautmann Frigyes. 8-r. 148 l. 96 táblával. ára 3 frt.)

- Koch Antal.** A Ditrói Syenit-törmények közzétett és hegyszerkezeti viszonyairól. (Értekezések a természettudományok köréből. IX. köt. 2. sz. Akadémia. 8-r. 48 l. egy rajztáblával. ára 30 kr.)
- Korn F. A.** A magyarok legújabb története. IV. rész. A török rokonszenv s az oroszellenes érzület Magyarországon. 4. füzet. (Tettyey Nándor. n. 8-r. VI, 145—184 l. ára 50 kr.)
- Koronka Antal.** Egyházi beszéd felséges uralkodó császár-király Ferencz József és bajor hercegnő Erzsébet királynő asszonyunk egybekelésök 25 évi innepelt emlékére. Toroczkón. (Kolozsvár. Gámán János örökösének nyomd. 8-r. 14 l.)
- Kovács Lajos.** Bibliai történetek. Elemi II—IV. osztályok növendékeinek. II. kiad. (Debreczen. Telegdi. 8-r. 96 l.)
- Könyvesház, Magyar.** 56—59. (VI. foly. 6—9. sz.) (L. Éjszaki Károly, Kremer.)
- Könyvesháza, Magyar ifjúság.** Szerk. Fésűs György. 2., 6. füzet. (L. Bonnet I.)
- Könyvtár, Nemzeti.** Szerk. Abafi Lajos. 18—19. füzet. (L. Mikes Kelemen, Zrinyi Miklós.)
- Könyvtár, Olesó.** 75—78. sz. (L. Feuillet Octáv, Macaulay, Molière. Louis-Lendle.)
- Könyvtár, Piros.** VIII—XI. (L. Az elátkozott Fia, Rózsássy, Györfly Béla.)
- Könyvtár, Történelmi.** 62. füzet. (Lásd Áldor Imre.)
- Közlemények, Hivatalos statisztikai.** Kiadja az orsz. m. kir. statist. hivatal. Magyarország hitelintézetei 1877-ben. (Athenaeum nyomdája. 4-r. 171 l.)
- Közlemények, Nyelvtudományi.** Szerk. Budenz József. XV. kötet. 1. füzet. (Akadémia. 8-r. 176 l. ára 1 frt.)
- Kremer, Bolgár Mihály.** A régi arabok családi élete. (Magyar könyvesház. 59. sz. Aigner Lajos. k. 8-r. 67 l. ára 20 kr.)
- Krisz Ferencz.** Elemi ábrázolástan. A reál- és polgári iskolák alsó osztályai számára. (Franklin-társulat nyomdája. 8-r. VII, 95 l. 31 a szöveg közé nyomott ábrával és XII táblával. ára 1 frt 50 kr.)
- Kühn Gyula.** A szarvasmarha okszerű táplálása tudományos és gyakorlati szempontból. Koszorúzott pályamű. Az eredeti hetedik kiadás után fordította Cserhádi Sándor. 62 a szövegbe nyomott fametszetű ábrával Bürkner H. tanártól. (Eggenberger. n. 8-r. VII, 215 l. ára 2 frt.)
- Lankmayr Nándor.** Fegyvertan. Hasonló német szövegű művének a m. k. honvédelmi minster által elrendelt hivatalos fordítása. V. füzet. (Grill Károly. 8-r. 106 l. XVI—XX tábla.)
- Last.** Több világosságot! Kant és Schoppenhauer főtantételei közértelemű előadásban. A német eredeti második kiadásából fordítá Reich Emil. (Berlin. Grieben. 8-r. 318 l. ára 5 márka.)
- Layer Antal.** A másodrendű görbe lapok főtengelyeinek problémája. (Grünhut nyomdája. 8-r. 34 l.)
- Lengyel Béla.** Nehány gázkeverék színképi vizsgálata. (Értekezések a természettudományok köréből. IX. köt. 4. sz. Akadémia. 8-r. 24 l. egy rajztábla. ára 10 kr.)
- Lonkay Antal.** Az én első római utam és vaticani zarándoklatom 1877-ben. (»Hunyady Mátyás« nyomda. 8-r. 613, XIII l.)
- Louis-Lende.** Camaron. Episod a mexicói háborúból. Franciaából ford. Haraszti Gyula. (Olesó könyvtár. 78. szám. Franklin társulat. 8-r. 48 l. ára 20 kr.)

- Luga László.** Olvasmányok a magyar nép számára. (Egri népkönyvtár. IV. Eger. Egri egyházmegyei irodalmi egyesület. 8-r. 47 l. ára 15 kr.)
- Macaulay.** Barère Bertrand. Angolból ford. Angyal Dávid. (Olesó könyvtár. 76. sz. Franklin-társulat. 8-r. 134 l. ára 30 kr.)
- Mair C.** Az oktatás-szabadság. Ford. a budapesti növendékpapság magy. egyház-irodalmi iskolája. (Tettyey Nándor. n. 8-r. XXII, 256 l. ára 1 frt 20 kr.)
- Mikes Kelemen.** Mulatságos napok, és Törökországi levelei. I. (Nemzeti könyvtár. 18. füz. Aigner. 8-r. 337—341, 1—64 l. ára 30 kr.)
- Mikszáth Kálmán.** (L. Kákay Aranyos Nr. 3.)
- Minister,** A vallás- és közoktatásügyi m. kir., által a jogi szakoktatás érdekében 1878/79-ben összehívott tanácskozmány tárgyalásai. I. füzet. (Egyetemi nyomda. 8-r. 168 l.)
- Ministerium,** A vallás- és közoktatásügyi m. kir., Collectiv kiállításának magyarázó lajstroma a Székesfehérvári 1879-diki országos mű-, ipar-, termény- és állatkiállításon. (Egyetemi nyomda. 8-r. 93 l.)
- Molière.** A bot-esinálta doktor. Vigjáték. Ford. Kazinczy Ferencz. (Olesó könyvtár. 77. sz. Franklin-társulat. 8-r. 56 l. ára 20 kr.)
- Molnár István Lajos.** Párhuzam Xenophon és Platon Symposionja között. (Fehértemplom. Hepke Tibold nyomdája. 8-r. 44 l.)
- Monumenta Comititalia regni Hungariae.** (L. Magyar Országgyűlési emlékek. VI.)
- Musaeus Grammaticus** Héro és Leander-e. Görögből ford. Tóth Sándor. (Aigner Lajos. k. 8-r. 29 l. ára 30 kr.)
- Nagy Gyula.** (L. Hazai Oklevéltár.)
- Nagy Imre.** (L. Hazai Oklevéltár.)
- Németh Antal.** Az érzelmek és azok neveléséről. II. kiadás. (Győr. Gross Gusztáv és társa. 8-r. 126 l. ára 60 kr.)
- Népkönyvtár,** Egri. IV. (L. Luga László.)
- Ney Ferencz.** Dics-ének Eötvös József báró budapesti emlékszobrának leleplezési ünnepélyére. (Budapest. Vodianer nyomdája. 2-r. 6 l.)
- Ney Ferencz.** Ünnepi ének a fölséges cs. k. pár Első Ferencz József és Erzsébet 1854. Szent-György-hava 24-én történt legmagasabb egybekelésének huszonötödik évfordulóján. (Vodianer nyomdája. 2-r. 8 l.)
- Oklevéltár,** Hazai. 1234—1536. Néhai gr. Dessewffy Lajos hazafias áldozatával kiadja a m. tört. társulat. Szerk. Nagy Imre, Deák Farkas és Nagy Gyula. (Knoll Károly. n. 8-r. VIII, 473 l. ára 3 frt.)
- Oláh Károly.** Az orgona-építészet története. (Aigner Lajos. 12-r. 48 l. ára 35 kr.)
- Pálinkafőzés,** A kis üstökkel való, a Székelyföldön. (Külön lenyomat az országgyűlési naplóból. Pesti könyvnyomda-részvénytárság. 8-r. 24 l.)
- Paulay Antal és Letz József.** A Tiszavidéki vaspályatársaság érvényben levő körözüvényeinek gyűjteménye a megnyitástól 1877. év végéig. Sammlung etc. (Szerkesztők. 8-r. 762 l.)
- Pestalozzi** válogatott paedagogiai munkái. Ford. és magyarázatokkal ellátta Zsengeri Samu. I. kötet. 2—3. füzet. (Fordító. 8-r. 81—240 l. ára egy füzetnek 50 kr.)
- Pierce Egan.** Szívek harezsa. Regény 3 kötetben. (Dobrowsky és Franke. k. 8-r. 720 l. ára 3 frt.)

- Pirchala Imre.** Latin stílistika. A gymnasium felsőbb osztályainak használatára. (Eggenberger. 8-r. VI, 121 l. ára 90 kr.)
- Radvánszky Béla** báró. Lakás és butorzat a XVI. és XVII. században. (Mutatvány »Magyar családélet és háztartás a XVI. és XVII. században.« cz. művemnek sajtó alatt lévő első kötetéből. Akadémia. 8-r. 37 l. ára 40 kr.)
- Rákóczi Ferenc** II. Levéltára. I. oszt. Had- és belügy. Szerk. Thaly Kálmán. VII. (L. Gróf Beresényi Miklós Levelei Rákóczy fejedelemhez. IV.)
- Rendeletheinek,** A m. k. ministerium, gyűjteménye. 1879. évi folyam. 1. füzet. (Ráth Mór. n. 8-r. 64 l. ára 40 kr.)
- Rendeletek társa,** Magyarországi. XIII. folyam. 1879. I. füzet. Hivatalos kiadás. (Légrády testvérek. n. 8-r. 73 l. és egy tábla, ára 40 kr.)
- Révész Imre.** Néhány előleges szó a magyar reformált egyház zsinati előkészületei ügyében. (Debreczen. Városi nyomda. 8-r. 24 l. ára 15 kr.)
- Ribáry Ferencz.** Világtörténet a művelt magyar közönség számára. Földabroszokkal, arcz- és művelődéstörténeti képekkel díszített kiadás. 3—4. füz. (Mehner Vilmos. 8-r. 81—160 l. Egyes füzet ára 30 kr.)
- Rózsássy Lajos.** A titokteljes gróf. Regény. (Piros könyvtár. X. Lampel Róbert. 8-r. 79 l. ára 24 kr.)
- Rössler István.** Bevezetés a tétéles nemzetközi jogba. (Kassa. Werfer Károly nyomdája. 8-r. 86 l. ára 1 frt.)
- Scaramelli János** Lelki kalauzából, a gyakori szent gyónás. Ford. Csicsáky Imre. (Kalocsa. Malatin és Holmeyer nyomdája. 8-r. 23 l.)
- Schiff Tivadár.** I. Ferencz József király és kora. Történelmi regény. 10—17 füz. (Bécs és Prága. Bensinger Zsigmond. 8-r. 433—540, 1—272 l. Egy füzetnek ára 30 kr.)
- Schnitzer Ármin.** Beszéd Ő cs. és k. Felségöknek I. Ferencz József és Erzsébet egybekelése 25-dik évfordulójának örömmünepére, 1879. évi ápril hó 24-én a rév-komáromi izr. templomban. Rede etc. (Komárom. Ziegler Károly nyomdája. 8-r. 14 l. ára 20 kr.)
- Sebestyén Gyula.** Világtörténet a legrégebb időktől korunkig. A művelt közönség számára. I. kötet. 4. füzet. (Weizsmann testvérek nyomdája. 8-r. 121—160 l. Egy füzet ára 30 kr.)
- Simar Theophil.** A babona. Ford. a 2-ik német kiadás után a budapesti növendékpapság magy. egyházirod. iskolája. (Tetty Nándor. n. 8-r. VI, 98 l. ára 30 kr.)
- Somogyi Ede.** Magyar lexikon. 25—28. füzet. (Rautmann. 8-r. 257—512 l. Egy füzet ára 30 kr.)
- Stretton H.** A legújabb botrány. Regény. Angolból ford. H. E. 3 köt. (Ráth Mór. k. 8-r. 179, 166, 152 l. ára 2 frt 40 kr.)
- Szabó József.** Urvölgyit, egy új rézsvány. (Értekezések a természettudományok köréből. IX. köt. 9. sz. Akadémia. 8-r. 16 l. ára 10 kr.)
- Szabóky Adolf.** Magyarország ipartársulatai 1878. évben. (Pesti könyvnyomda-résznévtársaság. n. 8-r. 97 l.)
- Szalay József.** A magyar nemzet története a nép számára számos képpel. 8—10. füzet. (Weizsmann testvérek. n. 8-r. 33—128 l. Egy füzet ára 30 kr.)
- P. Szathmáry Károly.** Az emberi művelődés története. I. füzet. (Tetty Nándor. n. 8-r. VIII, 32 l. ára 30 kr.)

- Szécskay István.** Az ásványok természetrajza a kőzet és földtan rövid vázlatával. II. kiadás. (Eggenberger. 8-r. 144 l. ára 90 kr.)
- Székház,** A nagy-váradai püspöki, újon festett dísztermének ünnepélyes megnyitása 1879. ápril 24. (Nagyvárad. Püspök. k. 8-r. 8 l.)
- Szigligeti Ede.** A nőuralom. Vigjáték. (A nemzeti színház könyvtára. 125. Pfeifer. 8-r. 55 l. ára 40 kr.)
- Szigligeti Ede.** Egy szekrény rejtelve. Színmű. (A nemzeti színház könyvtára. 127. Pfeifer. 8-r. 61 l. ára 40 kr.)
- Színház,** A nemzeti, könyvtára. 125, 127—128. füzet. (L. Szigligeti Ede, Váradai A.)
- Szó, Nyílt,** Halas város helv. hitv. lakosaihoz. (Idősb Poldini Ede nyomdája. 8-r. 20 l.)
- Télly Iván.** Rankavis Kleon új görög drámája. (Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből. VII. köt. 6. sz. Akadémia. 8-r. 50 l. ára 30 kr.)
- Thaly Kálmán.** Az első hazai hirlap 1705—1710. (Értekezések a történelmi tudományok köréből. VIII. kötet. 4. sz. Akadémia. 8-r. 48 l. ára 30 kr.)
- Thaly Kálmán.** (L. II. Rákóczi Ferencz Levéltára. I. oszt. VII.)
- Thót Ferencz.** Jogbölcsezszt Ahrens után. (Debreczen. Város nyomdája. 8-r. IV, 248 l.)
- Torma Jeremiás.** (Bogluetz Sándor). Borotvás vitézek és divathősök. Történelmi rajzok az életből és az ábrándok világából. (B.-Gyula. Dobay János nyomdája. 8-r. 259 l. ára 1 frt 20 kr.)
- Tóth Lőrincz.** Emlékbeszéd Fogarasi János fölött. (Értek. a társadalmi tudományok köréből. V. kötet. 7. szám. Akadémia. 8-r. 71 l. ára 40 kr.)
- Tóth Sámuel.** Zsinati előmunkálatok. A magyarországi reformált egyház egyetemes konventjéből kiküldött bizottság által előterjesztve. (Debreczen. Város nyomdája. 8-r. 93 l.)
- Török János.** Emlékbeszéd. A délmagyarországi részek visszacsatoltatásának százados évfordulója alkalmából Temesvár város törvényhatósági bizottságának 1879. évi ápril 23. tartott közgyűlésén. Magyar-német kiadás. (Temesvár. Magyar testv. nyomdája. 8-r. 15, 16 l.)
- Törvényczikkek,** 1879-ik évi országgyűlési. I. füzet. (Pfeifer. 8-r. 1—336 l.)
- Törvényczikkek,** 1879-ik évi országgyűlési. I. füzet. I—XII. (Ráth Mór. n. 8-r. 116 l. ára 80 kr.)
- Ugyanez.** Zsebkiadás. (Ráth Mór. 16-r. 272 l. ára 80 kr.)
- Törvények,** Az 1879-ik évi, gyűjteménye. Hivatalos kiadás. I. füzet. (I—IV.) (Légrády testv. n. 8-r. 177 l. ára 75 kr.)
- Ünnepek,** Királyi, emléke a magyar nép és az ifjuság számára. (Budapesti tan-testület. n. 8-r. 32 l. ára 10 kr.)
- Vámbery Ármán.** A török-tatár nép primitiv culturájában az égi testek. (Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből. VII. köt. 9. sz. Akadémia. 8-r. 14 l. ára 10 kr.)
- Váradai Antal.** Az eredendő bűn. Dráma. (A nemzeti színház könyvtára. 128. Pfeifer. 8-r. 92 l. ára 60 kr.)
- Varga Mihály.** Szájhősök. Humorisztikus életképek. Az ifjabb nemzedék számára. (Győr. Gross Gusztáv. 8-r. 285 l. ára 1 frt.)